ORTAÖĞRETİM

PEYGAMBERİMİZİN HAYATI

10

ORTAÖĞRETİM

PEYGAMBERİMİZİN HAYATI

10

YAZARLAR

Cengiz TİTİZ
İsa ÖZTÜRK
Süleyman UYSAL
Yakup Çakmak

T.C. MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI

EDİTÖR
İsa ÖZTÜRK

DİL UZMANI
Harun KAYA

GÖRSEL TASARIM
Ömer KAPUKAYA

REHBERLİK UZMANI
Ömer DENİZGEZER

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl...
Hakkıdır, Hakk'a tapan, milletimin istiklâl!

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
"Medeniyet!" dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş! Yurduma alçakları uğratma, sakın.
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın...
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri "toprak!" diyerek geçme, tanı.
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da, bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki fedâ?
Şühedâ fışkıracak, toprağı sıksan, şühedâ!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Hüda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüdâ.

Ruhumun senden, İlahî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar - ki şehadetleri dinin temeli -
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerîhamdan, İlahî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerred gibi yerden na'şım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl:
Hakkıdır, hür yaşamış, bayrağımın hürriyet;
Hakkıdır, Hakk'a tapan, milletimin istiklâl!

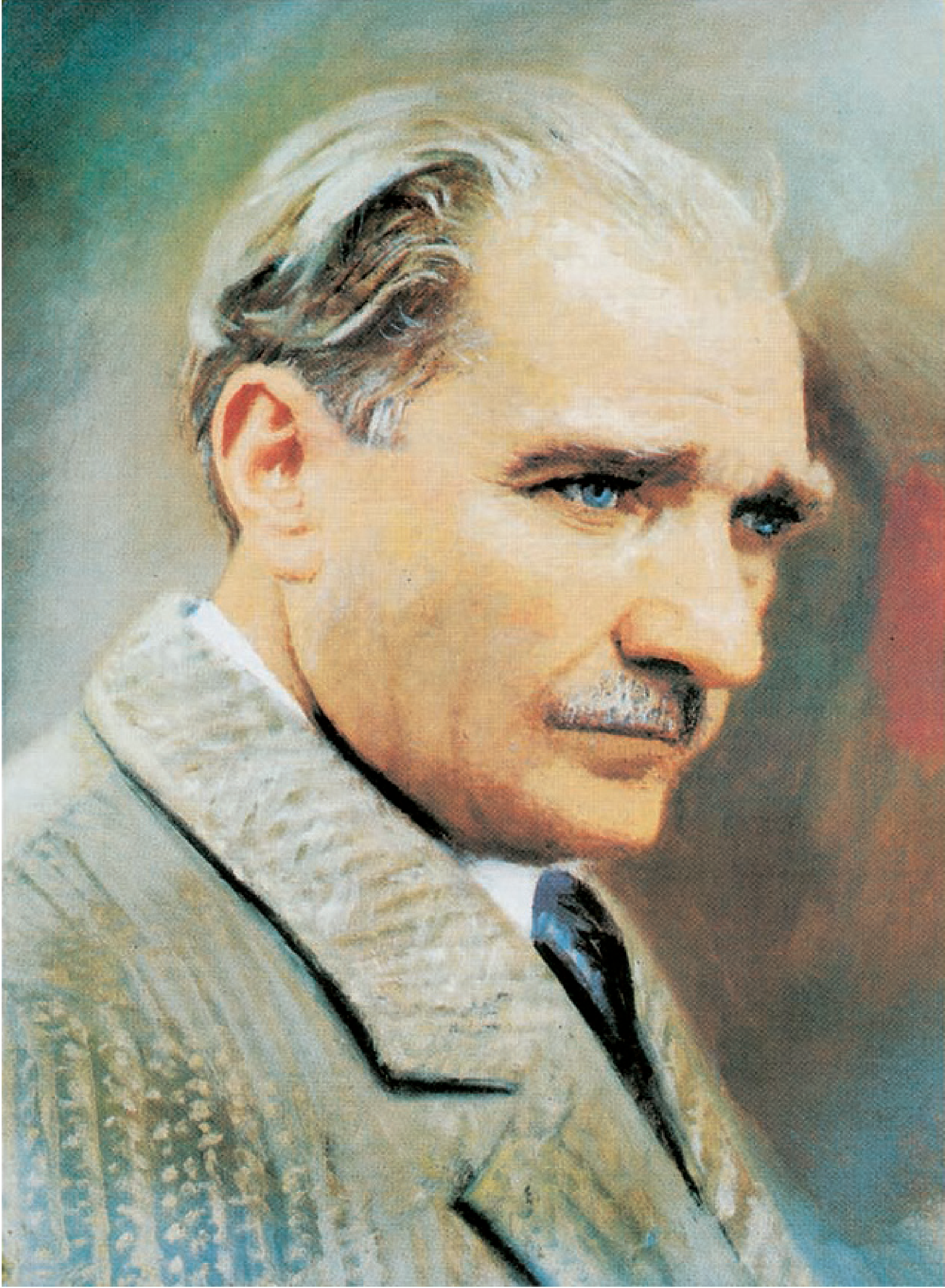
Mehmet Akif ERSOY

ATATÜRK'ÜN GENÇLİĞE HİTABESİ

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk cumhuriyetini, ilelebet, muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin, en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni, bu hazineden, mahrum etmek isteyecek, dahilî ve haricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok nâmüsait bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın, bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlilerin siyasî emelleriyle tevhid edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi, vazifen; Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır! Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asîl kanda, mevcuttur!

Mustafa Kemal ATATÜRK

İçindekiler

Kısaltmalar

a.g.e. : Adı geçen eser

a.s. : Aleyhisselam

b. : Bin/ ibn/bint

bk. : Bakınız

C : Cilt

c.c. : Celle Celâlühû

DİA : Diyanet İslam Ansiklopedisi

Hz. : Hazreti

İSAM : İslami Araştırmalar Merkezi

md. : Maddesi

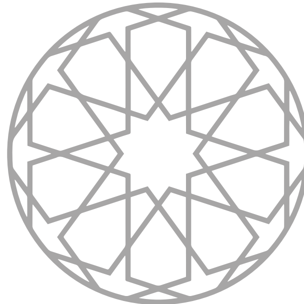
r.a. : Radıyallahu anh

r.a. : Radıyallahü anha: (*kadın sahabiler için kullanılır.*)

s. : Sayfa

s.a.v. : Sallallahü Aleyhi ve Sellem

TDV. : Türkiye Diyanet Vakfı

TANITIM ŞEMASI

Ünite kapağı görseli

1. ÜNİTE

ŞAHSİYET OLARAK EN GÜZEL ÖRNEK

Muhammed aleyhisselam

Neler öğreneceğiz

BU ÜNİTEDE NELER ÖĞRENECEĞİZ?

1. Peygamberimizin ahlaki vasıflarını örneklerle açıklayacağız.
2. Peygamberimizin ahlaki vasıflarını model almanın önemini kavrayacağız.
3. Hz. Osman'ın kişiliğini ve ahlaki vasıflarını tanıyacağız.
4. Güzel ahlak ile iman arasındaki ilişkiyi bir hadis ile yorumlayacağız.

Her ünite için ayrı karekod

Her ünite için ayrı renk şerit

BİRİNCİ ÜNİTE

Hazırlık soruları

ÜNİTEMİZE HAZIRLANALIM

1. Peygamberimizin güvenilir olmasının İslam'ın yayılmasına etkileri nelerdir? Araştırınız.
2. Peygamber Efendimizin güzel ahlakının insanlar üzerindeki etkileri nelerdir? Çevrenizdeki insanlara sorarak araştırınız.
3. İslam ahlakının oluşumunda Peygamberimizin rolü ne olmuştur? Araştırınız.
4. Peygamberimizin damadı olan Hz. Osman'ın (r.a.) ahlaki vasıflarını araştırınız.

Kavramlar

KAVRAMLAR

Tevazu, edep, hayâ, sabır, merhamet, hilm, rıfk, ihlas, takva, şecaat, hadis.

Konu ile ilgili görseller

Görsel 1.1: Hz. Peygamber'in ahlaki erdemlerinde harikulade bir denge vardı.

Konu metni

1. Peygamberimizin Ahlaki Vasıfları

Ahlak, insanın iyi veya kötü olarak nitelendirilmesine sebep olan manevi özelliklerin, huyların ve bunların etkisiyle ortaya koyduğu iradeli davranışların bütününü içine alan kavramdır. İslam ahlakının kaynağı, Kur'an-ı Kerim ve sünnettir. Bu iki kaynak, dinî ve dünyevi hayatın genel çerçevesini çizmiş; amelî ve itikadî kurallarını ortaya koymuştur.[1]

Sevgili Peygamberimizin en büyük mucizesi Kur'an-ı Kerim'dir. Kur'an, onun güzel ahlakının kaynağıdır. Resulullah, Allah'ın (c.c.) yüce kitabımızda açıkladığı güzel ahlakın bütününe sahipti.[2] Bu gerçek **"Sen elbette yüce bir ahlak üzeresin."**[3] ayetiyle bildirilmiştir. Allah

Sayfa sıra numarası

12

Dipnotlar

1 Dinî Kavramlar Sözlüğü, s. 12.
2 bk. Nûreddin es-Sâbûnî, Mâtürîdiyye Akaidi, s.105.
3 Kalem suresi, 4. ayet.

Konuyla ilgili okuma parçaları

taraflarına çevirmeniz(den ibaret) değildir. Asıl iyilik, Allah'a, ahiret gününe, meleklere, kitap ve peygamberlere iman edenlerin; mala olan sevgilerine rağmen, onu yakınlara, yetimlere, yoksullara, yolda kalmışa, (ihtiyacından dolayı) isteyene ve (özgürlükleri için) kölelere verenlerin; namazı dosdoğru kılan, zekâtı veren, antlaşma yaptıklarında sözlerini yerine getirenlerin ve zorda, hastalıkta ve savaşın kızıştığı zamanlarda (direnip) sabredenlerin tutum ve davranışlarıdır. İşte bunlar, doğru olanlardır. İşte bunlar, Allah'a karşı gelmekten sakınanların ta kendileridir.[62] Peygamberimiz de (s.a.v.) mümine takva mertebesini kazandıracak özellikleri şöyle sıralar: *"Müslüman, Müslümanın kardeşidir. Ona hainlik yapmaz. Ona yalan söylemez. Onu yüzüstü bırakmaz. Müslümanın Müslümana ırzı, namusu, malı ve canı haramdır. Takva işte şurada, kalptedir ..."*[63]

Okuyalım

Şurası muhakkak ki, haramlar apaçık bellidir, helaller de apaçık bellidir. Bu ikisi arasında (haram veya helal olduğu) şüpheli olanlar vardır. İnsanlardan çoğu bunları bilmezler. Her kim bu şüpheli şeylerden kaçınırsa, dinini de, iffetini de korumuş olur. Kim de şüpheli şeylere yönelirse harama düşmüş olur, tıpkı koruluğun etrafında sürüsünü otlatan çoban gibi ki, her an koruluğa düşebilecek durumdadır. Haberiniz olsun, her melikin bir koruluğu vardır, Allah'ın koruluğu da haramlarıdır. Haberiniz olsun, cesette bir et parçası var ki, eğer o sağlıklı olursa, cesedin tamamı sağlıklı olur, eğer o bozulursa, cesedin tamamı bozulur. Haberiniz olsun bu et parçası kalptir." (Buharî, İman, 39, Büyû, 2.)

Kulun takva sahibi olması, Allah'tan (c.c.) korkması ve O'nu tanıyıp sevmesiyle mümkündür. Mümini takvaya ulaştıran Allah (c.c.) sevgisiyle beraber bir sorumluluk ve endişedir. Böylece mümin, kötülüklerden kendisini koruyarak salih amelleri yapabilir. Sevgili Peygamberimiz bu hakikati şöyle ifade etmektedir: *"Nerede ve nasıl olursan ol, Allah'tan kork! Kötülük işlersen hemen arkasından iyilik yap ki o kötülüğü silip süpürsün ..."*[64]

Sevgili Peygamberimiz takvasını artırmasını Rabbinden istemiş ve şöyle dua etmiştir: *"Allahım! Senden hidayet, takva, iffet ve gönül zenginliği istiyorum."*[65] Ayrıca Resulullah'ın (s.a.v.) yatağında olmadığını fark eden Hz. Âişe (r.a.) onu secde hâlinde bulmuş ve şu duayı ettiğini duymuştur: *"Allahım! Nefsimi takvalı kıl, onu temizle. Çünkü Sen temizleyenlerin en hayırlısısın. Nefsimin sahibi ve efendisi sensin."*[66]

Takva sahibi olmak **"... Allah, muttakileri sever."**[67] ve **"... Allah, muttakilerin dostudur."**[68] gibi birçok ayette övülür. Peygamber Efendimiz de *"Kim ve nerede olursa olsun insanların en üstün olanı, takva sahibi olanlarıdır."*[69] diyerek takva sahiplerini övmüştür. Ken-

62 Bakara suresi, 177. ayet.
63 Tirmizî, Birr, 18.
64 Tirmizî, Birr, 55.
65 Müslim, Zikir, 72.
66 Müslim, Zikir, 73.
67 Âl-i İmran suresi, 76. ayet.
68 Casiye suresi, 19. ayet.
69 Ahmed b. Hanbel, Müsned, C 5, s. 236.

Çeşitli tipte ünite değerlendirme soruları

ÜNİTEMİZİ DEĞERLENDİRELİM

A. Aşağıdaki açık uçlu soruları cevaplayınız.

1. Kur'an ahlakının anlaşılmasında Peygamber Efendimizin sünnetinin önemi nedir? Açıklayınız.

....

....

....

2. Peygamberimizin sabrını bir örnekle açıklayınız.

....

....

....

3. Peygamber Efendimizin ihlas veya takvayla ilgili bir hadisini yazınız.

....

....

....

4. Hz. Osman'ın cömertliğini bir örnekle açıklayınız.

....

....

....

B. Aşağıdaki çoktan seçmeli soruların doğru cevaplarını işaretleyiniz.

1. *"Ben güzel ahlakı tamamlamak üzere gönderildim."* (Muvatta, Hüsnü'l-Hulk, 8) hadisinden yola çıkarak Peygamberimiz ile ilgili aşağıdakilerden hangisi <u>söylenemez</u>?

   A) Peygamberimiz, Allah (c.c.) tarafından görevlendirilerek bize gönderildi.
   B) Peygamberimiz güzel ahlakın en güzel hâlini bize yansıttı.
   C) Ahlakımızı güzelleştirmek için Peygamberimizin şahsiyetini örnek almalıyız.
   D) Güzel ahlaklı olmayı öğreten yalnız peygamberimizdir.
   E) Peygamberimiz güzel ahlakın bütün güzelliklerine sahipti.

TANITIM ŞEMASI

Düşünmeye, tartışmaya, araştırmaya, yazmaya vb. yönelten etkinlikler

Araştıralım

Peygamberimizden (s.a.v.) nakledilen mütevazı olmayı öven ve kibirli olmayı yeren hadisleri araştırınız. Bulduğunuz hadislerden üçer tanesini sınıfınızda arkadaşlarınızla paylaşınız.

Yorumlayalım

"Hayâ imandandır." (Buhârî, İman, 12.)

Hadisinde ifade edilen hayâ ile iman arasındaki bağlantıyı arkadaşlarınızla yorumlayınız.

Değerlendirelim

Peygamber Efendimizin (s.a.v.) karşılaştığı maddi-manevi zorlukları düşünerek tevhid mücadelesinde sabırlı ve erdemli davranmasının önemini değerlendiriniz.

Okuyalım

"Muhakkak ki, haramlar ve helaller apaçık bellidir. Bu ikisi arasında (haram veya helal olduğu) şüpheli olanlar vardır. İnsanlardan çoğu bunları bilmez. Bu durumda, kim şüpheli şeylerden kaçınırsa dinini ve ırzını korumuş olur. Kim de şüpheli şeyleri yaparsa harama düşmüş olur. Tıpkı uçurumun etrafında sürüsünü otlatan çoban gibi her an sürüsünü uçuruma düşürebilir. Haberiniz olsun, her melikin yasakları vardır. Allah'ın yasakları da haramlarıdır. Dikkat edin! Vücutta bir et parçası var ki, eğer o sağlıklı olursa vücudun tamamı sağlıklı olur. Eğer o bozulursa vücudun tamamı bozulur. İşte o et parçası kalptir."

(Buharî, İman, 39, Büyû, 2.)

Bilgi Kutusu

Hz. Peygamber devrine yetişmiş, Müslüman olarak Hz. Peygamber'i (s.a.v.) görmüş, sohbetine katılmış ve Müslüman olarak ölmüş kimselere **sahabi** denir.

(Dinî Kavramlar Sözlüğü, s. 498.)

Listeleyelim

Hz. Osman'ın halifeliği esnasında gerçekleşen işlerden üç tanesini aşağıya listeleyiniz.

- ______________________
- ______________________
- ______________________

İlke Çıkaralım

Hz. Ebu Bekir'in (r.a.) karakteristik özelliklerine bakarak bir Müslümanda olması gereken ilkeleri çıkartınız.

1. ______________________

2. ______________________

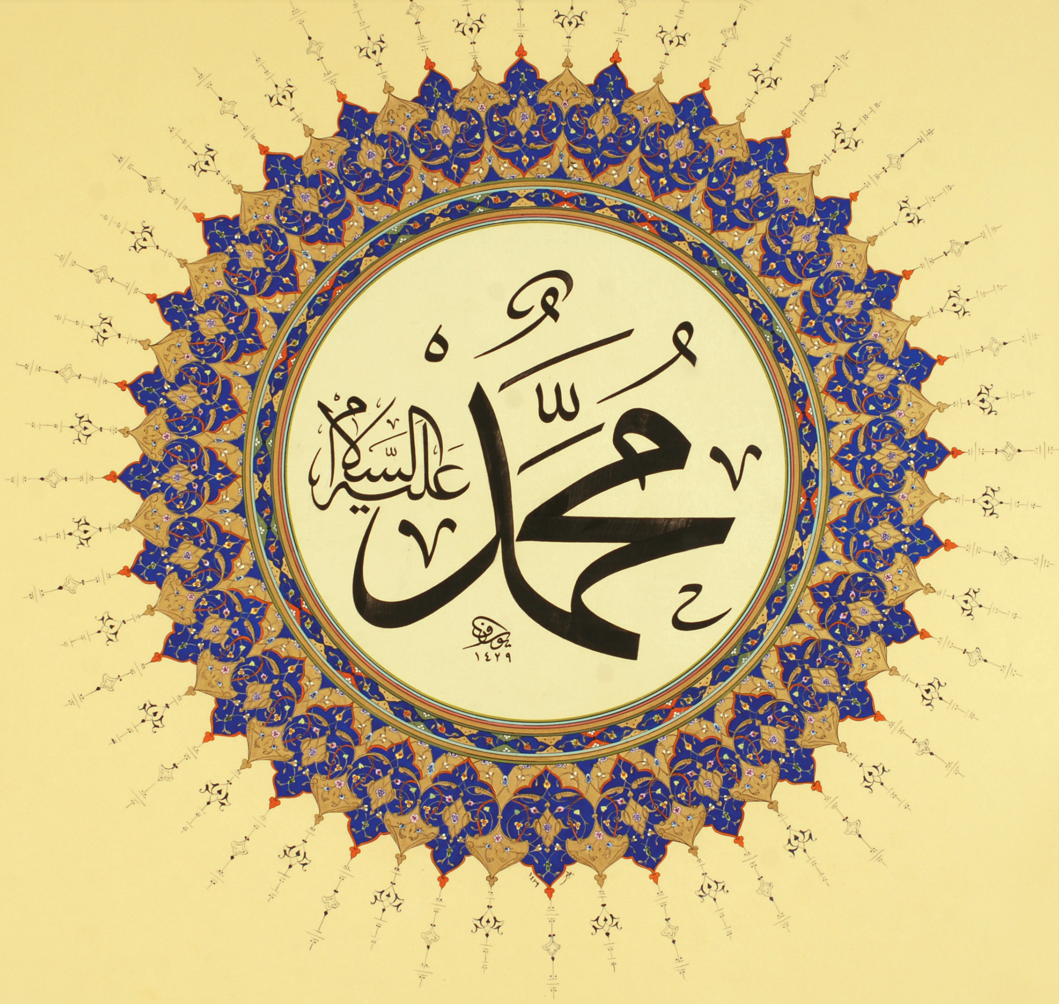
3. ______________________

4. ______________________

5. ______________________

1. ÜNİTE

ŞAHSİYET OLARAK EN GÜZEL ÖRNEK

Muhammed aleyhisselam

BU ÜNİTEDE NELER ÖĞRENECEĞİZ?

1. Peygamberimizin ahlaki vasıflarını örneklerle açıklayacağız.
2. Peygamberimizin ahlaki vasıflarını model almanın önemini kavrayacağız.
3. Hz. Osman'ın kişiliğini ve ahlaki vasıflarını tanıyacağız.
4. Güzel ahlak ile iman arasındaki ilişkiyi bir hadis ile yorumlayacağız.

ÜNİTEMİZE HAZIRLANALIM

1. Peygamberimizin güvenilir olmasının İslam'ın yayılmasına etkileri nelerdir? Araştırınız.
2. Peygamber Efendimizin güzel ahlakının insanlar üzerindeki etkileri nelerdir? Çevrenizdeki insanlara sorarak araştırınız.
3. İslam ahlakının oluşumunda Peygamberimizin rolü ne olmuştur? Araştırınız.
4. Peygamberimizin damadı olan Hz. Osman'ın (r.a.) ahlaki vasıflarını araştırınız.

KAVRAMLAR

Tevazu, edep, hayâ, sabır, merhamet, hilm, rıfk, ihlas, takva, şecaat, hadis.

Görsel 1.1: Hz. Peygamber'in ahlaki erdemlerinde harikulade bir denge vardı.

1. Peygamberimizin Ahlaki Vasıfları

Ahlak, insanın iyi veya kötü olarak nitelendirilmesine sebep olan manevi özelliklerin, huyların ve bunların etkisiyle ortaya koyduğu iradeli davranışların bütününü içine alan kavramdır. İslam ahlakının kaynağı, Kur'an-ı Kerim ve sünnettir. Bu iki kaynak, dinî ve dünyevi hayatın genel çerçevesini çizmiş; amelî ve itikadî kurallarını ortaya koymuştur.[1]

Sevgili Peygamberimizin en büyük mucizesi Kur'an-ı Kerim'dir. Kur'an, onun güzel ahlakının kaynağıdır. Resulullah, Allah'ın (c.c.) yüce kitabımızda açıkladığı güzel ahlakın bütününe sahipti.[2] Bu gerçek **"Sen elbette yüce bir ahlak üzeresin."[3]** ayetiyle bildirilmiştir. Allah

1 Dinî Kavramlar Sözlüğü, s. 12.
2 bk. Nûreddin es-Sâbûnî, Mâtürîdiyye Akaidi, s.105.
3 Kalem suresi, 4. ayet.

Resulü de *"Ben güzel ahlakı tamamlamak üzere gönderildim."*[4] buyurmuştur. Nitekim o, ahlaki erdemlerin yok olduğu bir zamanda bunları her yönüyle yaşayarak insanlara rehberlik etti. Peygamber Efendimizin (s.a.v) sahip olduğu bu güzel ahlakın kaynağı Kur'an'dı.[5]

Hz. Peygamber bir insanda bulunması gereken ahlaki erdemlerin hepsine sahipti. Ayrıca bunlar arasında harikulade bir denge kurmuştu. Peygamber Efendimiz cömert bir insandı. Onun cömertliği israfa, iktisadı ise cimriliğe sebep olmazdı. Peygamberimiz insanlar içinde soylu, şerefli ve itibarlı biri olmasına rağmen kibirli değildi, mütevazı bir insandı. Bu tevazu, onu küçültmez aksine Peygamberimizin onurunu yüceltirdi. Ahlakındaki dengeyi koruyup devam ettirmesi, Peygamber Efendimizin (s.a.v.) ahlaki erdemlerin her birinde örnek olması, onun peygamber ahlakından kaynaklanmaktaydı.

1.1. Peygamberimizin Tevazuu

Sözlükte, gösterişsiz olmak anlamına gelen **tevazu** kelimesi, ahlaki bir kavram olarak kişinin nefsini, Allah'ın (c.c.) huzurunda kulluk mevkisine koyması, insanlara karşı kibirli ve gururlu olmaması demektir.[6]

Tevazu sahibi bir insan, başkalarını hor ve hakir görmez. Kendisini başkalarından üstün tutmaz. Şahsında bulunan farklı meziyetlerden dolayı kibirlenmez. Bunların gerçek sahibinin Yüce Allah (c.c.) olduğunu ve bunları Allah'ın (c.c.) kendisine nimet olarak verdiğini bilir. Herkesin, Allah'ın (c.c.) kulu olduğunu ve kendisinin kulluk yönünden diğer insanlarla eşit olduğunu kabul eder. Tevazu vasfı sayesinde üstün meziyetleriyle kibirlenmek yerine, bu meziyetleri insanların ve diğer canlıların yardımına koşmak için kullanır.

Görsel 1.2: Tevazu olgunluk alametidir.

Peygamber Efendimiz mütevazı bir kul idi. Çünkü Allah (c.c.) katındaki en yüce mertebenin O'na kulluk etmek olduğunu biliyordu. **"Rahman'ın kulları yeryüzünde tevazu içinde yürürler..."**[7] ilahî vahyini rehber edinmişti. Kendisini ölçüsüz şekilde övenleri şöyle uyarırdı: *"Hristiyanların Meryem oğlu İsa'ya yaptıkları gibi, beni aşırı şekilde övmeyin! Ben ancak Allah'ın kuluyum. Bana 'Allah'ın kulu ve resulü' deyin!"*[8]

4 Muvatta, Hüsnü'l-Hulk, 8.
5 bk. Dârimî, Salât,165.
6 Dinî Kavramlar Sözlüğü, s. 572
7 Furkan suresi, 63. ayet.
8 Buhârî, Enbiya, 48.

Resul-i Ekrem ashabının yanına geldiğinde boş bulduğu yere otururdu. İnsanların kendisi için ayağa kalkmasını ve kendisine yer açmasını istemezdi. Zengin fakir, küçük büyük, hür köle demeden herkesin davetine icabet ederdi. Onların ikramlarını küçümsemez, yanlarında otururdu. İnsanlar arasında derli toplu oturur, gereksiz konuşmazdı.[9] Özlü ve güzel konuşurdu. Yüksek sesle değil, sakin ve tane tane konuşurdu.[10] Heybetinden korkanı *"Rahat ol! Ben kral değilim. Ben, Kureyş'ten kurutulmuş et yiyen bir kadının oğluyum."*[11] diyerek sakinleştirirdi.

Yazalım

Bazı müşrikler "Muhammed bizi kölelerimizle eşit tutuyor. Böyle bir dine nasıl girelim!" diyerek Müslüman olmayı reddettiler.
Bu durum, müşriklerde hangi ahlaki erdemlerin eksikliğini göstermektedir? Yazınız.

....

....

....

....

Sevgili Peygamberimizin tevazusunu gösteren güzel örneklerden birisi de Mekke'nin fethi sırasında yaşanmıştır. Peygamberimiz, kalabalık bir orduyla şanlı bir zafer kazanmıştı. Buna rağmen Resulullah, Mekke'ye mağrur bir komutan gibi girmedi. Devesinin üzerinde başını eğerek girdi. Kendisine bu zaferi veren Allah'a şükrediyordu. Onun bu tevazuu gönüllerde taht kurmasını sağladı. [12]

Peygamber Efendimiz ev ve aile yaşantısında da oldukça mütevazı idi. Eşine ve çocuklarına karşı gayet alçak gönüllü davranırdı. Ev işlerine yardımcı olurdu. Şahsî işlerini bizzat kendisi yapardı.[13]

Araştıralım

Peygamberimizden (s.a.v.) nakledilen mütevazı olmayı öven ve kibirli olmayı yeren hadisleri araştırınız. Bulduğunuz hadislerden üçer tanesini sınıfınızda arkadaşlarınızla paylaşınız.

Sevgili Peygamberimiz tevazu vasfının insani bir fazilet, kulluğun mühim bir esası ve toplum hayatının önemli bir prensibi olduğunu bizzat yaşayarak bizlere gösterdi. İnsanlardan,

9 bk. İbn Sad, Tabakat, C 1, s. 423.
10 bk. Tirmizî, Kitâbul'l Menâkıb, 8.
11 İbn Mâce, Kitâbu'l Et'ime, 30.
12 bk. İbn Hişam, Siret, C 5, s. 63.
13 bk. Buhârî, Edeb, 40.

dünya ve ahiret hayatına zarar veren kibir yerine tevazu sahibi olmalarını istedi. Allah Resulü her konuda olduğu gibi tevazu konusunda da dengeyi gözetirdi. Resulullah tevazu ile hareket ederken toplumda kendini küçük düşürmez, kibirlenmez, onurlu ve vakarlı davranırdı. Böylece Sevgili Peygamberimiz tevazunun; hor ve hakir görülmek olmadığını ifade ederek insanları mütevazı olmaya davet etmiştir.

1.2. Peygamberimizin Edep ve Hayâsı

Hayâ kelimesi sözlükte; utanma, mahcubiyet, ar, namus anlamlarına gelmektedir.[14] Bu kelime terim olarak; kişinin çirkin, kötü işlerden sakınması, çekinmesi ve bu işleri terk etmesi anlamında kullanılır. Hayâ duygusunun gerektirdiği şekilde hareket etmeye ise **edep** denir.[15]

Yüce Allah, insanı en güzel bir şekilde yaratmıştır.[16] Böylece insan, özü itibariyle güzelliğe ve iyiliğe meyillidir. Hayâ duygusu da insanın güzel yaratılışını tamamlayan en önemli ahlaki değerlerden biridir. Hayâ, sahibini Allah'a (c.c.) ve insanlara karşı çirkin işlerden koruyan bir duygudur. Dinin, aklın ve adaletin hoş karşılamadığı kötü davranışları yapmaktan insanı alıkoyar.

Hayâ, insanlara hayrı ve güzel ahlakı tavsiye ederek örnek olan peygamberlerin ortak özelliklerinden biri olmuştur. Sevgili Peygamberimiz *"İnsanların Hz. Âdem'den (a.s.) beri süregelen sözlerinden biri 'Utanmazsan dilediğini yap!' sözüdür."*[17] buyurarak bu gerçeği ifade etmiştir. Peygamberler, güzel ahlakın vazgeçilmez bir unsuru olan hayâyı, utanma duygusunu, ümmetlerine öğrettiler. Böylece peygamberler, insanların iyi bir kul ve salih bir insan olmalarını sağladılar.

Görsel 1.3: Edep ya hû!

Yorumlayalım

"Hayâ imandandır." (Buhârî, İman, 12.)
Hadisinde ifade edilen hayâ ile iman arasındaki bağlantıyı arkadaşlarınızla yorumlayınız.

İnsanın fıtratında olan ve dinimizde de önemli yeri bulunan hayâ, Yaratan'a (c.c.) ve yaratılmışlara yönelik olmak üzere iki şekilde incelenir.

İnsan, öncelikle kendisini yaratan ve her an gören Allah'a (c.c.) karşı hayâ sahibi olmalıdır. Çünkü biz Allah'ı (c.c.) görmesek de Allah (c.c.) bizi görmektedir.[18] Peygamber Efendimiz

14 Şemsettin Sami, Kamus-i Türki, s. 562.
15 Rağıb el-Isfahani, Müfredat, s. 460.
16 bk. Tin suresi, 4. ayet.
17 bk. Ebu Dâvud, Edeb, 6.
18 bk. Buhârî, iman, 1.

hayânın nasıl olması gerektiğini bizlere öğretmiştir. Sahabilerden Abdullah b. Mesud (r.a.) konuyla ilgili şu hadisi nakletmiştir: "Resulullah *'Allah'tan hakkıyla hayâ edin!'* buyurdu. Biz, 'Ey Allah'ın Resulü! Elhamdülillah, biz Allah'tan hayâ ediyoruz.' dedik. Bunun üzerine Resulullah "*Bu sizin anladığınız gibi değildir! Allah'tan hakkıyla hayâ etmek demek; baş ve başta bulunan organlarla, karın ve karnın içine aldığı organları (her türlü günah ve haramdan) korumak, ölümü ve (toprak altında) çürümeyi daima hatırlamaktır. Ahireti arzu eden dünyanın süsünü terk eder. Kim bu şekilde davranırsa Allah'tan gereği gibi hayâ etmiş olur.*"[19] buyurdu. Allah (c.c.) için hayâ, Peygamberimizin yukarıdaki hadisinde buyurduğu gibi göz, kulak, dil gibi organlarımızın, aklımızın, duygularımızın ve yiyip içtiklerimizin helal ve Allah'ın (c.c.) razı olacağı şekilde olmasıdır.

Yorumlayalım

"...Nerede olursanız olun Allah sizinle beraberdir. Allah, bütün yaptıklarınızı hakkıyla görendir."

(Hadid suresi, 4. ayet)

Yukarıdaki ayet ile hayâ arasındaki ilişkiyi yorumlayınız.

Allah (c.c.) için hayâ sahibi olan insan, toplum içinde birlikte yaşadığı diğer insanlara da hayâlı davranır. İnsanlara hayâlı davranmak; onlara herhangi bir zarar vermemek, arkalarından konuşmamak, haksızlık yapmamak, doğru ve dürüst davranmak ile olur.

Peygamber Efendimiz hayâ konusunda insanlara en mükemmel örnektir. Resulullah peygamberlik öncesi ve sonrasında yüz kızartıcı bir iş ve davranışta bulunmamıştır. Allah Resulü bu gerçeği şöyle ifade etmiştir*: "Allah (c.c.) beni peygamberlik ile şereflendirmeden önce de hiçbir kötülüğe teşebbüs etmedim."*[20] Resulullah'ın (s.a.v.) hayâsını ve hoşlanmadığı bir şey karşısındaki tutumunu sahabe bizlere haber vermiştir.[21]

Listeleyelim

Edep ve hayânın bireysel ve toplumsal faydalarını listeleyiniz.

Bireysel	Toplumsal
1.	1.
2.	2.
3.	3.
4.	4.
5.	5.

Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: *"Her dinin kendine özgü bir ahlakı vardır. İslam'ın ahlakı ise hayâdır."*[22] Bu hadisinde Peygamber Efendimiz hayânın, İslam ahlakının temeli olduğunu şöyle ifade etmiştir. *"Gerçekten hayâ ile iman birbirine bağlıdır. Bunlardan biri kaldırılınca*

19 Tirmizî, Kıyamet, 25.
20 bk. Ahmed b. Hanbel, Müsned, C 2, s. 68-69.
21 M. Asım Köksal, İslam Tarihi, C 2, s. 118.
22 İbn Mâce, Edeb, 17.

diğeri de kalkar."[23] Bu hadiste, Peygamberimizin iman ile davranışları güzelleştiren hayânın varlığını birbirine bağlaması, konunun önemini açıklamaktadır.

Hayâlı davranışlarıyla örnek olan Peygamber Efendimiz bu güzel haslete sahip olmalarını sahabeye tavsiye etmiştir. Bir defasında, fazla utangaç olduğundan dolayı din kardeşini azarlayan birini görmüştü. O kimseye *"Onu kendi hâline bırak, zira hayâ imandandır."*[24] diyerek hayâlı olmaya verdiği önemi göstermiştir.

Peygamberimiz hayâ konusunda da ölçülü hareket etmiştir. Hayâ duygusunun, ilim öğrenmeye engel olmaması gerektiğini vurgulamıştır. Sahabiler, Peygamber Efendimize (s.a.v.) mahrem konuları sormakta tereddüt etmemişlerdir. Peygamberimiz de mahrem konuları sahabeye anlatırken çekinmemiştir. Karı koca arasındaki mahrem ilişkiler ve kadınların özel hallerinde namazdan muaf olmaları, tutamadıkları oruçları daha sonra kaza etmeleri gibi mahrem konuları anlatırken **"... Allah, gerçeği söylemekten çekinmez..."**[25] ayetinin emrini yerine getirmiştir.

İnsanlar, Peygamberimizin hayâ konusundaki sözlerini ve davranışlarını örnek almalıdır. Bu konuya gerekli önemi veren kişi, Allah'a (c.c.) karşı sorumluluklarını yerine getirmede daha titiz ve dikkatli olur. Her an Allah'ın (c.c.) kendisini gördüğünü düşünerek hayatına çekidüzen verir. Hayâ duygusunun baş tacı edildiği bir toplumda insani ilişkiler, sağlıklı ve ölçülü olacaktır.

1.3. Peygamberimizin Sabrı

Sabır kelimesi sözlükte; tutma, direnç gösterme, kararlılık, cesaretli olma gibi anlamlara gelir. Ahlaki bir kavram olarak ise hoşa gitmeyen olaylar, nefse ağır gelen şeyler ve insanı zorlayan durumlar karşısında ruhsal dengeyi bozmamak için, dünya ve ahiret yararlarını düşünerek insanın kalbinde yer tutan sükûnet ve dayanma kuvveti, Allah'a sığınıp güvenerek bela ve felaketlere direnç gösterme anlamında kullanılmaktadır. Ayrıca mümin bir kişinin farzları yerine getirmede devamlılık ve kararlılık göstermesi, arzu ve isteklerini kontrol altına alması, helal olmayan yollardan elde edilecek kazançlardan kaçınması da sabrın kısımlarındandır.[26]

Görsel 1.4: Bu da geçer ya hû!

Sabır, eli kolu bağlı oturmak değil, yapılması gerekenleri usulüne uygun yapmada gösterilen kararlılıktır. İnsan sabır ile "Bu da geçer ya hû!" demeli, mücadele az-

23 bk. Buhari, İman, 2.
24 Buhârî, Edeb, 77.
25 Ahzab suresi, 53. ayet.
26 Dinî Kavramlar Sözlüğü, s. 495.

mini yitirmemelidir. Sabırlı insan, musibetler karşısında âlemlerin rabbi olan Allah'a (c.c.) güvenip dayanır. Telaş göstermeden gereken tedbirleri alır ve hayatına sükûnet içinde devam eder.

Sabırsızlık ise hırs ve acele ile bir işin usulünü, sırasını, yol yordamını gözetmeden o işi yapmaya çalışmaktır. Âdeta merdivenleri beşer onar atlamaya çalışmaktır. İşi yapma konusunda tahammülsüzlük, insanı amacına ulaştırmaz. Sabır ise başarının anahtarıdır. Problemlerin çözümünde yardımcıdır. Çünkü Cenab-ı Hakk'ın yardımı sabredenlerle beraberdir.[27]

İnsanlığa hidayet rehberleri olarak gönderilen peygamberlerin ortak özelliklerinden biri de sabırdır. Cenab-ı Hak, Kur'an-ı Kerim'de **" ... Gerçekten biz, onu sabırlı bulduk. O, ne güzel bir kuldu ... "** [28] buyurarak Hz. Eyyüb'ü methetmiştir. Peygamber Efendimize hitaben **"(Senden önceki) azim sahibi peygamberler gibi sen de sabret!.."**[29] buyurarak önceki peygamberleri, sabır konusunda ona örnek göstermiştir.

Hak yolunda çalışmak ve mücadele etmek büyük bir şereftir. Bu, insanlığı cehalet karanlığından kurtarıp imanın nuruyla aydınlatmaktır. Allah'ın (c.c.) rızasını kazanmak önemlidir. Nitekim Hatemü'l Enbiya olan Peygamberimiz de bu kutlu yolda çeşitli saldırılara maruz kaldı, suikastlar atlattı, memleketinden hicret etmek zorunda kaldı. Resul-i Ekrem tüm bu musibetler karşısında sabır gösterdi. Karamsarlığa kapılmadı ve ümitsizliğe düşmedi. Hiçbir şekilde Allah'a (c.c.) isyan etmedi. Zorluk ve sıkıntılar ne kadar büyük olursa olsun her şeye gücü yeten Allah'a (c.c.)[30] sığınarak tevekkül etti.

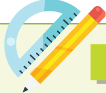
Davası hak ve hakikat olan Resul-i Ekrem Efendimiz, bu yolda Allah'ın (c.c.) sabredenlerle beraber olduğunu ve inananların üstün geleceğini[31] biliyordu. Bu bilinç ve sarsılmaz iman ile önüne çıkan engeller karşısında yılmıyordu. Örneğin Mekke'de her sene kurulan panayırlarda bütün kabileleri dolaşır, onları İslam'a davet ederdi. Kendisine yumuşak ve nazik şekilde karşılık verenler olduğu gibi kaba ve çirkin davrananlar da olurdu. Peygamber Efendimizin (s.a.v.)

Görsel 1.5: Peygamberler sabırlı insanlardır.

27 bk. Bakara suresi, 153. ayet.
28 Sad suresi, 44. ayet.
29 Ahkaf suresi, 35. ayet.
30 bk. Mülk suresi, 1. ayet.
31 bk. Âl-i İmran suresi, 139. ayet.

sabır, azim ve gayret ile bıkmadan, usanmadan yaptığı tebliğler neticesinde İslamiyet dünyanın dört bir yanına yayılmıştır.

Değerlendirelim

Peygamber Efendimizin (s.a.v.) karşılaştığı maddi-manevi zorlukları düşünerek tevhid mücadelesinde sabırlı ve erdemli davranmasının önemini değerlendiriniz.

Kalplerin sevgilisi ve nefislerin terbiye edicisi Peygamberimiz, ibadete devam etmede de sabırlı davranırdı. Bu konuda en küçük bir zafiyet göstermez, olumsuz şartlara teslim olmaz ve ibadetini aksatmazdı. Ölüm kalım mücadelesi olan Hendek Savaşı'nda cemaatle namaz kılması[32], onun ibadete devam konusundaki kararlılığını gösteren örneklerden biridir. Bir gün Hz. Aişe (r.a.) validemiz Rasulallah ile sohbet ederken onun oldukça yorgun ve yıpranmış olduğunu fark edince dayanamaz ve "Ya Resulullah, ne olur ibadetini biraz azalt; zira senin geçmişe ait bir günahın yok, masumiyetin sebebiyle gelecekte de günahlara karşı koruma altındasın." mealinde şeyler söyler. Bunun üzerine Resulallah (s.a.v.) hüzünlenir ve ona: "*Ya Aişe, ben Allah'a şükreden bir kul olmayayım mı?"*[33]

Allah (c.c.), her insana sabır kuvveti vermiş; insanın omuzlarına taşıyamayacağı hiçbir yükü yüklememiştir.[34] Peygamberimizin de müjdelediği gibi *"Kim sabrederse Allah ona dayanma gücü verir. Hiç kimseye sabırdan daha hayırlı ve daha geniş bir ikram verilmemiştir."*[35] Bu sabır kuvveti ve dayanma gücü, yanlış kullanılmadığı takdirde her musibete karşı kâfi gelir. Ancak insan, geçmişte yaşadığı olumsuzlukları hâlâ yaşıyormuş gibi düşünüp enerjisini tüketmemelidir. Bununla birlikte gelecekte olması muhtemel şeyler için de endişe etmek doğru değildir. Yani geçmişin sıkıntıları ile geleceğin endişe ve korkularını şimdiye taşımak, sabır gücümüzü tüketir. Bu durum, yaşadığımız andaki musibetlere karşı bizleri zayıf düşürür.

Görsel 1.6: Sabır başarının anahtarıdır

32 Buhari, "Mevakit", 36, 38
33 Buhârî, Teheccüt, 6.
34 bk. Bakara suresi, 286. ayet.
35 Müslim, Zekât, 124.

Eşleştirelim

Aşağıdaki tabloda bulunan ayetlerle Peygamberimizin hayatındaki sabır örneklerini eşleştiriniz.

AYETLER	Eşleştiriniz	Peygamberimizin Hayatından Sabır Örnekleri
1- "Biz, sizi biraz korku, biraz açlık ve mallardan, canlardan, ürünlerden eksiltmekle deneriz. Sabır gösterenlere müjdele!" (Bakara suresi, 155. ayet) Allah'a (c.c.) sığınarak sıkıntılara direnç gösterme		**a.** Müslümanlara uygulanan ekonomik boykot
		b. Gözünü ve kulağını edep dışı şeylerden koruması
		c. Hanımı Hz. Hatice'nin vefatı
2- "Ailene namazı emret, sen de namazları kılmada sabır göster!.." (Taha suresi, 132. ayet) Farzları yerine getirmede devamlılık ve kararlılık		**d.** Amcası Hz. Hamza'nın şehit edilmesi
		e. Taif halkı tarafından taşlanması
3-"Sabır göstermelerine karşılık, Allah müminleri cennette köşklerle ödüllendirecektir." (Furkan suresi, 75. ayet) İnsanın meşru olmayan isteklerini kontrol altına alması, helal olmayan kazançtan ve günahlardan kaçınması		**f.** Oğlu İbrahim'in vefatı
		g. Gıybetten kaçınması
		h. Kâbe'de ibadet ederken Peygamberimizin hakaret ve saldırıya uğraması
4- "Ey inananlar! Sabredin, direnin, savaşa hazırlıklı, uyanık olun ve Allah'ın emir ve yasaklarına uyarak O'nun koruması altına girin ki başarıya eresiniz!" (Âl-i İmran suresi, 200. ayet) Müminlerin, müşriklerin maddi ve manevi işkencelerinden dolayı yılgınlık göstermeyip inançlarına bağlı kalması		**i.** Bedir Savaşı'nın en zor anında namaz kıldırması
		j. Kendisi muhtaç olduğu hâlde sadaka vermesi
		k. Faiz yemekten kaçınması
		l. Açlık zamanlarında oruca devam etmesi

1.4. Peygamberimizin Merhameti

Merhamet kelimesi; şefkat gösterme, acıma, yumuşak huylu olma, affetme, bağışlama, iyilik etme manalarına gelmektedir.[36] Allah'ın (c.c.) yarattıklarını yedirmesi, içirmesi, koruması, bağışlaması ve onlara şefkat göstermesi O'nun rahmetinin eseridir. Merhamet duygusu, Allah'ın (c.c.) rahmetinin insandaki küçük bir örneğidir.

Yüce Allah tarafından âlemlere rahmet olarak gönderilen Sevgili Peygamberimiz, insanlara merhametle davranır, şefkatle yaklaşırdı. Bu, onun ne kadar hassas olduğunu göstermektedir. Peygamber Efendimiz Mekke'yi fethettiğinde endişeyle kendisini dinleyen topluluğa:

"Ey Kureyşliler! Şimdi benim, size ne yapacağımı düşünüyorsunuz?" diye sordu.

Kureyşliler:"Biz senin hayır ve iyilik yapacağını umarak hayır yapacaksın! deriz. Sen kerem ve iyilik sahibi bir kardeşsin," dediler.

36 Dinî Terimler Sözlüğü, s. 231.

Bunun üzerine Resulullah: "Ben de Hazret-i Yusuf'un kardeşlerine dediği gibi '… Size bugün hiçbir başa kakma ve ayıplama yok! Allah sizi affetsin! Şüphesiz O, merhametlilerin en merhametlisidir.' diyorum. Haydi, gidiniz, artık serbestsiniz!"[37] buyurdu.

Görsel 1.7: Merhamet edin ki merhamet göresiniz.

Kur'an-ı Kerim'de, müminlerin birbirlerine karşı merhametli olması[38] onların başlıca nitelikleri arasında sayılmıştır. Nitekim Sevgili Peygamberimiz de müminlere karşı çok merhametliydi. Ümmetinin sıkıntıya düşmesinden son derece üzüntü duyar, bu sıkıntının kalkması için çaba sarf ederdi. **"Andolsun, size kendi içinizden öyle bir peygamber gelmiştir ki sıkıntıya düşmeniz ona çok ağır gelir. O, size çok düşkün, müminlere karşı da çok şefkatli ve merhametlidir."**[39] ayeti onun bu yönünü bildirmektedir. Sevgili Peygamberimiz ümmetine olan şefkatini ve merhametini şu örnekle ifade etmiştir: *"Benim misalimle sizin misaliniz, şu temsile benzer: Bir adam ateş yakmış. Ateş etrafı aydınlatınca, pervaneler (gece kelebekleri) ve aydınlığı seven bir kısım hayvanlar bu ateşe kendilerini atmaya başlarlar. Adamcağız onları kurtarmaya (mani olmaya) çalışır. Ancak hayvanlar galebe çalarak çoklukla ateşe atılırlar. Ben (tıpkı o adam gibi) ateşe düşmenize engel olmaya çalışıyorum ancak siz ateşe girmeye çalışıyorsunuz."*[40]

Yorumlayalım

"... Ve seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik."

(Enbiya suresi, 107. ayet)

Resulullah'ın (s.a.v.) peygamber olarak gönderilmesi neden rahmettir? İnsanların bir yol göstericiye duyduğu ihtiyacı göz önüne alarak yorumlayınız.

Allah Resulü insanlara olduğu gibi diğer canlılara da merhamet ederdi. Bir gün açlıktan karnı sırtına yapışmış zayıf bir deve gördü. Bunun üzerine *"Hayvanlarınız hakkında, Allah'tan korkun! Onları hakkıyla besleyin ve onlara güzel bir şekilde binin."*[41] buyurdu. Peygamberimiz hayvanları dövüştürmeyi de yasakladı. Onlara işkence ve eziyet edenleri de lanetledi.[42] Haksız

37 M. Asım Köksal, İslam Tarihi, C 1, s. 288-289.
38 bk. Fetih suresi, 29. ayet.
39 Tevbe suresi, 128. ayet.
40 Müslim, Fedâil, 19.
41 Ebu Dâvûd, Cihad, 44.
42 bk. Ebu Dâvûd, Cihad, 51; Müslim, Sayd, 12.

yere herhangi bir canlıyı öldürenden Allah'ın (c.c.) hesap soracağını ve zevk için hayvan avlamanın doğru olmayacağını bizlere bildirdi.[43]

Görsel 1.8: Allah'tan (c.c.) korkunuz, hayvanları incitmeyiniz

Allah Resulü önemli bir ahlaki değer olan merhameti yerinde ve ölçülü kullanırdı. Örneğin Sümame isimli bir esiri Müslüman olmadığı hâlde affederken,[44] Medine'de fitne çıkarıp huzuru bozan Nadiroğulları kabilesini ise sürgün etti.[45] Çünkü Nadiroğulları kabilesine merhamet etseydi, onlar Medine'nin huzur ve emniyetini bozacaklar ve oradaki Müslümanlara zulmedeceklerdi. Onlara merhamet etmek, Müslümanlara merhametsizlik olacaktı.

Peygamberimiz *"Yerdekilere merhamet edin ki göktekiler de size merhamet etsin."*[46] ilkesiyle yaşamıştır. Akrabaya, çocuklara, kimsesizlere, öksüz ve yetimlere kısacası bütün mahlukata merhametle davranırdı. Onları zalimlerin zulmünden korurdu.

Araştıralım

Sevgili Peygamberimiz hayatı boyunca her canlıya merhamet ile yaklaşmıştır.
Aşağıdaki maddelerden birini seçerek Peygamberimizin bunlara olan merhametinin nasıl olduğunu araştırınız. Edindiğiniz bilgileri sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

* Çocuklara * Ailesine * Hayvanlara * Bitkilere
* Yetimlere * Müminlere * Düşmanlara

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّح۪يمِ
لَقَدْ جَٓاءَكُمْ رَسُولٌ مِنْ اَنْفُسِكُمْ عَز۪يزٌ
عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَر۪يصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِن۪ينَ
رَؤُ۫فٌ رَح۪يمٌ ﴿١٢٨﴾ فَاِنْ تَوَلَّوْا فَقُلْ حَسْبِيَ اللّٰهُ لَٓا اِلٰهَ
اِلَّا هُوَۜ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ
الْعَرْشِ الْعَظ۪يمِ ﴿١٢٩﴾

128-Andolsun, size kendi içinizden öyle bir peygamber gelmiştir ki, sizin sıkıntıya düşmeniz ona çok ağır gelir. O size çok düşkün, mü'minlere karşı da çok şefkatli ve merhametlidir.

129-Eğer yüz çevirirlerse de ki: "Bana Allah yeter. O'ndan başka hiçbir ilah yoktur. Ben ancak O'na tevekkül ettim. O, yüce Arşın sahibidir."

(Tevbe suresi 128-129. ayetler)

43 bk. Nesâî, Sayd, 34.
44 bk. Buhârî, Megazi, 70.
45 Abdurrahman Çetin, Örneklerle Peygamberimiz, s. 99.
46 Ebu Dâvûd, Edeb, 58.

Görsel 1.9: Nezaket göstermek ve iyi davranmak

1.5. Peygamberimizin Hilm ve Rıfkı

Hilm kelimesi; olgun, akıllı ve ağırbaşlı olma, hüküm vermede aceleci olmama, haklı olduğu ve gücü yettiği hâlde öfke anında karşısındakini cezalandırmayıp onu bağışlama anlamlarına gelir.[47] **Rıfk** ise yumuşak ve nazik davranma, iyi muamele etme demektir.[48] Hilm ve rıfk; insanları birbirine yaklaştıran, onların sevgi ve saygı bağlarını güçlendiren iki önemli ahlaki erdemdir. Bunlar; huzur ve barışın, emniyet ve güvenin anahtarıdır.

Kur'an-ı Kerim'de, tüm Müslümanların rıfk ile ahlaklanmaları tavsiye edilir. **"İyilikle kötülük bir olmaz. Kötülüğü en güzel bir şekilde sav. Bir de bakarsın ki seninle arasında düşmanlık bulunan kimse sanki sıcak bir dost oluvermiştir."**[49] ayetiyle sadece dostlarımıza değil düşmanlarımıza karşı da ölçülü davranmamız emredilmiştir. Aynı zamanda sosyal ilişkilerde rıfk ile muamelenin önemi ortaya konmuştur. *"Şüphesiz ki Allah refiktir. Yumuşak huyluluğu sever."*[50] diyen Peygamberimiz bu konuda da Müslümanlara rehber olmuştur. O yumuşak huyluydu. İnsanlara kaba ve merhametsiz davranmazdı. Yüce Kitabımız, onun bu yüksek ahlakını şöyle anlatır: **"Allah'ın rahmeti sayesinde sen onlara karşı yumuşak davrandın. Eğer kaba, katı yürekli olsaydın onlar senin etrafından dağılıp giderlerdi. Artık sen onları affet. Onlar için Allah'tan bağışlama dile ..."**[51]

Hilm sahibi olan Allah Resulü insanların kırıcı sözlerine ve kaba davranışlarına karşı sabırlıydı. Onlara aynı üslupla cevap vermez ve onları cezalandırmazdı. Aksine iyilikle karşılık verirdi. Bir bedevi Resul-i Ekrem'e (s.a.v.) yetişerek hırkasını sertçe çekti. Hırkanın boynuna gelen kısmı, bedevinin sertçe çekmesinden dolayı boynuna oturmuştu. Daha sonra bedevi:

– Ey Muhammed! Elinde bulunan Allah'a ait mallardan bana da verilmesini söyle, dedi. Resulullah (s.a.v.) bedeviye dönüp güldü. Sonra da ona bir şeyler verilmesini emretti. [52]

---

47 Dinî Terimler Sözlüğü, s. 139.
48 Dinî Terimler Sözlüğü, s. 306.
49 Fussilet suresi, 34. ayet.
50 Müslim, Birr, 23.
51 Âl-i İmran suresi, 159. ayet.
52 Buhârî, Humus, 19.

Başka bir hadisinde ise hilm sahibi olmanın faziletini şöyle açıkladı: *"Kim haksız olduğu bir münakaşayı terk ederse kendisine cennetin kenarında bir ev kurulur. Haklı olduğu bir münakaşayı terk edene de cennetin ortasında bir ev kurulur."*[53]

Sevgili Peygamberimiz sadece insanlara değil, hayvanlara da hilm ve rıfkla davranırdı. Sahabeye de bunu tavsiye ederdi. Çünkü mümin insan, bütün varlıkların Allah'a (c.c.) ait olduğunun ve O'nun (c.c.) kudretiyle yaratıldığının bilincindedir. Allah'ın (c.c.) yaratmasından dolayı müminin gözünde yaratılmış olan varlıklar değerlidir. Bu konuyla ilgili güzel bir örneği Hz. Âişe (r.a.) şöyle anlatır: "Dik başlı, huysuz bir deveye bindim. Hırçınlık etmeye başlayınca onu ileri geri sürmeye başladım. Bunun üzerine Resulullah, '*Rıfkla, tatlılıkla davran!*' diye müdahale etti." [54]

Görsel 1.10: Hayvanlara da rıfk ile davranmalı.

Hidayet rehberi olan Resul-i Ekrem'in (s.a.v.) yumuşak huyluluğu, nezaketi, sakin oluşu adaletli davranmasına engel olmazdı. Kendi şahsına yönelik davranışlara karşı gayet müsamahalıyken insanların hak ve hukuku söz konusu olduğunda son derece titiz davranırdı. Kararlılıkla işin üzerine gider; kimsenin canına ve malına zarar gelmesine izin vermezdi.

1.6. Peygamberimizin İhlası

İhlas kelimesinin sözlük anlamı, samimiyet ve içtenliktir. İslam'a göre ihlas, insanın bütün davranışlarında, sözlerinde, inançlarında ve ibadetlerinde yalnızca Allah'ın (c.c.) rızasını gözetmesidir.[55]

Yüce Rabbimiz, Resulullah'a (s.a.v.) ve onun şahsında bütün müminlere ihlaslı olmayı Kur'an-ı Kerim'de şöyle emretmiştir: **"Ey Resulüm! Şüphesiz ki Kitab'ı sana hak olarak indirdik. O hâlde sen de dini Allah'a has kılarak (ihlas ile) kulluk et."**[56] Sevgili Peygamberimiz Allah'ın (c.c.) ihlas ile kulluk etmek emrini kendisine rehber edinmiştir. O, yapılan işlerde ihlasın önemli olduğunu sık sık vurgulamış ve şöyle dua etmiştir: *"Ya Rabbi! Beni, ihlaslı bir kulun yap."*[57]

Allah'ın Habibi (s.a.v.) kurtuluş ve saadetin yegâne sebebi olarak ihlası göstermiştir. O, Allah rızasını gözetmeden kahramanlık için savaşanın, insanların övgüsünü kazanmak için ilim öğrenip öğretenin, gösteriş gayesiyle hayır yapan kişinin ahirette hüsrana uğrayacağını ifade etmiştir. Ancak ihlas ile yapılan amellerin kabul edileceğini söylemiştir.[58] Çünkü ihlas, amellerin özü ve ruhudur.

İhlas ile yapılan az bir amel, samimi olmayan ve Allah'ın (c.c.) rızası gözetilmeden yapılan birçok amelden üstündür. Bu gerçeği gösteren güzel bir örnek de Hz. Peygamber ile Yemen'e vali olarak gönderilen Muaz b. Cebel (r.a.) arasındaki geçen şu konuşmadır:

---

53 Tirmizî, Birr, 58.
54 Müslim, Birr, 79.
55 Dinî Terimler Sözlüğü, s. 160.
56 Zümer suresi, 2. ayet.
57 Ebu Dâvûd, Vitir, 25.
58 bk. Nesâî, Cihad, 22.

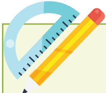
"- Ey Allah'ın Resulü bana bir tavsiyeniz var mı?

-Amelinde Allah'ın rızasını gözet, işte o zaman az amel sana yeterli gelir."[59]

Allah Resulü bütün işlerde samimi ve içten bir niyet taşımayı tavsiye ederdi. Çünkü salih amel, temiz bir niyet ile olur. Mesela sıradan bir iş olan yürümek, Allah (c.c.) için yapılırsa sevaplı bir amel olur. Peygamberimiz bu gerçeği şu hadiste bildirmiştir: *"Ameller, niyetlere göre değer kazanır. Herkesin niyeti ne ise eline geçecek olan da odur. Kimin hicreti, Allah ve Resulüne ise onun hicreti Allah ve Resulünedir (Buna göre mükâfat kazanır). Kimin hicretteki niyeti dünya malı veya evleneceği bir kadın ise onun hicreti de hicretine sebep olan şeyedir."*[60]

Görsel 1.11: İhlas samimi olmaktır

Son peygamber Hz. Muhammed'i (s.a.v.) kendine örnek alan Müslüman, içten ve temiz bir niyet taşımalıdır. Böyle bir ihlas bilincini taşıyan insan, işlerini sadece Allah (c.c.) ve Resulü emrettiği için yapar. Neticede sadece Allah'ın (c.c.) rızasını bekler, Allah'tan (c.c.) başkasının iltifatını kazanmaya çalışmaz. İhlas, insan için en büyük kuvvettir. İnsan, ihlas sayesinde Allah'ın (c.c.) sonsuz kudretini hatırlar ve O'na dayanır. Her türlü ihtiyacını giderecek rahmet hazinesini O'nda bulur. Peygamber Efendimiz gibi engeller karşısında yılmaz bir irade gösterir ve tam bir kararlılıkla hayatına devam edebilir.

Değerlendirelim

Ey Muhammed! De ki: "Şüphesiz benim namazım da, diğer ibadetlerim de, yaşamam da, ölümüm de âlemlerin Rabbi Allah içindir."

(En'am suresi, 162. ayet.)

Yukarıdaki ayetten yola çıkarak Peygamberimizin hayatında ihlas kavramının önemini değerlendiriniz.

1.7. Peygamberimizin Takvası

İslam dininin temel kavramlarından olan **takva**; Allah'ı (c.c.) sevmek, O'na saygı duymak, O'nun haram ve yasaklarından sakınmak ve rızasına nail olmayı ümit edip azabına uğramaktan endişe etmek gibi anlamlara gelir.[61]

Rabbimiz, takvayı ve takva sahiplerinin kimler olduğunu birçok ayette bizlere tarif etmiştir. İman edip salih amel işleyen müminleri takva sahibi yani **muttaki** olarak niteler. İmanın gereğini yapan, iyiliklere sarılan ve kötülüklerden kaçınan herkes takva sahibi kabul edilir. Yüce Allah, bu gerçeği Kur'an-ı Kerim'de şöyle bildirmiştir: **İyilik, yüzlerinizi doğu ve batı**

59 Ahmed b. Hanbel, Müsned, C 5, s. 231.
60 Buhârî, Bed'u'l-Vahy, 1.
61 Hadislerle İslam, C 3, s.115.

taraflarına çevirmeniz(den ibaret) değildir. Asıl iyilik, Allah'a, ahiret gününe, meleklere, kitap ve peygamberlere iman edenlerin; mala olan sevgilerine rağmen, onu yakınlara, yetimlere, yoksullara, yolda kalmışa, (ihtiyacından dolayı) isteyene ve (özgürlükleri için) kölelere verenlerin; namazı dosdoğru kılan, zekâtı veren, antlaşma yaptıklarında sözlerini yerine getirenlerin ve zorda, hastalıkta ve savaşın kızıştığı zamanlarda (direnip) sabredenlerin tutum ve davranışlarıdır. İşte bunlar, doğru olanlardır. İşte bunlar, Allah'a karşı gelmekten sakınanların ta kendileridir.[62] Peygamberimiz de (s.a.v.) mümine takva mertebesini kazandıracak özellikleri şöyle sıralar: *"Müslüman, Müslümanın kardeşidir. Ona hainlik yapmaz. Ona yalan söylemez. Onu yüzüstü bırakmaz. Müslümanın Müslümana ırzı, namusu, malı ve canı haramdır. Takva işte şurada, kalptedir ..."*[63]

Okuyalım

Şurası muhakkak ki, haramlar apaçık bellidir, helaller de apaçık bellidir. Bu ikisi arasında (haram veya helal olduğu) şüpheli olanlar vardır. İnsanlardan çoğu bunları bilmezler. Her kim bu şüpheli şeylerden kaçınırsa, dinini de, iffetini de korumuş olur. Kim de şüpheli şeylere yönelirse harama düşmüş olur, tıpkı koruluğun etrafında sürüsünü otlatan çoban gibi ki, her an koruluğa düşebilecek durumdadır. Haberiniz olsun, her melikin bir koruluğu vardır, Allah'ın koruluğu da haramlarıdır. Haberiniz olsun, cesette bir et parçası var ki, eğer o sağlıklı olursa, cesedin tamamı sağlıklı olur, eğer o bozulursa, cesedin tamamı bozulur. Haberiniz olsun bu et parçası kalptir."

(Buharî, İman, 39, Büyû, 2.)

Kulun takva sahibi olması, Allah'tan (c.c.) korkması ve O'nu tanıyıp sevmesiyle mümkündür. Mümini takvaya ulaştıran Allah (c.c.) sevgisiyle beraber bir sorumluluk ve endişedir. Böylece mümin, kötülüklerden kendisini koruyarak salih amelleri yapabilir. Sevgili Peygamberimiz bu hakikati şöyle ifade etmektedir: *"Nerede ve nasıl olursan ol, Allah'tan kork! Kötülük işlersen hemen arkasından iyilik yap ki o kötülüğü silip süpürsün ..."*[64]

Sevgili Peygamberimiz takvasını artırmasını Rabbinden istemiş ve şöyle dua etmiştir: *"Allahım! Senden hidayet, takva, iffet ve gönül zenginliği istiyorum."*[65] Ayrıca Resulullah'ın (s.a.v.) yatağında olmadığını fark eden Hz. Âişe (r.a.) onu secde hâlinde bulmuş ve şu duayı ettiğini duymuştur: *"Allahım! Nefsimi takvalı kıl, onu temizle. Çünkü Sen temizleyenlerin en hayırlısısın. Nefsimin sahibi ve efendisi sensin."*[66]

Takva sahibi olmak **"... Allah, muttakileri sever."**[67] ve **"... Allah, muttakilerin dostudur."**[68] gibi birçok ayette övülür. Peygamber Efendimiz de *"Kim ve nerede olursa olsun insanların en üstün olanı, takva sahibi olanlarıdır."*[69] diyerek takva sahiplerini övmüştür. Ken-

62 Bakara suresi, 177. ayet.
63 Tirmizî, Birr, 18.
64 Tirmizî, Birr, 55.
65 Müslim, Zikir, 72.
66 Müslim, Zikir, 73.
67 Âl-i İmran suresi, 76. ayet.
68 Casiye suresi, 19. ayet.
69 Ahmed b. Hanbel, Müsned, C 5, s. 236.

disinden nasihat isteyenlere ilk olarak takvalı olmayı öğütlemiştir. Yolculuğa çıkmak üzere olan birisi kendisinden hayır dua isteyince şöyle dua etmiştir: *"Allah, takva ile azıklandırsın."*[70] Çünkü azığın en hayırlısı olan takva[71], yolcunun yanında bulunması gereken ve harcandıkça tükenmeyen manevi bir gıdadır.

Takva, müminleri dünya ve ahiret saadetine ulaştırır. Sağlam ve kuvvetli bir imanın sonucudur. Kişinin kalbinden amellerine yansıyan imanın, en tatlı meyvesidir. Kul, takva ile Rabbinin emirlerini çiğnemekten çekinir. O'nun rızasına aykırı hareket etmekten endişe eder. Bu endişe sayesinde Yaratanın emirlerine uyup yasaklarından sakınarak O'nun rızasını kazanan kullardan olur.

Listeleyelim

Takva sahibi kişilerin (muttaki) özelliklerini ayet ve hadislerden araştırınız. Bulduğunuz özelliklerden on tanesini aşağıya listeleyiniz.

- ______________________
- ______________________
- ______________________
- ______________________
- ______________________
- ______________________
- ______________________
- ______________________
- ______________________
- ______________________

1.8 Peygamberimizin Şecaati

Sözlük anlamı cesaret, yiğitlik olan **şecaat**; terim olarak kişinin öfkesinin, aklın ve imanın kontrolünde olması, Yüce Allah'ın (c.c.) rızasıyla ölçülü olmasıdır.[72] Yani şecaat; öfkenin, aklın verdiği direktiflerden ayrılmamasıdır. Bunu başarabilen kişiye de **yiğit** veya **cesur** denir.

Cesaret, kişinin öfke duygusunu belirli bir ölçüde tutmasıdır. Cesaret, öfkeyi ölçüsüz şekilde kullanarak hak ve hukuku çiğneyecek kadar ileri gitmek değildir. Kişinin dünya ve ahiret hayatını tehlikeye sokacak davranışlarda bulunması gerçek yiğitlik değildir. Allah Resulü'nün (s.a.v.) cesareti her türlü aşırılıktan uzaktı. Onun yiğitliği; adalet ve merhametin yayılmasına, emniyet ve asayişin sağlanmasına hizmet ederdi. Peygamberimizin cesareti; mazluma umut, zalime engel olurdu.

---

70 Tirmizî, Deavât, 44.
71 bk. Bakara suresi, 197. ayet.
72 Mustafa Çağrıcı, "Şecaat" md., TDV İslam Ansiklopedisi, C 38, s. 402.

Hz. Muhammed (s.a.v.) daha yirmi yaşlarında bir gençken adaletin tesisi, hakkın gözetilmesi için kurulan **Hilfü'l-Fudûl**'a (Erdemliler Topluluğu) katıldı. Bu topluluğun amacı, Mekke'ye gelen misafirlerin haksızlığa uğramasını engellemekti. Nitekim bir defasında Ebu Cehil, bir tüccardan mal aldı fakat aldığı malın parasını ödemedi. Mağdur olan tüccar, Hz. Muhammed'e (s.a.v.) gelerek ondan yardım istedi. Peygamberimiz tüccarla birlikte Ebu Cehil'in evine gitti. Hilfü'l-Fudûl'da alınan kararları hatırlatıp onu uyardı. Tüccarın hakkını alıncaya kadar uğraştı.[73]

Görsel 1.12: Cesaretimizin kaynağı imanımızdır.

Peygamberimiz, İslam dinini insanlara anlatmaya başladığı andan itibaren birçok zorlukla karşılaştı. Çeşitli baskılara ve engellemelere maruz kaldı. Çoğu zaman müşriklerin tehdit ve baskıları altında Kâbe'ye gitti, namaz kıldı ve Kur'an okudu. Böyle durumlarda en ufak bir korku duymadı. Hiçbir telaş göstermedi. Kendisine yapılan her türlü sözlü ve fiilî saldırıya karşı tam bir cesaretle direndi. Bu cesareti ve yılmayan iradesi, onun kararlılıkla başarıya ulaşmasını sağladı.

Resul-i Ekrem'in (s.a.v.) cesaretini gösteren örneklerden biri de hicret olayıdır. Mekkeli müşrikler, Sevgili Peygamberimizi (s.a.v.) öldürme kararı almışlardı. Müşriklerin bu kararını, Cebrail (a.s.) ona haber verdi. Bu sırada Cenab-ı Hakk, Resulullah'a hicret emrini vermişti. Resulullah ise eşsiz bir cesaret örneği göstererek kendi hayatından çok Müslümanların can güvenliğini düşündü. Hayatı tehlikede olmasına rağmen hicret için acele etmedi. Önce sahabilerin Medine'ye hicret etmelerini sağladı. Öyle ki Mekke'de sadece Hz. Peygamber, Hz. Ebu Bekir (r.a.), Hz. Ali (r.a.), hicret etmeye imkân bulamayanlar ve akrabaları tarafından hapsedilmiş Müslümanlar kalmıştı.

Yorumlayalım

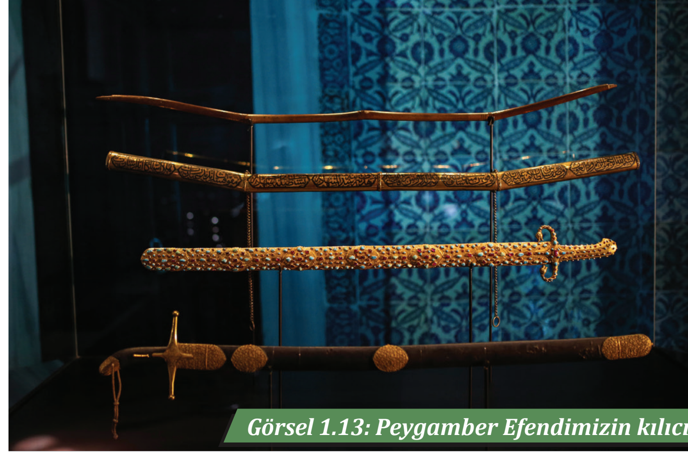
Peygamberimizin insanları İslam'a davet ederken karşılaştığı sıkıntılarla günümüzde Müslümanların İslam'ı yaşarken karşılaştığı sıkıntılar arasındaki benzerlikler nelerdir? Araştırarak sınıfta arkadaşlarınızla yorumlayınız.

Hz. Enes'in (r.a.) anlattığı şu olay, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) cesaretini göstermesi bakımından önemlidir: "Bir gece Medine ahalisi bir sesle uyandı. Düşmanın Medine'ye baskın yaptığı söylentisi yayılmaya başladı. Uzaktan bir atlının Medine'ye yaklaştığı görüldü. Dikkatle baktıklarında bu kişinin Allah Resulü olduğunu anladılar. Allah Resulü baskın söylentisini duyunca kılıcını almış, eğersiz bir ata binerek tek başına etrafı kontrol etmeye gitmiş ve geri

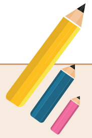
73 bk. Hamidullah Muhammed, Son Peygamber, C 1, s. 54.

dönüyordu. Ahalinin yanına ulaştığında korkulacak bir şey olmadığın, evlerine gitmelerini söyledi." [74]

Hz. Abbas (r.a.), Sevgili Peygamberimizin şecaatini ortaya koyan bir hâdiseyi şöyle anlatmıştı: "İslam ordusu, Huneyn Savaşı'nda bir vadiye girmişti. Vadinin iki tarafında pusu kuran düşman ordusu, Müslümanları ok yağmuruna tuttu. Müslümanların ordusu panikleyip dağıldı. Fakat Allah Resulü hiç geri çekilmedi ve *'Ben Allah'ın Resulüyüm peygamberim, yalan yok; ben Abdulmuttalib'in evladıyım, yalan yok!'* diyerek katırını düşmana doğru sürüyordu. Ben ve Ebu Süfyan, Allah Resulü'ne bir zarar gelmesin diye hayvanın dizgininden tutarak gitmesine engel olduk. Daha sonra Müslümanlar toparlandı ve düşmana galip geldi."[75] Bu hadisten anlaşılacağı üzere Hz. Muhammed (s.a.v.) insanların telaş ettiği ve korktuğu durumda büyük bir cesaret göstermiştir. Geri adım atmayarak Müslümanların toparlanmasını sağlamıştır.

Görsel 1.13: Peygamber Efendimizin kılıcı

Allah'ın Habibi (s.a.v.) karşılaştığı güçlüklerin üstesinden cesaretle geldi. Rehberliği ile sahabileri ve ümmetini cesaretlendirdi. Ondan ilham alan nice Müslüman, İslam dinini dünyanın dört bir tarafına ulaştırıp insanları zulümden kurtarmak için gayret gösterdiler.

Yazalım

Peygamber Efendimizin (s.a.v.) şecaatini anlatan bir şiir yazınız.

74 bk. Buhârî, Kitabu'l Cihad, 24.
75 Müslim, Cihad, 76.

2. Bir Sahabi Tanıyorum: Hz. Osman (r.a.)

Bilgi Kutusu

Hz. Peygamber devrine yetişmiş, Müslüman olarak Hz. Peygamber'i (s.a.v.) görmüş, sohbetine katılmış ve Müslüman olarak ölmüş kimselere **sahabi** denir.

(Dinî Kavramlar Sözlüğü, s. 571.)

Hz. Osman (r.a.) Fil olayından altı yıl sonra Taif'te doğdu.[76] Babası Affan b. el-As, annesi ise Peygamberimizin halasının kızı Erva'dır.

Hz. Osman (r.a.) orta boylu, geniş omuzlu, yakışıklı, zarif endamlı ve beyaz tenliydi. Gür saçı ve sakalı vardı. Bazen sakalına kına sürerdi. Büyük mal ve servet sahibi, hassas, nazik, güzel huylu, yufka yürekli, tatlı dilli ve güler yüzlü biriydi.[77] Gençliğinde babasının yanında ticaretle uğraşan Hz. Osman (r.a.) İslam öncesinde Mekke'nin önemli tüccarlarından ve en faziletli insanlarından biriydi. Terbiyeli, erdemli, soylu ve toplumda saygı duyulan bir insandı. Müslüman olmadan önce putlara tapmamıştı. Çirkin bir davranışta bulunmamış ve sarhoş edici hiçbir içecek içmemişti. Hz. Osman (r.a.) içkiden uzak durmasının sebebini şöyle ifade etmiştir: "İçki, aklı giderir. Akıl ise Allah'ın verdiği en değerli hazinedir. İnsan zorluk karşısında galip gelerek değil, aklıyla yükselir."[78]

Hz. Osman (r.a.) İslamiyet'in ilk yıllarında, Hz. Ebu Bekir'in (r.a.) vasıtasıyla Peygamber Efendimizin (s.a.v.) huzurunda iman etti. Böylece ilk on Müslümandan biri oldu. Bu sırada otuz dört yaşındaydı. Müslüman olduktan sonra Sevgili Peygamberimize (s.a.v.) şunları söyledi: "Ey Allah'ın Resulü! Şam'dan daha yeni geldim. Mu'an ve ez-Zerka denen yerlerin arasında bir yerdeyken uyuyakaldım. Rüyamda bir kişi 'Ey uyuyanlar, uyanın! Ahmet, Mekke'de ortaya çıktı.' diye nida ediyordu. Mekke'ye gelince senin peygamberliğini duydum."[79]

Görsel 1.14: Hz. Osman (r.a.) yazılı tablo

Mekke'nin ileri gelenlerinden biri olan Hz. Osman'ın (r.a.) Müslüman olması, Kureyş içinde yankı uyandırdı. Hz. Osman'ın (r.a.) Müslüman olduğunu duyunca amcası, onu bir direğe bağladı ve dövmeye başladı. "Eski dininden dönüp Muhammed'in dinine girdiğin için seni bu direğe bağlıyorum. Tekrar atalarının dinine dönmedikçe salıvermem!" dedi. Hz. Os-

76 İsmail Yiğit, "Osman" md., TDV İslam Ansiklopedisi, C 33, s. 438.
77 Ebu Nuaym el İsfehanî , Hilyetül-Evliya, C 1, s. 173.
78 Ali Muhammed Sallâbî, Hz. Osman: Hayatı, Şahsiyeti ve Dönemi, s. 11.
79 İbn Sa'd, Tabakât, C 3, s. 58.

man (r.a.) ise amcasına: "Vallahi ey amca, ne yaparsan yap! Ben hak ve hakikat dinini asla bırakmam!"[80] diyerek cevap verdi. Müşrik amcasının günlerce süren işkencesine Hz. Osman (r.a.) iman ile sabretti. Yeğeninin iman dolu yüreği karşısında amcası, onu salıvermekten başka bir şey yapamadı ve ipleri çözdü. Hz. Osman (r.a.) da "Allah bir, Resul'ü hak ve ben Müslümanım!"[81] diyerek imanını ifade etti.

Hz. Osman (r.a.) Peygamberimizin kızı olan eşi Hz. Rukiyye (r.a.) ile birlikte Habeşistan'a hicret etti. Resulullah hicret için onların birlikte yola çıktığını duyunca haklarında şunları söyledi: *"Onların dostu ve hâkimi Allah'tır. Osman, Lût'tan (a.s.) sonra ailesiyle birlikte hicret eden ilk kimsedir."*[82] Hz. Osman (r.a.) Habeşistan'dan hanımıyla birlikte Mekke'ye döndükten bir müddet sonra Medine'ye de hicret etti. Böylece her iki hicretin de faziletini elde etmiş oldu.

Görsel 1.15: Habeşistan'ın haritadaki konumu

Hz. Osman (r.a.) yüksek ahlaki meziyetlere sahipti. Son derece edep ve hayâ sahibi biriydi. Hz. Âişe'nin rivayetine göre, bir gün Resûlullah, üzerine bir örtü çekmiş olduğu hâlde istirahat ediyordu. O sırada Hz. Ebû Bekir kapıya geldi, içeri girmek için izin istedi. Resûlullah tavrında bir değişiklik yapmadan içeri girmesine izin verdi. Sonra soracağını sorup gitti. Daha sonra Hz. Ömer geldi, o da soracağını sorup gitti. Ona da aynı şekilde hâlini değiştirmeden izin verdi. Ondan sonra Hz. Osman, huzura girmek için izin istedi. Bu defa Resûlullah hemen doğruldu, toparlandı. Bunun üzerine Hz. Âişe: "Ey Allah'ın Resûlü!" dedi, "Ebû Bekir ve Ömer için toparlanmadığınız hâlde, neden Osman gelince hâlinizi değiştirdiniz?" Allah Resûlü şöyle cevap verdi: "Çünkü Osman çok hayâlı birisidir. Kendisinden meleklerin bile hayâ ettiği bir kimseden ben hayâ etmeyeyim mi?!"[83]

Hz. Osman (r.a.) çok zengin olduğu gibi çok da cömert bir insandı. Hicretten sonraki yıllarda Medine'de içme suyu sıkıntısı yaşandığında Rûme Kuyusu'nu yüksek bir fiyatla 35.000 dirheme[84] satın aldı ve Müslümanların kullanması için vakfetti. Aynı şekilde Tebük Seferi hazırlıkları yapılırken orduya en büyük yardımı o yaptı. Hz. Ebu Bekir'in (r.a.) halifeliği zamanında çıkan bir kıtlık sırasında yüz deve yükü buğday, kuru üzüm, zeytinyağı getiren kervanındaki mallarının tamamını muhtaç olan Müslümanlara dağıttı. Talha b. Ubeydullah'ta (r.a.) olan 50.000 dirhem alacağını, zor durumda olduğu için, ona bağışladı. Etrafındaki yerleri

80 İbn Sa'd, Tabakât, C 3, s. 58.
81 İbn Sa'd, Tabakât, C 3, s. 58.
82 İbn Sa'd, Tabakât, C 3, s. 58.
83 Müslim, Fezâilu's-Sahâbe, 26-27.
84 Dirhem: Gümüş para, sikke.

satın alıp Mescid-i Haram'ı genişletti ve Harem'in[85] sınır taşlarını yeniletti. Mescid-i Nebevi'yi yenilerken de kendi malından 10.000 dirhem harcadı.[86]

Yazalım

Hz. Osman'ın (r.a.) güzel ahlakını oluşturan en belirgin üç özelliğini yazınız.

Hz. Osman (r.a.), Sevgili Peygamberimizin kızı Rukiyye (r.a.) ile evliydi. Hz. Rukiyye'den (r.a.) "Abdullah" adını verdiği bir çocuğu dünyaya gelince künyesi "Ebu Abdullah" oldu. Ancak Hz. Rukiyye (r.a.), yakalandığı ağır bir hastalık sebebiyle vefat etti. İlerleyen zaman içinde Peygamber Efendimiz kızı Hz. Ümmü Gülsüm'ü (r.a.) de Hz. Osman'a (r.a.) nikâhladı. Bundan dolayı Hz. Osman (r.a.) "Zinnureyn (iki nur sahibi)" lakabıyla anıldı.

Güçlü bir hafızası ve etkileyici hitabeti vardı. Vahiy kâtipliği yaptı. Kur'an-ı Kerim'i ezberledi. Hz. Osman (r.a.) Hz. Ömer'den (r.a.) sonra halife olarak seçildi ve herkes ona biat etti.

Hz. Osman'ın (r.a.) İslam dinine yaptığı en büyük hizmetlerden biri de Kur'an-ı Kerim'i çoğaltmasıdır. Hz. Peygamber zamanında Cebrail'in (a.s.) vasıtasıyla inen ayetler, vahyin devam etmesi sebebiyle mushaf haline getirilememiştir. Sahabe tarafından ezberlenmiş ve vahiy katipleri tarafından işlenmiş deri, beyaz taş, deve ve koyunların kürek kemikleri, tahta parçaları, hurma ağaçlarının yaprakları, kumaş ve bez parçaları gibi malzemeler üzerine yazılmıştı. İlk halife Hz. Ebu Bekir (r.a.) Kur'an-ı Kerim ayetlerini bir araya toplaması için vahiy kâtibi olan Zeyd b. Sabit'i (r.a.) görevlendirdi. Zeyd b. Sabit (r.a.) Kur'an ayetlerini toplayarak bir mushaf haline getirdi. Hz. Osman (r.a.) ise Zeyd b. Sabit'in (r.a.) başkanlığındaki bir heyete, bu mushafı çoğaltma görevi verdi. Çoğaltılan mushaflar, Medine İslam Devleti'nin vilayeti konumundaki Kûfe', Basra, Şam, Mekke, Yemen ve Bahreyn'e gönderildi. Böylece Kur'an-ı Kerim, indirildiği gibi hiçbir değişikliğe uğramadan günümüze kadar ulaştı.

Bilgi Kutusu

Hz. Peygamber'e gelmiş olan ayetlerin tümünün sayfalara yazılarak iki kapak arasına konulmuş hâline **mushaf** denir.

(Dinî Terimler Sözlüğü, s. 250-251)

Hz. Osman döneminde İran, Kafkasya ve Afrika'da fetihler devam etti. İlk donanma oluşturularak Akdeniz'de büyük stratejik önemi olan Kıbrıs Adası alındı. Bizans İmparatorluğu'na karşı büyük zaferler kazanıldı. Fethedilen topraklarda adalet ve düzen tesis edildi.

85 Harem: Kâbe ve çevresi.
86 İsmail Yiğit, "Osman" md., TDV İslam Ansiklopedisi, C 33, s. 442.

Hz. Osman, on iki yıl halifelik yaptı. Halifeliğinin son zamanlarında genişleyen İslam topraklarında bazı fitneler ortaya çıktı. Fitneci bir kısım insanlar, Medine'ye gelerek Hz. Osman'ın evini kuşattı. Hz. Osman'ın yanında 700 kişi vardı, Hz. Osman bozguncuları dağıtabilirdi.[87] Fakat o çok merhametli biriydi. Ümmetin arasında kan dökülmesini istemedi. Ancak fitneciler bir gece gizlice Hz. Osman'ın (r.a.) evine girerek onu Kur'an-ı Kerim okurken şehit etti.[88] Vücudundan akan kan **"... Onlara karşı Allah sana yeter..."** mealindeki Bakara suresinin 137. ayeti üzerine damladı.[89] Hz. Osman (r.a.) 656 yılında şehit edildi. Medine'deki Cennetü'l-bakî kabristanına defnedildi.

Listeleyelim

Hz. Osman'ın halifeliği esnasında gerçekleşen işlerden üç tanesini aşağıya listeleyiniz.

- ______________________________
- ______________________________
- ______________________________

İnsanların en hayırlısı insanlara faydalı olandır.

87 İbn Sa'd, Tabakât, C 3, s. 71.
88 bk. Buhârî, Fedâilu'l-Ashâb, 5-7.
89 Ali Muhammed Sallâbi, Hz. Osman, Hayatı, Şahsiyeti ve Dönemi, s. 415.

3. Hadisten Hayata

“ اَكْمَلُ الْمُؤْمِنِينَ اِيمَانًا اَحْسَنُهُمْ خُلُقًا ”

“Müminlerin iman yönünden en faziletlisi, ahlakça en iyi olanıdır ...”[90]

İman, kâinata güzel bakmayı ve her şeyin güzel tarafını görmeyi telkin eder. Güzel görmek ise güzel düşünmeyi sağlar. Güzel düşünen kişi ise güzel davranır. İslam ahlakını yaşamaya ve yaşatmaya çalışır. Mümindeki güzel huy ve davranışların kaynağı, imandır. Bir Müslümandaki güzel ahlak, ondaki iman olgunluğunun bir göstergesidir.

İman ile güzel ahlak birbirinden ayrılmaz bir bütündür. Allah’a (c.c.) iman etmek ne kadar önemli ise bu imanı, güzel ahlakla tamamlamak da o kadar gereklidir. Çünkü güzel ahlak, müminin İslam’ı yaşaması ve göstermesidir. İmanını, hayata yansıtmasıdır. Bu yüzden her mümin, toplum içindeki davranışlarına son derece dikkat etmelidir. Doğru veya yanlış davranışlarının, İslam dini ile ilişkilendirilme ihtimali vardır. Her mümin bu bilinçle hareket ederek güzel ahlaklı olmaya gayret etmelidir.

Müslümanlar, tüm yönleriyle mükemmel bir din olan İslamiyet’in güzelliklerini davranışlarında göstermekle yükümlüdür. Mümin, örnek aldığı Hz. Muhammed’in (s.a.v.) ahlaki erdemleriyle kendisini donatmalıdır. Onun ahlakını örnek alan bir mümin, insanlara İslam’ı ve Allah Resulü’nü en güzel şekilde tanıtmış olur.

Her mümin, imanın gereği olarak ahiret gününde hesap vereceğini bilir. Güzel ahlaka zıt olan davranışların, hesap gününde kendisine sorulacağının farkındadır. Bundan dolayı güzel ahlak sahibi olmaya çalışır. Bu güzel ahlakı ile Allah’ın (c.c.) rızasını kazanır. İnsanların gönlünü kazanır, hak ve hukukunu gözetir.

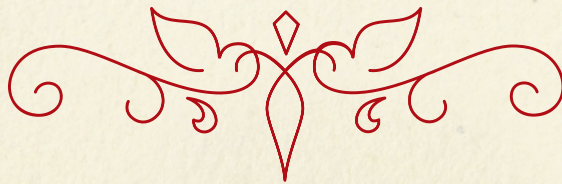
90 Tirmizî, Radâ‘, 11.

Güzel ahlak; huzur ile sükûneti, emniyet ile asayişi temin eden en selametli ve faydalı yoldur. Nitekim Hz. Muhammed (s.a.v.) cahiliye toplumunda kök salmış bütün çirkin davranışları, İslam ile temizlemiştir. Tarihe bakıldığında emniyet ve asayişe zarar veren kişilerin, itikadı ve ahlakı bozulmuş insanlar olduğu görülecektir.

Allah'ın (c.c.) razı olacağı bir iman, güzel ahlakı gerektirir. Güzel ahlakın kaynağı, Kur'an-ı Kerim ve Peygamberimizin sünneti olmalıdır.

"Sen elbette yüce bir ahlâk üzeresin." (Kalem suresi, 4. ayet)

ÜNİTEMİZİ DEĞERLENDİRELİM

A. Aşağıdaki açık uçlu soruları cevaplayınız.

1. Kur'an ahlakının anlaşılmasında Peygamber Efendimizin sünnetinin önemi nedir? Açıklayınız.

....

....

....

2. Peygamberimizin sabrını bir örnekle açıklayınız.

....

....

....

3. Peygamber Efendimizin ihlas veya takvayla ilgili bir hadisini yazınız.

....

....

....

4. Hz. Osman'ın cömertliğini bir örnekle açıklayınız.

....

....

....

B. Aşağıdaki çoktan seçmeli soruların doğru cevaplarını işaretleyiniz.

1. *"Ben güzel ahlakı tamamlamak üzere gönderildim."* (Muvatta, Hüsnü'l-Hulk, 8) hadisinden yola çıkarak Peygamberimiz ile ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

   A) Peygamberimiz, Allah (c.c.) tarafından görevlendirilerek bize gönderildi.
   B) Peygamberimiz güzel ahlakın en güzel hâlini bize yansıttı.
   C) Ahlakımızı güzelleştirmek için Peygamberimizin şahsiyetini örnek almalıyız.
   D) Güzel ahlaklı olmayı öğreten yalnız peygamberimizdir.
   E) Peygamberimiz güzel ahlakın bütün güzelliklerine sahipti.

2. *“Kıyamet günü müminin terazisinde güzel ahlaktan daha ağır basan bir şey yoktur.”* (Tirmizî, Birr, 62)
Aşağıdakilerden hangisi bu hadis ile aynı anlamı taşımaktadır?

A) Cennetin anahtarı namaz, namazın anahtarı ise abdesttir.
B) Güneşin doğduğu en hayırlı gün, cuma günüdür.
C) Günahından tövbe eden kimse, günahsız kimse gibidir.
D) Kişinin ailesi için yaptığı harcama sadakadır.
E) Ahirette en değerli ve en geçerli amel, güzel ahlâk olacaktır.

3. *“Allah sizin suretlerinize ve mallarınıza bakmaz, ancak kalplerinize ve amellerinize bakar."* (Müslim, Birr, 33) hadisinde üzerinde durulan ahlaki erdem hangisidir?

A) Merhamet B) Sabır C) İhlas D) Tevazu E) Hilm

4. Peygamberimiz Veda Hutbesi’nde şöyle buyurmuştur:
"Hepiniz Adem’in çocuklarısınız. Adem ise topraktandır. Allah yanında en kıymetli olanınız, O’na en çok saygı göstereninizdir. Arap’ın Arap olmayana takvadan başka bir üstünlüğü yoktur." (Buhari, Meğazi, 79)

Peygamberimiz bu sözleriyle hangi ahlaki erdemi vurgulamıştır?

A) Merhamet B) Tevazu C) Şecaat D) Takva E) Hayâ

C. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri uygun ifadelerle doldurunuz.
(ihlas, şecaat, haya, tevazu, merhamet, takva)

1. Kişinin; çirkin, kötü işlerden sıkılması, çekinmesi ve bu işleri terk etmesine …………………… adı verilir.
2. Öfkenin, aklın kontrolünde ve Yüce Allah’ın razı olduğu sınırda tutulmasına …………………… denir.
3. ……………………; kişinin nefsini, Allah'ın huzurunda kulluk mevkiine koyması, insanlara karşı kibirli ve gururlu olmamasıdır.
4. İnsanın bütün davranışlarında, sözlerinde, inançlarında ve ibadetlerinde yalnızca Allah’ın (c.c.) rızasını gözetmesine …………………… denir.
5. ……………………; Allah'ı (c.c.) sevmek, O'na saygı duymak, O'nun haram ve yasaklarından sakınmak ve rızasına nail olmayı ümit edip azabına uğramaktan endişe etmektir.
6. ……………………; şefkat gösterme, acıma, yumuşak huylu olma, affetme, bağışlama, iyilik etme anlamlarına gelir.

D. Aşağıda verilen bilgilerden doğru olanların yanına "D", yanlış olanların yanına ise "Y" yazınız.

1. (......) Kur'an-ı Kerim Hz. Osman zamanında kitap haline getirilmiştir.
2. (......) Kişinin her hal ve hareketinde Allah'ın (c.c.) rızasını hedeflemesine ihlas denir.
3. (......) İnsanların Hz. Âdem'den beri duyageldikleri sözlerden biri "Utanmazsan dilediğini yap!" sözüdür.
4. (......) Peygamberimiz insani ve gerçek vasıfları dışında kendisinin övülmesini yasaklamıştır.
5. (......) Kişinin kendisini diğer insanlardan üstün görmesi ve onları küçümsemesi kibirdir.
6. (......) Diğer varlıklara acıma ve koruma duygusuna sahip olmak şecaattir.

MUHAMMED RESULULLAH (S.A.V.)

2. ÜNİTE

KUR'AN-I KERİM'DE EN GÜZEL ÖRNEK

محمد رسول الله

Peygamberimiz bize en güzel bir örnek olarak gönderilmiştir.

BU ÜNİTEDE NELER ÖĞRENECEĞİZ?

1. Peygamberimizin tebliğ görevini ayetlerle açıklayacağız.
2. Peygamberimizin Kur'an-ı Kerim'i açıklamasına örnekler vereceğiz.
3. Peygamberimizin şâri' olarak koyduğu hükümlerin bağlayıcılığını açıklayacağız.
4. Peygamberimizin temsil ve tezkiye görevini ayetlerle açıklayacağız.
5. Peygamberimizin vahyi insanlara öğretme görevine ayetlerle örnekler vereceğiz.
6. Peygamberimizin Kur'an tilaveti konusundaki ilkelerini örneklerle açıklayacağız.
7. Hz. Ebu Bekir'in kişiliğini ve İslam davetine olan katkılarını örneklerle açıklayacağız.
8. Peygamberimizin öğretmenlik göreviyle ilgili bir hadisi yorumlayacağız.

ÜNİTEMİZE HAZIRLANALIM

1. Yüce Allah, emir ve yasaklarını içeren ayetlerini insanlara bildirmek için neden peygamberler görevlendirmiştir? Sınıfta arkadaşlarınızla tartışınız.
2. Kur'an-ı Kerim'de Peygamber Efendimize hangi görevler verilmiştir? Araştırınız.
3. Teşri, temsil ve tezkiye kavramlarını araştırınız.
4. Peygamber Efendimizin Kur'an-ı Kerim'i anlamamızdaki rolü nedir? Araştırınız.

KAVRAMLAR

Tebliğ, tebyin, teşri, temsil, tezkiye, talim, tilavet, tertil, kıraat, mukabele, arz.

Görsel 2.1: Camide tebliğ görevinin yapıldığı yerlerden biri de vaaz kürsüsüdür.

1. Peygamberimizin Tebliğ Görevi

Peygamberlerin Allah'ın kendilerine indirmiş olduğu vahiyleri insanlara eksiksiz olarak bildirmesine tebliğ denir.[1] İnsanlar peygamberlerin tebliği sayesinde hayatın anlamını kavrar, varoluş sırrını anlar, varlık içindeki konumunu fark eder. Tebliğ edilen ilahî vahiy ile Cenab-ı Hakk'ın emir ve yasaklarını öğrenirler.

Bütün insanlara peygamber olarak gönderilen Hz. Muhammed[2] (s.a.v.), **"Ey Peygamber! Rabbinden sana indirileni tebliğ et!.."[3]** emriyle en yakınlarından başlayarak tebliğ görevini yerine getirdi. O, peygamberliğinin ilk zamanlarında kendisine en yakın gördüğü, tanıdığı ve güvendiği insanlara İslam dinini anlattı.[4] Sonrasında **"... Önce en yakın akrabalarını uyar!"[5]** ayetiyle akrabalarına tebliğ etmek ile emrolundu. Allah Resulü peygamberliğinin ilk üç

1 bk. Dinî Terimler Sözlüğü, s. 354.
2 bk. Sebe suresi, 28. ayet.
3 Mâide suresi, 67. ayet.
4 bk. Müddessir suresi, 1-2. ayetler.
5 Şuara suresi, 214. ayet.

yılında insanları gizli olarak İslam'a davet etti. Daha sonra Allah'tan (c.c.) aldığı emir ile vahyi bütün Kureyş kabilesine açıktan tebliğ etmeye başladı.[6] Mekke'de kurulan panayırlara giderek diğer kabileleri de İslam'a davet etti.

Yorumlayalım

İnsanlar arası iletişimde kişinin dış görünüşü, ses tonu, karakteri gibi birçok durum etkilidir. Peygamberimizdeki bu özellikleri düşünerek tebliğ görevindeki başarısını yorumlayınız.

Hz. Muhammed'in (s.a.v.) tebliğ ettiği her şey makul, doğru ve hakikattir. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de **"(Size okuduğu) Kur'an ancak kendisine bildirilen bir vahiydir."**[7] buyurulmaktadır. Hz. Peygamber, ilahî hükümleri tebliğ etmede tereddüt etmezdi. Samimi ve temiz bir kalp ile anlatırdı. İnsanlara ulaştırdığı ilahî hükümlerin son derece sağlam olduğunu bilir ve doğruluğundan asla şüphe etmezdi. Hiçbir engel onu tebliğ ettiği hakikatten geri çeviremezdi.

Resul-i Ekrem, kendisine tepki gösteren ve tebliğ ettiği hakikatleri inkâr edenlere rağmen davetinden asla vazgeçmedi. Peygamberimiz **"Peygambere düşen ancak apaçık bir tebliğdir..."**[8] buyruğunu esas almıştır. Çünkü insanların hidayete ulaşmasının Cenab-ı Hakk'ın lütuf ve hikmetiyle olduğunu biliyordu. Kendi vazifesinin ancak hikmet ve nasihatle doğru yola davet etmek olduğunu da biliyordu. Bu nedenle insanların kendisine yüz çevirdiği zamanlarda bile yılmadan azim ve sabırla Allah'ın kendisine verdiği tebliğ görevini yerine getirdi.

Hz. Peygambere (s.a.v.) Mekke'de nazil olan ayetler, daha çok tevhid ve ahiret inancına vurgu yapıyordu. Temel ahlaki ilkeleri ön plana çıkarıyordu. Çünkü İlahî vahyin ilk muhatapları olan Mekkelilerin büyük bir kısmı, putperest ve ahlaki değerlerden uzak bir hayat yaşıyorlardı. Bundan dolayı Kur'an-ı Kerim, inanç esaslarını temellendirip ahlaki ilkeleri yerleştirmeyi esas almıştır. Medine döneminde, toplum iman ve ahlak bakımından belli bir olgunluğa sahipti. Bu nedenle nazil olan ayetler, toplum hayatını düzenleyen emir ve yasakları içermekteydi.

Müşrikler, Peygamberimizin zengin ve varlıklı olması gerektiğini düşünüyorlardı. Bu düşünceleri Kur'anı Kerim'de **"(Eğer doğru söylüyorsa) ona altından servet verilmeli yahut onunla beraber melekler gelmeli değil miydi?"**[9] ayetiyle ifade edilmiştir. Ancak Allah Resulü, tebliğ vazifesini yerine getirirken hiçbir maddi güce sahip değildi.

Yorumlayalım

"(Ey Muhammed!) Rabbinin yoluna hikmetle ve güzel nasihatle davet et. Ve onlarla en güzel bir şekilde mücadele et..."

(Nahl suresi, 125. ayet)

Bu ayetten hareketle Allah Resulünün (s.a.v.) tebliğdeki metodunu yorumlayınız.

6 bk. Hicr suresi, 94. ayet.
7 Necm suresi, 4. ayet.
8 Mâide suresi, 99. ayet.
9 Zuhruf suresi, 53.ayet.

Sevgili Peygamberimiz, yirmi üç yıl süren tebliğ vazifesiyle tarihte benzeri olmayan bir değişimi gerçekleştirdi. Kız çocuklarını diri diri toprağa gömecek kadar insafsız, geleneklerine körü körüne bağlı ve inatçı bir cahiliye toplumundan bütün asırlara örnek olacak "asr-ı saadet" toplumunu yetiştirdi. O'nun tebliğ ettiği hükümleri ve yaşantısını ifade eden İslam dini, insanlığa dünya ve sonsuz ahiret saadetini sunmuştur.

Sevgili Peygamberimizin tebliğinin bu derece başarılı olmasında, Kur'an-ı Kerim'in akılları ikna eden ve kalpleri fetheden eşsiz üslubunun büyük bir etkisi vardır. Ayrıca Allah Resulü'nün tebliğ ettiği hakikatleri en güzel bir surette kendi yaşantısında gösteren güzel ahlakı, insanların onun etrafında toplanmasını sağlamıştır.

Peygamber Efendimizin yüz binden fazla sahabiye hitap ettiği Veda Hutbesi'ndeki şu ifadeler, onun tebliğ görevini eksiksiz yerine getirdiğine apaçık şahitlik eder: *"Ey insanlar! Yarın beni sizden soracaklar, ne diyeceksiniz?"* hitabına karşılık olarak insanlar: "Allah'ın elçiliğini ifa ettin, vazifeni yerine getirdin, bize vasiyet ve öğütte bulundun diye şehadet ederiz." cevabını verdiler. Bunun üzerine Peygamberimiz şöyle dedi:

"Şahit ol ya Rab! Şahit ol ya Rab! Şahit ol ya Rab!"[10]

Düşünelim ve yazalım

Peygamberimizin kişilik özelliklerinin tebliğ vazifesine katkıları nelerdir? Düşüncelerinizi yazınız.

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

10 Dârimî, Menâsik, 34.

2. Peygamberimizin Tebyin Görevi

Görsel 2.2: Peygamberimiz, Kur'an'ı tebyin etmiştir.

Tebyin açıklamak, gerçeği ortaya koymak, ayrıntılı anlatmak[11] anlamlarına gelir. Kur'an-ı Kerim'deki bir kısım ayetler kısa ve öz ifadeler içermektedir. Bazı ayetlerde ise açıklama gerektiren ifadeler vardır. Peygamberimize verilen görevlerden birisi de bu ayetleri açıklamaktır. Çünkü bu ayetlerin onun açıklamaları olmadan doğru anlaşılması mümkün değildir. Rabbimiz, Kur'an-ı Kerim'de **"... İnsanlara kendilerine indirileni açıklaman ve onların da (üzerinde) düşünmeleri için sana bu Kur'an'ı indirdik."[12]** ayetiyle Peygamberimizin vahyi açıklama yani tebyin görevine dikkat çekmektedir. Diğer bir ayette Rabbimiz şöyle buyurmaktadır: **"O (Allah), ümmîlere, içlerinden, kendilerine âyetlerini okuyan, onları temizleyen, onlara kitabı ve hikmeti öğreten bir peygamber gönderendir..."[13]** Bu ayette geçen hikmet, Hz. Peygamber'in Kur'an'ı açıklaması, Allah Resulü'nün sünneti olarak anlaşılmıştır.[14]

Allah Resulü, tebyin görevini farklı şekillerde icra etmiştir. Bazen bu vazifeyi, detay verilmeden kısaca bildirilen ayetleri açıklamak suretiyle yerine getirmiştir. Mesela: **"... Çünkü namaz müminlere belirli vakitlere bağlı olarak farz kılınmıştır."[15]** ayetindeki namaz emriyle neyin kastedildiğini Peygamberimiz açıklamıştır. Namazın nasıl kılınacağını, namazda okunacak duaları bizlere öğreterek bu ayeti açıklamıştır. Allah Resulü bu ayeti bize açıklamasaydı namaz ile Rabbimizin ne kastettiğini ve namazı nasıl kılacağımızı asla bilemezdik. Bu sebeple Peygamberimiz *"Namazı benden gördüğünüz gibi kılın."[16]* buyurmuştur. Yine Kur'an'da buyrulan zekât ve hac ibadetleri de namaz gibi detay verilmeden bahsedilen emirlerdendir. Peygamberimiz, bu ibadetlerin nasıl yapılacağını gösterip açıklamıştır. Aksi takdirde, bu ibadetlerin nasıl yapılması gerektiğini bilemezdik. Bundan dolayı Peygamberimiz *"Haccın menâsiklerini benden gördüğünüz gibi yapın."[17]* buyurarak kendisine verilen tebyin görevini yapmıştır.

Araştıralım

"...Sabahın beyaz ipliği, siyah ipliğinden ayırt edilinceye kadar yiyin için, sonra akşama kadar orucu tamamlayın..." (Bakara suresi, 187. ayet) ayetini Peygamber Efendimizin nasıl açıkladığını araştırınız.

11 bk. Dinî Kavramlar Sözlüğü, s. 639; Ferit Devellioğlu, Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lügat, s. 1223.
12 Nahl suresi, 44. ayet.
13 Cum'a suresi, 2. ayet.
14 Ahmet Yücel, Hadis Usulü, s. 22.
15 Nisa suresi, 103. ayet.
16 Buhârî, Ezân, 18.
17 Müslim, Hac, 310.

Allah Resulü, Kur'an'ın anlaşılması zor olan kelimelerini açıklamak suretiyle de tebyin görevini yerine getirmiştir. **"Namazlara ve orta namaza devam edin ..."**[18] ayetinde Yüce Allah'ın orta namazdan neyi kastettiğini Sevgili Peygamberimiz *"Orta namaz, ikindi namazıdır."*[19] hadisiyle açıklamıştır. Böylece Kur'an'daki bazı ayetleri tefsir ederek tebyin görevini yerine getirmiştir.

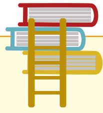

Bilgi Kutusu

Tefsir: Kur'an-ı Kerim ayetlerinin anlamlarını açıklayan, hükümlerini ve bu hükümlerin dayandığı gerekçeleri açığa çıkaran ve ayetleri belirli bir yöntem çerçevesinde yorumlayan ilim dalıdır. (Dinî Terimler Sözlüğü, s. 356.)

Allah Resulü bazen de Kur'an'da geçen genel ifadelere, özel manalar vererek tebyin görevini yerine getirmiştir. Mesela **"Ölmüş hayvan, kan, domuz eti, Allah'tan başkasının adına kesilen, boğularak, vurularak, yüksek bir yerden yuvarlanarak veya boynuzlanarak ölen hayvanlar ve fal oklarıyla kısmet aramanız size haram kılındı."**[20] ayetinde kesilmeden ölen hayvanın etinin haram olduğu, umumi bir hüküm olarak bildirilmiştir. Ölen bütün hayvanlar haramdır, eti yenmez şeklinde bir anlam çıkar. Sevgili Peygamberimiz *"Denizin suyu temizdir, kendiliğinden ölmüş hayvanı helaldir."*[21] diyerek balığı ayette geçen 'kesilmeden ölen' genel ifadesinin dışında tutmuştur.

Hz. Peygamber, tebyin görevini vahiy yoluyla ya da peygamberlik ferasetiyle yapmıştır. Sevgili Peygamberimiz, bu açıklamaları kendi aklı ve hevasıyla yapmamıştır. O, namaz ve hac gibi ibadetlerin yapılışını öğretirken veya ayetlerin manasını açıklarken Kur'an'dan aldığı ilimle vahyin aydınlığını rehber almıştır. Necm suresinde Yüce Allah bu gerçeği şöyle bildirmektedir: **"O, nefis arzusu ile konuşmaz. (Size okuduğu) Kur'an ancak kendisine bildirilen bir vahiydir."**[22] Bu ayetin de ifade ettiği gibi Allah Resulü, bir peygamber olarak Allah'ın (c.c.) emirlerini açıklarken kendiliğinden değil, Rabbimizin bildirmesiyle hareket edip konuşmuştur. Bizler Peygamberimizin ümmeti olarak Kur'an'ı ve onun örnek hayatını bildiren hadisleri (sünneti) esas alarak kulluk bilinciyle hareket etmeliyiz. Çünkü o, yaşayan bir Kur'an'dı.[23]

Okuyalım

بِالْبَيِّنَاتِ وَالزُّبُرِۜ وَاَنْزَلْنَٓا اِلَيْكَ الذِّكْرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ اِلَيْهِمْ وَلَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ

(O peygamberleri) apaçık belgeler ve kitaplarla gönderdik. İnsanlara, kendilerine indirileni açıklaman ve onların da (üzerinde) düşünmeleri için sana bu Kur'an'ı indirdik.

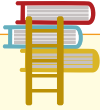
(Nahl suresi, 44. ayet)

18 Bakara suresi, 238. ayet.
19 Tirmizî, Tefsir, 29.
20 Mâide suresi, 3. ayet.
21 Ebu Dâvûd, Taharet, 41, 83.
22 Necm suresi, 3-4. ayetler.
23 bk. Müslim, Salatü'l müsâfirîn, 139.

3. Peygamberimizin Teşri Görevi

Yüce Rabbimizin doğru yolu göstermek üzere gönderdiği son peygamber Hz. Muhammed'in (s.a.v.) görevlerinden birisi de teşridir. Hz. Peygamber, kendisine inzal olunan ilahî vahyi tebliğ etmekle görevli olduğu gibi aynı zamanda onu açıklamakla da görevliydi. Onun beyan etme yönlerinden biri de teşridir. **Teşri**, Kur'an'da hükmü bulunmayan meseleler hakkında Peygamberimizin hüküm koymasıdır. Hüküm koyan kişiye ise şâri' denir.

Allah Resulü, Kur'an'ın hükümlerini Allah'ın (c.c.) izni ve iradesi ile insanlığa bildirip açıkladığı gibi Kur'an-ı Kerim'de açıklanmayan bir kısım hükümleri koyma yetkisine de onun izni ve iradesiyle sahiptir. **"Onlar, yanlarındaki Tevrat'ta ve İncil'de yazılı buldukları Resûle, o ümmî peygambere uyan kimselerdir. O, onlara iyiliği emreder, onları kötülükten alıkoyar. Onlara iyi ve temiz şeyleri helal, kötü ve pis şeyleri haram kılar ..."[24]** ayeti bu gerçeği bildirmektedir.

Okuyalım

Allah'ın, (fethedilen) memleketler halkından Resûlüne verdiği ganîmetler, Allah'a, peygambere, (ona) akrabâ olanlara, yetimlere, yoksullara ve yolda kalmışlara âiddir; tâ ki (o mallar) içinizden sâdece zenginler arasında dolaşan bir şey olmasın! Peygamber size ne verdiyse, artık onu alın; size neyi de yasakladıysa, ondan hemen kaçının! Allah'dan sakının! Şübhesiz ki Allah, azâbı pek şiddetli olandır.

(Haşir suresi, 7. ayet)

Sevgili Peygamberimiz, Kur'an-ı Kerim'in açıkça hüküm getirmediği yerlerde Allah'ın (c.c.) izni ve bildirmesiyle kanun koyma yetkisine sahiptir.[25] Kur'an-ı Kerim'de geçen, **"... Allah ve ahiret gününe iman etmeyen, Allah'ın ve Resulünün haram kıldığını haram saymayan ..."[26]** gibi ayetler, Hz. Peygamber'in de helal ve haram kılma yetkisine sahip olduğunu göstermektedir. Aynı zamanda fıtır sadakasının vacip olması, ehli eşek etinin haram olması, mut'a nikahının haram kılınması, köpek dişli yırtıcı hayvanların ve pençeli kuşların haram olması, anne olmadığında nineye mirastan pay verilmesi[27] gibi hükümler Kur'an'da olmayıp Hz. Peygamber tarafından konulmuştur. *"Nesep yoluyla nikâhı haram olanlar, süt emme yoluyla da haram olur."*[28] hadisindeki hüküm de Allah Resulünün (s.a.v.) teşri görevini icra ettiği hükümlerden birisidir.

Peygamber Efendimizin tebliğ ettiği Kur'anî hükümlere itaat etmek farz olduğu gibi kendisinin koyduğu hükümlere uymak da farzdır. Çünkü onun sünneti, Kur'an'dan sonra uyulması gereken dinin ikinci kaynağıdır. Bundan dolayı sadece Kur'an-ı Kerim'i İslamiyet'in asıl kaynağı kabul edip sünneti terk etmek, Allah'ın (c.c.) emrine karşı gelmektir. Yüce Allah, Kur'an-ı Kerim'de Peygamberimizin sünnetine uymayı birçok ayette tekrar etmiştir.[29]

---

24 A'râf suresi, 157. ayet.
25 Subhi es-Salih, Hadis İlimleri ve Hadis Istılahları, s. 239.
26 Tevbe suresi, 29. ayet.
27 bk. Buhârî, Zekât, 70-71; Buhârî, Zebaih, 28; Müslim, Sayd, 15; İbn Mâce, Feraiz, 4.
28 Buhârî, Nikâh, 20.
29 bk. Âl-i İmrân suresi, 31. ayet; Nisâ suresi, 80. ayet.

Fahr-i kâinat olan Peygamberimizin koyduğu hükümler, onun sünnetini oluşturur. Onun sünnetine tabi olmak, Allah'ın (c.c.) sevgisine ve rızasına eriştiren en kısa ve sağlam yoldur. **"De ki: Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyun ki, Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Çünkü Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir."**[30] ayeti ve *"Size iki şey bıraktım. Onlara sıkıca sarılırsanız asla sapmazsınız. Onlar, Allah'ın kitabı ve Resulü'nün sünnetidir."*[31] hadis-i şerifi bunu açıkça ifade etmektedir.

Listeleyelim

Peygamberimizin (sav) hayatını niçin öğrenmeliyiz? Sebeplerini listeleyiniz.

1. ______
2. ______
3. ______

Bu konuda bilinmesi gereken en önemli husus, Resul-i Ekrem'in teşrisinin, Cenab-ı Hakk'ın kendisine verdiği bir ilim sayesinde olmasıdır. Allahu Teâlâ, onun nefsinden ve kendiliğinden hüküm koymadığını Yüce Kitabımızda bildirmektedir.[32] Peygamberimiz teşri görevini yaparken Kur'an vahyi dışında ilahî bir ilimle hareket ettiğini şöyle bildirmektedir. **"***Şunu iyi biliniz ki, bana Kur'an-ı Kerim ile birlikte onun bir benzeri de verilmiştir. Dikkatli olun koltuğuna kurulan tok bir adamın size "Sadece şu Kur'an lazımdır. Onda bulduğunuz helali helal, haramı haram kabul ediniz size yeter!' diyeceği günler yakındır."*[33] hadisi dinimizde Peygamberimizin sünnetinin önemini vurgulamaktadır.

Allahu Teâlâ, Resulünü sadece Kur'an ayetlerini getiren ve okuyan bir aracı olarak göndermemiştir. Rabbimiz ona teşri yetkisini de vermiştir. Koyduğu hükümlere itaat edip teslim olmanın imanın bir gereği olduğunu şu ayetle bize bildirmiştir "... **Aralarında hüküm vermesi için Allah'a ve Resülüne davet edildiklerinde, müminler ancak şöyle derler 'işittik ve iman ettik' ..."**[34] Bunun içindir ki müminler, Kur'an ve Peygamberimizin sünnetini rehber edinir. İslamiyet'i yaşamaya gayret eder. Böylece dünya ve ahiret saadetine ulaşırlar.

Yorumlayalım

Kim Allah'a ve Resul'üne itaat eder, Allah'tan korkar ve O'na karşı gelmekten sakınırsa işte onlar (Allah'ın rızasını) kazananların ta kendileridir.

(Nur suresi, 52. ayet)

Yukarıdaki ayeti Peygamberimizin teşri görevi açısından yorumlayınız.

30 Âl-i İmran suresi, 31. ayet.
31 İmam Malik, Muvatta, Kader, 3.
32 bk. Necm suresi, 3. ayet.
33 Ebu Dâvûd, Sünnet, 5.
34 Nur suresi, 51. ayet.

4. Peygamberimizin Temsil Görevi

İslam dininde peygamberlik ve vahiy, ayrılmaz bir bütündür. Yüce Allah, tarih boyunca insanlara vahyini peygamberler vasıtasıyla ulaştırmıştır. Çünkü vahyin doğru şekilde anlaşılması ve yaşanması ancak peygamberlerin örnekliği ile mümkündür. Bu açıdan bakıldığında Hz. Muhammed'in (s.a.v.) peygamber olarak üstlendiği görevlerden birisi de vahyi **temsil**dir.

Görsel 2.3: Ahzâb Suresi 21. ayet

Allah Resulü, İslamiyet'i en güzel şekilde yaşayarak bu temsil görevini yerine getirdi. Kur'an-ı Kerim'in emrettiği iman, ibadet ve ahlak esaslarının nasıl anlaşılması gerektiğini, hayata nasıl aktarılacağını bizzat gösterdi. **"And olsun ki sizin için; Allah'a ve ahiret gününe kavuşmayı uman ve Allah'ı çok zikreden kimseler için, Allah'ın Resulü'nde güzel bir örnek vardır."**[35] ayeti, onun temsil görevini açıkça vurgulamaktadır.

Yorumlayalım

"Sen elbette yüce bir ahlâk üzeresin."

(Kalem suresi, 4. ayet)

Yukarıda verilen ayeti Peygamberimizin temsil görevi açısından yorumlayınız.

Tebliğin insanlar üzerinde uyandırdığı etki; hak ve hakikate, tebliğ yapan kişinin de temsil gücüne bağlıdır. Bu açıdan bakıldığında Hz. Muhammed'in (s.a.v.) cahiliye dönemindeki insanları, bütün asırlara örnek olabilecek sahabe toplumuna dönüştürmesinde onun vahyi etkili şekilde temsil etmesinin büyük payı vardır. Allah Resulü'nün (s.a.v.) en yakınında bulunan ve her hareketini dikkatle takip eden sahabe, şahit oldukları güzel ahlak ve üstün vasıfları örnek almış, peygamberimize kalplerinde büyük bir sevgi ve hürmet beslemiştir. Peygamberimize (s.a.v.) olan sevgilerini göstermek için ona "Anam babam sana feda olsun ey Allah'ın Resulü!"[36] diyerek hitap etmişlerdir.

Sahabilerin Allah Resulü'ne (s.a.v.) olan sevgi ve hürmetlerine şahit olmuş bir müşrik etrafındakilere hayranlığını şöyle ifade etmiştir: "Ey kavmim! Ben birçok hükümdarın huzuruna elçi olarak çıkmış bir kimseyim. Vallahi, ben hiçbir hükümdarın adamlarını, ashabının Muhammed'e hürmet edip sevdikleri gibi görmedim! Ashabından hiç kimse, ondan izin almadan konuşmuyordu. Onun yanında konuşurlarken seslerini alçaltıyorlardı. Muhammed, onlara bir şey emrettiği zaman yerine getirmek için adeta birbirleriyle yarışıyorlardı..."[37]

35 Ahzâb suresi, 21. ayet.
36 bk. Müslim, Mesâcid, 33.
37 İbn Hişam, Siret, C 3, s. 191.

Sahabiler, Resul-i Ekrem'i (s.a.v.) tabi olunacak en güzel örnek, takip edilecek en sağlam rehber olarak gördüler. Bütün gayretleriyle akıllarını, kalplerini, ruhlarını onun nuruyla terbiye ettiler. Hayatın her alanında İslamiyet'i temsil eden bütün asırlara örnek bir toplum oldular. Kur'an-ı Kerim'deki şu iltifata onlar da mazhar oldu. **"Siz, insanlara (örnek olarak) çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz. İyiliği emreder, kötülükten men eder ve Allah'a iman edersiniz..."**[38] Bu örnek toplum, Peygamberimizin rehberliğinde ortaya çıktı. O, getirdiği dinin hükümlerini önce kendisi uyguladı ve temsil görevini hakkıyla yerine getirdi.

5. Peygamberimizin Tezkiye Görevi

Tezkiye kelimesi temizlenme, arındırma anlamlarına gelir. Terim olarak ise inkâr, isyan ve gafletten kalbi, ruhu ve nefsi arındırmaya; kendini veya başkasını kusurdan uzak tutup temize çıkarmaya, manevi kirlerden (cehalet, şirk, küfür, günah, çirkin düşünce gibi) temizlemeye denir.[39] Tezkiye sözlü ve fiilî olmak üzere iki şekilde olur.

Görsel 2.4: Şems suresi 7-10. ayetler

Rabbimiz insanları; meleklerden ve hayvanlardan farklı olarak hayra ve şerre, iyiye ve kötüye, imana ve inkâra meyledebilecek bir fıtratta yaratmıştır. İnsanın bu özelliğini **"Nefse, onu düzgün bir biçimde şekillendirene, ona kötülük duygusunu ve takvasını (kötülükten sakınmayı) ilham edene andolsun ki! Kendi nefsini arındıran kurtuluşa ermiştir."**[40] ayeti ifade etmiştir. Rabbimiz dileseydi şüphesiz herkes iman etmek zorunda kalırdı. Ayet-i kerimede **"Rabbin dileseydi, yeryüzünde bulunanların hepsi elbette topyekûn iman ederlerdi..."**[41] buyrulur. Fakat Rabbimiz, hayrı ve şerri tercih edebilecek hür bir iradeyi insana vermiştir. İnsan bu hür iradesiyle herhangi birini tercih edebilir.

Tezkiye ancak Allah'ın (c.c.) rahmet ve ihsanı ile olabilir. Kulun inkârdan ve şirkten kurtulup hidayet nuruyla şereflenmesi, günahlardan temizlemesi ve takva mertebesine erişmesi elbette Allah'ın (c.c.) izni ve ihsanıyla gerçekleşir. Rabbimiz Kitabımız Kur'an-ı Kerim'de **"...Eğer Allah'ın size lütfu ve merhameti olmasaydı, sizden hiçbiriniz asla temize çıkamazdı. Ancak Allah, dilediği kimseyi tertemiz kılar. Allah, hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir."**[42] buyurur.

38 Âl-i İmran suresi, 110. ayet.
39 bk. Dinî Kavramlar Sözlüğü, s. 662.
40 Şems suresi, 7-9. ayetler.
41 Yunus suresi, 99. ayet.
42 Nur suresi, 21. ayet.

Peygamberler insanların tezkiyeye ulaşabilmeleri için en büyük vesiledir. Peygamberler olmasaydı insanlar; inkârdan, isyandan ve günahlardan nasıl arınacağını, hangi davranışlarla Rablerinin rızasını kazanabileceklerini asla bilemezdi. Çünkü herkes kendi istek ve arzularını yegâne doğru olarak görebilir ve kendisinin tertemiz olduğunu iddia edebilirdi. Hâlbuki Peygamberler **"Ayetlerimiz kendilerine apaçık birer delil olarak okunduğunda, (öldükten sonra) bize kavuşmayı ummayanlar, 'Ya (bize) bundan başka bir Kur'an getir veya onu değiştir' dediler. De ki: 'Onu benim değiştirmem olacak şey değildir. Ben ancak bana vahyolunana uyarım. Eğer Rabbime isyan edecek olursam elbette büyük bir günün azabından korkarım.'**[43] ayetinden de anlaşılacağı üzere heva ve hevesleriyle konuşmamış, Allah'ın (c.c.) vahyettiği emirleri tebliğ ederek insanları doğru yola davet etmiş ve manevi kirlerden arındırmıştır.

Araştıralım

Birinci Akabe Biatı'nda Peygamber Efendimizin hangi davranışlardan insanları tezkiyeye davet ettiğini araştırarak aşağıdaki kutucuklara yazınız.

--------------------- ---------------------	--------------------- ---------------------	--------------------- ---------------------
--------------------- ---------------------	--------------------- ---------------------	--------------------- ---------------------

Hz. Peygamber, pek çok konuda kendisine verilen kitap ve hikmetle müslümanları tezkiye etmiştir. Peygamberimiz müşrik olan putperest bir topluma gönderilmişti.[44] Zamanındaki diğer dinler de tahrif edilmiş, asli yapısını oluşturan tevhid inancı kaybolmuştu.[45] Sevgili Peygamberimiz insanları inkârdan ve şirkten tezkiye etmiştir. İnkârın ve şirkin yerine iman esasları ve tevhid akidesini tebliğ ederek müminleri temizlemiştir.

Allah Resulü, ümmetine iyiliği emredip kötülüklerden nehyederek **"Nitekim kendi aranızdan, size ayetlerimizi okuyan, sizi her kötülükten arındıran, size kitap ve hikmeti öğreten, ayrıca bilmediklerinizi de öğreten bir peygamber gönderdik."**[46] ayetinin emri çerçevesinde güzel öğütlerle insanlara haram ve helalleri, Allah'ın (c.c.) emrettiği ibadetleri bildirmiştir. Gayesiz ve ibadetten uzak insanları, Allah'a (c.c.) ibadete yönlendirerek tezkiye etmeyi istemiştir. İnsanların kalplerini, duygu ve düşüncelerini ise takva ve ibadet ile her türlü kötülükten arındırmayı amaçlamıştır.

43 Yunus suresi, 15. ayet.
44 bk. Yunus suresi, 18. ayet; Zümer suresi, 3. ayet.
45 bk. Tevbe suresi, 30. ayet.
46 Bakara suresi, 151. ayet.

Sevgili Peygamberimiz, bazen ümmetinden dua isteyenlere dua ederek tezkiye görevini yerine getirmiştir. Yüce Rabbimiz “ **...onlar için dua et. Çünkü senin duan onlar için bir sükûnet, bir gönül ferahlığıdır. Allah işiten ve bilendir.**”[47] ayetiyle Peygamber Efendimize ümmeti için dua etmesini emretmiştir. Resul-i Ekrem de ümmetinden dua isteyenlere bağışlanmaları ve kurtuluşları için dua etmiştir. Rebia b. Kab el-Eslemî (r.a.) şöyle rivayet etmiştir: “Resulullah yanında kalırdım. Ona abdest ve ihtiyaç suyunu getirirdim. (Bir defasında) Resulullah bana şunları söyledi: *‘Benden dilekte bulun!’* Ben: ‘Cennette sana arkadaş olmak istiyorum.’ dedim. Resulullah: *‘Bundan başka bir şey var mı?’* buyurdu. Ben: ‘İstediğim budur.’ dedim. Resulullah ‘*Sen de duanın gerçekleşmesi için secdeyi çoğaltarak beni destekle!’* buyurdu.”[48]

Bilgi Kutusu

Zekât kelimesi, tezkiye kelimesiyle aynı kökten gelir. Zekât, dinen zengin olan Müslümanların dinî bir görev olarak her yıl mallarının ve paralarının yüzde iki buçuğunu ibadet niyetiyle, fakirler başta olmak üzere Kur’an-ı Kerim’in belirlemiş olduğu yerlere vermeleridir.[1] Zekât ibadetini yerine getiren kişi, fakirin hakkını gözeterek malını tezkiye etmiş olur. Sevgili Peygamberimiz, Allah’ın (c.c.) emriyle müminlerden zekâtlarını alıp fakirlere dağıtarak müminleri arındırırdı. Rabbimiz, bu konuda Sevgili Peygamberimize şöyle buyurur: “Onların mallarından, onları kendisiyle arındıracağın ve temizleyeceğin bir sadaka (zekât) al ve onlara dua et...”[2]

(1-Dinî Kavramlar Sözlüğü, s. 398.)
(2-Tevbe suresi, 103. ayet.)

İnsan, hayır ve şerri tercih etme kabiliyeti olan bir varlıktır. Bundan dolayı şirk, cehalet, gaflet, günah, kin ve haset gibi çeşitli manevi hastalıklara yakalanabilmektedir. Sevgili Peygamberimiz bu manevi kirlerden ümmetini iman nuruyla Allah’ın (c.c.) emir ve yasaklarını ümmetine tebliğ ederek temizlemek istemiştir. Onlar için dua ve istiğfarda bulunarak, zengin Müslümanların mallarından zekâtlarını alıp fakirlere dağıtarak ümmetini tezkiye etmeye çalışmıştır. Bizim ümmet olarak tezkiye ve kurtuluşumuz, Sevgili Peygamberimizin bize bıraktığı Kur’an ve sünnete sahip çıkmamız ve hayatımızı onlara göre şekillendirmemizle mümkün olacaktır.

Listeleyelim

Peygamberimiz hangi yollarla ümmetini tezkiye etmiştir? Aşağıya listeleyiniz.

1. ______
2. ______
3. ______
4. ______

47 Tevbe suresi, 103. ayet.
48 Müslim, Salât, 226.

6. Peygamberimizin Talim Görevi

Görsel 2.5: Talim (Temsili)

Sözlükte "bir şeyi gerçek yönüyle kavramak, bir nesnenin şekli zihinde oluşmak, nesneyi gerçek haliyle bilmek" anlamındaki ilm kökünden türeyen **ta'lîm** "birine bilgi öğretmek, ders okutmak" demektir.[49] İnsanların ilk öğretmenleri peygamberlerdir. Allahu Teâlâ onları insanlar arasından seçerek göndermiş ve kullarına emirlerini bildirmelerini emretmiştir. Allahu Teâlâ Kur'an-ı Kerim'in çok yerlerinde (قُلْ) "Ey Muhammed de ki!" ifadesi ile Peygamber Efendimize ilahî vahyi insanlara tebliğ ve talim etmesini emretmiştir. Yüce Allah, Peygamber Efendimizin şahsında bütün peygamberlerin talim vazifelerini şöyle açıklamıştır: **"... size kitap ve hikmeti öğreten, ayrıca bilmediklerinizi de öğreten bir peygamber gönderdik."[50]**

Peygamberlerin gönderiliş hikmetlerini hatırlatan ayetlere baktığımızda görevlerinin sadece insanlara ayetleri okuyup öğretmek olmadığını, aynı zamanda ilahî vahye iman etmeleri ve inananları terbiye etmekle yükümlü olduklarını öğreniyoruz. **"(O peygamberleri) apaçık belgeler ve kitaplarla gönderdik. İnsanlara, kendilerine indirileni açıklaman ve onların da (üzerinde) düşünmeleri için sana bu Kur'an'ı indirdik."[51]** Peygamberimiz talim görevini Rabbinden gelen ayetleri, muhataplarının zihninde yer edecek şekilde tebliğ etmiştir. İnsanların ayetleri tefekkür etmelerini ve bütün yönleriyle kavramalarını sağlamıştır.

Allah'tan (c.c.) aldığı ilahî vahyi, kalbine yerleştiren Allah Resulü **"Kalk ve uyar."[52]** emri gereğince İslam'ı açık bir şekilde insanlara anlatmaya başladı. Resulullah onlara Kur'an'ı okumakla beraber, aynı zamanda okuduğu ayetleri tebliğ ve talim etmek, muhataplarını Allah'a (c.c.) davet etmek ve davetini kabul edenleri de arındırmakla görevli idi.

Bilgi Kutusu

Talim kelimesi öğrenme, öğretme, okutma, ders verme ve yetiştirme gibi anlamlara gelir.

(Ferit Devellioğlu, Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lügat, s. 1201.)

Resulullah, ümmî olarak yetişmesine rağmen Allahu Teâlâ lütuf ve ihsanıyla ona lazım olan bütün bilgileri öğretmiştir. Hatta Peygamber Efendimize hiç kimsenin ulaşamayacağı bir ilmî mertebe vermiştir. Ayet-i kerimede bu hakikat şöyle belirtilmektedir: **"...(Ey Resulüm!) Allah sana Kitabı ve hikmeti indirmiş ve sana bilmediklerini öğretmiştir. Allah'ın senin üzerindeki lütfu çok büyüktür."[53]**

---

49 Ziya Kazıcı, Halis Ayhan, Tâlim ve Terbiye c. 39; s. 515.
50 Bakara suresi, 151. ayet
51 Nahl suresi, 44. ayet.
52 Müddessir suresi, 2. ayet.
53 Nisâ suresi, 113. ayet.

Hz. Peygamber, müminlere karşı çok şefkatli ve merhametliydi. Ashabını talimde yani onlara dinin hükümlerini öğretmede çok dikkatli olur ve çeşitli yöntemlerle onların hataya düşmelerini önlerdi. Bazen sorulan soruya uygulamalı cevap verirdi. Bazen de örnek bir olayı anlatarak açıklardı. Peygamber Efendimiz ilim öğretirken insanları bıktırmazdı. Sahabenin öğrenmeye istekli olduğu zamanları kollardı. Sorulan sorulara eksiksiz cevap verir, dinleyenlere soru sorardı. Sahabeye iltifat ederek onları hayra teşvik ederdi. Bazen de latife yapar, dinleyenleri tebessüm ettirirdi. Bir adam Resulullah'dan binmek için bir binek hayvan istemişti. Resul-i Ekrem *"Seni dişi devenin yavrusuna bindireceğim"* dedi. Adam: Ey Allah'ın Resulü! Dişi devenin yavrusunu ben ne yapayım? deyince Peygamberimiz şöyle buyurdu: *"Tüm develeri dişi develer doğurmuş değil midir?"* [54]

Görsel 2.6:
De ki; Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu? (Zümer suresi, 9. ayet.)

İnsanlara anlatılmak istenen hakikatin daha iyi anlaşılması için Allahu Teâlâ, Kur'an-ı Kerim'de çeşitli misaller ile olayları anlatmıştır.[55] Bu durumu Allah (c.c.) şu şekilde ifade etmiştir: **"Andolsun, öğüt alsınlar diye biz bu Kur'an'da insanlar için her türlü misali verdik."[56]** Allah Resulü de talimde bu yöntemi kullanmıştır. O, anlatmak istediği meselelerin kavranması için teşbih, temsil veya mukayeseler yapmıştır. İnsanların gözleriyle görüp elleriyle tuttukları, duyularına hitap eden örnekler vermiştir. Bir gün Resul-i Ekrem şöyle buyurdu: *"Allah'ın benimle göndermiş olduğu hidayet ve ilim, yeryüzüne yağan bol yağmura benzer. Yağmurun yağdığı yerin bir bölümü verimli topraktır: Yağmur suyunu emer, gür çayır ve ot bitirir. Bir kısmı da suyu emmeyip üstünde tutan çorak bir yerdir. Allah burada biriken sudan insanları faydalandırır. Hem kendileri içer, hem de hayvanlarını sular ve ziraatlarını o su sayesinde yaparlar. Yağmurun yağdığı bir yer daha vardır ki düz ve hiçbir bitki bitmeyen arazidir. Ne su tutar ne de ot bitirir. İşte bu, Allah'ın dininde anlayışlı olan ve Allah'ın benimle gönderdiği hidayet ve ilim kendisine fayda veren, onu hem öğrenen hem öğreten kimse ile buna başını kaldırıp kulak vermeyen, Allah'ın benimle gönderdiği hidayeti kabul etmeyen kimsenin misalidir."*[57] Sevgili Peygamberimiz bu hadisinde Allahu Teâlâ'nın gönderdiği dini, insanların ihtiyacı olan yağmura benzetmektedir. Yağmur, ölü toprakları nasıl diriltirse İslam dini de ölü kalpleri öyle diriltir. Allah Resulü, insanları ilahî vahyi kabul etme açısından üç çeşit toprağa benzetmektedir. Resul-i Ekrem böyle güzel bir misalle ilim tahsilini, ilimden istifade etme ve ilmi yayma konusunu açıklamıştır.

Yüce Rabbimiz, insanlara dini anlatırken güzel öğütte bulunmayı ve uygun bir usul takip etmeyi emretmiştir. Ayet-i kerimede şöyle buyurulur: **"Rabbinin yoluna hikmetle ve güzel öğütle dâvet et!..."[58]** Ayet-i kerimede zikredilen "hikmet" ve "güzel öğüt", talim ve terbi-

54 Ebû Dâvûd, Edeb: 84; bk. Buhârî, İlim, 12; Tirmizî, Birr, 57.
55 bk. Kehf suresi, 32-44. ayetler; Kalem suresi, 17-33. ayetler.
56 Zümer suresi, 27. ayet.
57 Buhârî, İlim, 20; Müslim, Fezâil, 15.
58 Nahl suresi, 125. ayet.

yede iki önemli esas olarak belirtilmiştir. Diğer bir ayet-i kerimede ise **"(Habîbim!) Sen öğüt ver. Muhakkak öğüt müminlere fayda verir."**[59] buyrulmuştur.

Peygamber Efendimizin pek çok hutbe ve sohbetleri hep bu çeşit nasihat ve öğüt şeklinde konuşmalardır. Sahabeden Sâriye (r.a.) şunları anlattı: "Resulullah bize çok tesirli bir öğüt verdi. Bu öğütten dolayı kalpler ürperdi, gözler yaşardı. Bizler:

– 'Ey Allah'ın Resulü! Bu nasihat, sanki ayrılmak üzere olan birinin konuşmasına benziyor, bari bize bir tavsiyede bulun' dedik.

– Hz. Peygamber *"... Hiçbir iyiliği küçük görme! Kardeşinle güler yüzlü konuş! Çünkü bu da bir iyiliktir. Elbiseni yerde sürünecek kadar uzatma! Çünkü bu kibirden ve kendini beğenmekten ileri gelir. Allah kibirlenip kendini beğenenleri sevmez. Eğer bir kimse sana söver veya gördüğü bir şey sebebiyle seni ayıplarsa sen o kişiyi, hakkında bildiğin şeyler sebebiyle ayıplama! Onun davranışının vebali kendine aittir."*[60]

Peygamberimizin hitabındaki tatlı üslûbu, insanlara fevkalade ilgi ve muhabbeti, onun büyük bir muallim olduğunu gösterir. Fahr-i Kâinat Efendimiz her zaman ve mekânda İslam'ı anlatmaya ve öğretmeye gayret gösterirdi. Âdeta insanların ellerinden tutup onları ayağa kaldırır, zihinlerindeki yanlışları düzeltir, kalplerine huzur ve mutluluk kazandırır, onlara rehber olurdu.

Listeleyelim

Peygamber Efendimizin talim metotlarını listeleyiniz

1. ______
2. ______
3. ______
4. ______
5. ______

Ey Allah'ım Efendimiz Muhammed'e salât ve selam eyle.

59 Zâriyât suresi, 55. ayet.
60 Ebû Dâvûd, Libâs, 25.

7. Peygamberimizin Tilavet Görevi

Bilgi Kutusu

Kur'an-ı Kerim'in kurallarına uygun biçimde okunmasını konu alan bilim dalı ve bu dalda yazılan eserlerin ortak adı **tecvid**dir.

(Abdurrahman Çetin, "Tecvid" md., TDV İslam Ansiklopedisi, C 40, s. 253-254)

Rabbimizin tüm insanlığa hitabı Kur'an-ı Kerim ile olmuştur. Onun hitabındaki güzelliği, etkileyiciliği ve edebi zevki anlayabilmek, Kur'an'ı dikkatlice okumakla olur. Nitekim Kur'an-ı Kerim'in manasını anlamak ve gereğince amel etmek için onu tecvid ve tertil üzere dikkatlice okumaya **tilavet** denir.[61] Kıraat ise okumak, telaffuz etmek[62] anlamında kullanılır. Kıraat ilminin gayesi Kur'an-ı Kerim'in lafzını doğru telaffuz ederek tecvid kurallarına uygun okumaktır. Kırâat ilmi, kırâat imamları tarafından okunan ve Hz. Peygamber'e kadar ulaşan sahih kırâatları, zayıf ve mevzu olanlardan ayırarak öğretmeyi amaçlamıştır. Kıraat, Kur'an'ın anlamının bozulmasına ve değişmesine mani olur.[63] Kıraat ilmini öğrenmek ve öğretmek Müslümanlar üzerine farz-ı kifayedir.

İslam'ın temel kaynağı olan Kur'an-ı Kerim, ümmi olan Sevgili Peygamberimize Allah (c.c.) tarafından Cebrail (a.s.) vasıtasıyla peyderpey tane tane okuyarak indirilmiştir.[64] Resul-i Ekrem, Kur'an-ı Kerim'in tilavetini doğrudan vahiy meleği Cebrail'den (a.s.) talim etmiştir. Kur'an-ı Kerim'in usulüne uygun, manasını hissederek okunması ve öğretilmesi büyük önem taşımaktadır. Kur'an-ı Kerim, ilk olarak Peygamberimize indirildiği için Peygamberimizin görevlerinden birisi de Kur'an'ın kıraatını öğretmektir.

Görsel 2.7: Tilavet eğitimi

Cebrail (a.s.) Allahu Teâlâ'dan Kur'an'ı nasıl öğrendiyse aynı şekilde Allah Resulü'ne arz etmiştir. Sevgili Peygamberimiz de sahabilerine öylece nakletmiştir. Bu sebeple Kur'an tilaveti Peygamberimizden bu yana birebir eğitmen gözetiminde öğretilegelmiştir.[65] Sahabenin Peygamberimizden Kur'an tilavetini saygıyla dinleyip öğrendiği gibi biz de Kur'an'ı bilen bir kişiden okuyup öğrenmeliyiz.

61 Abdurrahman Çetin, "Tilavet" md., TDV İslam Ansiklopedisi, C 41, s. 155.
62 Dinî Terimler Sözlüğü, s. 203-204.
63 Ramazan Pakdil, Ta'lim Tecvid ve Kıraat, s. 353.
64 bk. A'râf suresi,158. ayet; Necm suresi, 5-6. ayetler; Furkan suresi, 32. ayet.
65 bk. Recep Akkuş, Tarihsel Boyutuyla Kur'an-ı Kerim Öğretimi ve Reisü'l Kurrâlık, s.16.

Yüce Allah, Peygamberimizin şahsında tilavet esnasında dikkat edilmesi gereken hususların başında, Kur'an'ı tane tane ve anlaşılır bir şekilde okunmasını **"... Kur'an'ı tertil üzere oku!"**[66] emriyle belirtmiştir. Ayet-i kerimede geçen "Tertil üzere okumak" kelimeleri birbirine karıştırmadan, tecvid kurallarına riayet ederek, harflerin hakkını vererek tane tane okumak demektir.[67] Peygamber Efendimiz de Kur'an-ı Kerim'i tane tane, uzatılması gereken yerlerde uzatarak, durulması icap eden yerlerde durarak tilavet ederdi.[68]

Okuyalım

"(Resûlüm!) Sana bu mübarek Kitab'ı, âyetlerini düşünsünler ve aklı olanlar öğüt alsınlar diye indirdik."

(Sâd, 29. ayet)

"(Ey Muhammed!) Onu (vahyi) çarçabuk almak için dilini kımıldatma. Şüphesiz onu toplamak ve okumak bize aittir. halde, biz onu okuduğumuz zaman, onun okunuşuna uy."

(Kıyâme suresi, 16-18. ayetler)

"Ve o Kur'an'ı tertil üzere oku!"

(Müzzemmil suresi, 4. ayet)

Allah Resulü, tilavet esnasında manaya çok önem verirdi. O, ayet-i kerimelerin manalarını derin derin düşünür, hissederek okurdu. Rahmet ile alakalı ayetleri okuduğu zaman Allahu Teâlâ'dan rahmet ister, O'na dua ederdi. Azap ile alakalı ayetleri okuduğunda ise azaptan Allah'a (c.c.) sığınırdı. Cenab-ı Hakk'ın kusurdan münezzeh olduğunu ifade eden ayetleri okuduğunda ise O'nu tesbih ederdi.[69] Kendi ruh âleminde çok etkilendiği ayetleri tekrar tekrar okuyup düşünerek ağlardı.[70] Bir gece namazda **"Eğer onlara azap edersen onlar senin kullarındır; eğer bağışlarsan hiç şüphesiz sen mutlak güç sahibisin, hüküm ve hikmet sahibisin."**[71] ayetini sabaha kadar tekrar tekrar okumuştur.[72]

Hz. Peygamber her konuda örnek olduğu gibi tilavet konusunda da bizim için örnektir. Biz de Kur'an okurken Peygamberimiz gibi ayetlerin manaları üzerinde tefekkür etmeliyiz. Kur'an'ın mesajlarını doğru anlamalıyız. Bu mesajları hayatın tüm alanlarına akatarmalı ve insanlarla paylaşmalıyız. Ayrıca Kur'an her okuyuşta kişinin kalbinde yenilenir. Kişiye huzur verir. İnsanlar, Kur'an-ı Kerim'i sürekli tilavetten ve dinlemekten sıkılmaz. Oysa insana herhangi bir kitabı bir kaç kez okuyan sıkılır. Buradan da Kur'an-ı Kerim'in insan sözü olmadığını, Allah'ın kelamı olduğunu anlayabiliriz.

---

66 Müzzemmil suresi, 4. ayet.
67 Demirhan Ünlü, Kur'an-ı Kerim'in Tecvidi, s. 24.
68 bk. Tirmizî, Fezâilü'l-Kur'an, 23; Buhârî, Fezâilü'l-Kur'an, 29; Tirmizî, Kıraat,1.
69 bk. İbn Mâce, İkâmetü's-salât, 176.
70 bk. et-Terğîb ve't-Terhîb, C 2, s. 373.
71 Mâide suresi, 118. ayet.
72 İbn Mâce, İkâmetü's-salevât, 179.

Sevgili Peygamberimiz, her gün Kur'an'dan bir miktar okur, okumayı ümmetine de tavsiye ederdi.[73] Bu konuda *"Kur'an okuyan mü'min narenciye gibidir, kokusu da güzeldir tadı da güzeldir. Kur'an okumayan mümin hurma gibidir, kokusu yoktur ama tadı güzeldir…"*[74] hadis-i şerifinde tilavetin Kur'an okuyana değer kazandırdığı vurgulanmıştır.

Sevgili Peygamberimiz, sahabilerinden Kur'an dinlemiştir. Bu konuda İbn Mes'ud (r.a.), başından geçen bir olayı şöyle anlatmaktadır: "Resul-i Ekrem benden kendisine Kur'an okumamı istedi. Nisâ suresini okumaya başladım. Surenin '**Her ümmete bir şâhit, seni de bunlara şâhit getirdiğimizde durumları nasıl olacak!**'[75] ayetine geldiğimde Peygamber Efendimizin gözlerinden yaşlar boşaldığını gördüm."[76]

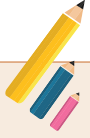
Yazalım

Kur'an-ı Kerim'i kurallarına uygun, güzel okuyan birini dinlediğinizde neler hissediyorsunuz? Duygularınızı yazarak ifade ediniz.

Resul-i Ekrem, her sene ramazan ayında Kur'an'ın o güne kadar nazil olan kısmını Cebrail'e (a.s.) okumuştur. Bu okumasına **arz** denir. Peygamberimizin vefat ettiği yıl bu arz iki defa olmuştur.[77] Günümüze kadar bu hâdise Müslümanlar arasında her sene ramazan ayında **mukabele** geleneği olarak devam etmiştir.

Kur'an-ı Kerim'i tilavet ederken saygıyla, kıraat kurallarına dikkat ederek okumalıyız. Kur'an'ı ezberleyerek Yüce Kitabımıza verdiğimiz önemi göstermeliyiz. Unutmayalım ki Cenab-ı Hakk, verdiği nimetlere şükretmemizi ister. Dilimizin şükrü ise Allah'ın (c.c.) kelamını okumaktır. Çünkü Kur'an okumak ibadettir. Hadis-i şerifte her bir harfine karşılık en az on sevap verildiği belirtilmektedir.[78] Bize düşen Kur'an'ın bereketinden olabildiğince yararlanmaktır.

73 Tirmizî, Fezâilü'l-Kur'an, 17.
74 Müslim, Müsafirin, 243.
75 Nisa suresi, 41. ayet.
76 Buhârî, Fezâilü'l-Kur'an, 32; Müslim, Müsâfirîn, 247.
77 İsmail Karaçam, Kur'an-ı Kerimin Faziletleri ve Okunma Kaideleri, s. 26.
78 bk. Tirmizî, Sevabü'l Kur'an, 16.

Yazalım

Aşağıdaki tabloda Peygamberimizin görevleri yer almaktadır. Karşılarındaki boşluklara bu görevleri kısaca açıklayınız.

PEYGAMBERİMİZİN GÖREVLERİ

TEBLİĞ GÖREVİ	....
TEBYİN GÖREVİ	....
TEŞRİ GÖREVİ	....
TEMSİL GÖREVİ	....
TEZKİYE GÖREVİ	....
TALİM GÖREVİ	....
TİLAVET GÖREVİ	....

8. Bir Sahabi Tanıyorum: Hz. Ebu Bekir (r.a.)

Hz. Ebu Bekir'in (r.a.) asıl ismi Abdu'l-Kâbe'dir. Babasının ismi Osman b. Amr olup künyesi Ebu Kuhâfe'dir. Ebu Kuhâfe, Mekke'nin fethedildiği gün Müslüman olmuştur. Annesi Selma binti Sahr'dır. Lakabı Ümmü'l Hayr'dır. Hz. Ebu Bekir'in (r.a.) annesi de ilk Müslümanlardandır.

Sevgili Peygamberimiz, Hz. Ebu Bekir'in (r.a.) ismini Müslüman olduktan sonra Abdullah olarak değiştirmiştir. Büyük oğlunun ismi Bekir olmasından dolayı "Ebu Bekir" lakabıyla tanınır. Hz. Ebu Bekir'in (r.a.) yüksek karakter ve ahlakını gösteren birçok lakabı vardır. Yüce Allah'ın ateşten azat ettiği kişi anlamında "atik"tir. Müşrikler, Mi'rac hadisesini duyduklarında yalanlamaya başlamışlardı. Hz. Ebubekir'e gittiler. Hz. Ebubekir, Müşriklere: "O ne söylüyorsa doğrudur." cevabını verdi. Buna benzer gayb ile ilgili haberleri tereddüt etmeden kabul etmesi ve Resulullah'a (s.a.v.) olan fevkalade sadakatinden dolayı "sıddık" lakabının verilmesi de bunlardandır.[79]

79 Mustafa Fayda, "Ebu Bekir" md., Diyanet İslam Ansiklopedisi, C 10, s. 101-102.

Görsel 2.8: Hz. Ebubekir (r.a.) yazılı tablo

Hz. Ebu Bekir (r.a.); saygın, güvenilir ve yardımseverdi. Yumuşak huylu, sabırlı ve kibardı. Çok düşünüp az konuşurdu. Günahlardan kaçmakta ve hayır işlemekte herkesin önündeydi. Yaşadığı toplumun kötülüklerinden kendisini korurdu. Cahiliye döneminde müşrikler ona çok güvenirdi. Diyet ve borç işlerinde onu hakem tayin ederlerdi.

Hz. Ebu Bekir (r.a.), Peygamber Efendimizin cennetle müjdelediği üç kişinin ilkiydi. Yine cennetle müjdelenen on kişi arasında da birinci sırada o vardı. Peygamberimiz "*Ey Ebu Bekir! Ümmetimden cennete girecek ilk insan şüphe yok ki sensin.*"[80] diye ona müjdelemişti. Peygamber Efendimiz *"İnsanlardan dost edinseydim, Ebu Bekir'i edinirdim."*[81] diyerek dostluğuna verdiği değeri ifade ederdi.

Allah Resulü, onu İslam'a davet ettiğinde en ufak bir tereddüt göstermeden şehadet getirmişti. Peygamberimiz, onun İslam'a girişini şöyle anlatmıştır: *"Ebu Bekir dışında İslam'ı kime arz ettimse mutlaka bir duraksama yaşadı. Ancak o hiç tereddüt etmedi."*[82] Hz. Ebu Bekir'in (r.a.) hayır ve istikamette olmasını ise *"Ümmetimin en hayırlısı Ebu Bekir'dir."*[83] diyerek ifade etmiştir

Hz. Ebu Bekir (r.a.), Müslüman olduktan sonra güvendiği yakınlarını İslam'a davet etmeye başladı. Osman b. Affân (r.a.), Zübeyr b. Avvâm (r.a.), Abdurrahman b. Avf (r.a.), Sa'd b. Ebî Vakkas (r.a.) ve Talha b. Ubeydullah (r.a.) gibi İslam'ın yayılmasında büyük emekleri olan ve cennetle müjdelenen bu zatlar onun daveti ile Müslüman oldu.

Hz. Ebu Bekir (r.a.) bir yandan Mekke döneminde güçlü kabilelere mensup kişileri İslam'a kazandırmaya çalıştı. Aynı zamanda müşriklerin işkencelerine maruz kalan fakirleri ve köleleri korudu. Bilâl Habeşi (r.a.) ve Habbab b. Eret (r.a.) gibi birçok defa işkence edilen Müslüman köleleri satın alıp azat etti.

İlke Çıkaralım

Hz. Ebu Bekir'in (r.a.) karakteristik özelliklerine bakarak bir Müslüman'da olması gereken ilkeleri çıkartınız.

1. ____________________

2. ____________________

3. ____________________

4. ____________________

80 Ebû Dâvûd, Sünnet, 8.
81 Buhâri, Fezailü's-Sahabi, 4.
82 Buhâri, Fezailü's-Sahabi, 4.
83 Ebu Davûd, Sünnet, 8.

Müşriklerin, Müslümanlara yaptığı baskı ve eziyetler giderek artmaya başlamıştı. Bundan dolayı Medine'ye hicretten önce Hz. Peygamber, müminlere İslam'ı daha rahat yaşayabilecekleri için Habeşistan'a hicret etmelerine izin vermişti. Allah Resulü, sonraki yıllarda Müslümanlara Medine'ye hicret etmelerini emretti. Sevgili Peygamberimiz, Yüce Allah'ın kendisine hicret için izin verdiğini Hz. Ebu Bekir (r.a.) ile paylaştı. Kendisinin yol arkadaşı olacağı müjdesini verdi. Bu güzel haberi alan Hz. Ebu Bekir'in (r.a.) halini Hz. Âişe (r.a.) şöyle anlatmaktadır: "Resulullah hicret emrini alıp babama gelerek ona beraber hicret edeceklerini söyleyince babam sevinçten ağlamaya başladı."[84]

İki dost, 622 yılında Hz. Ebu Bekir'in (r.a.) hicret için hazırladığı iki deve ile Medine'ye hicret için yola çıktılar. Sevr Dağı'nda bir mağaraya sığındılar. Mağaraya ilk giren Hz. Ebu Bekir (r.a.) mağarayı kontrol ettikten sonra Resulullah'ı içeri davet etti. Onları arayan Mekkeli müşrikler de bir süre sonra Sevr Mağarası'na kadar geldi. Allah Resulü, bu sırada tedirgin olan Hz. Ebu Bekir'e (r.a.) şöyle buyurdu: *"Üzülme! Allah bizimledir."*[85]

Görsel 2.9: Sevr mağarası

Hz. Ebu Bekir (r.a.) mağarada kaldıkları günü şöyle anlatır: "Resulullah ile beraber bir mağarada bulundum. Bir ara başımı kaldırıp baktım. O anda Kureyş müşriklerinin ayaklarını gördüm. Bunun üzerine, 'Ya Resûlullah! Onlardan birisi eğilip de ayaklarının dibinden bir bakıverse bizi görür.' dedim. O, *'Ya Ebu Bekir! İki kişinin üçüncüsü Allah olursa akıbetin ne olacağını zannediyorsun? Yakalanacağımızı mı sanırsın!'* dedi. Sonra da Hz. Ebu Bekir'in (r.a.) ferahlığı için Cenab-ı Hakk'a dua etti."[86]

Hz. Ebu Bekir (r.a.); Bedir, Uhud, Hendek, Hayber, Mekke'nin fethi, Huneyn, Taif gazveleri başta olmak üzere otuzdan fazla gazveye katıldı. Çarpışma yapılmadan anlaşmayla sonuçlanan Veddan, Buvat, Bedr-i Ûlâ, Uşeyre gibi gazvelere de katılmıştır. Bütün bu gazvelerde Hz. Ebu Bekir (r.a.) Peygamberimizin en yakınında yer almıştı.

Bilgi Kutusu

Peygamber Efendimizin (s.a.v.) bizzat idare ettiği harplere **gazve** denir.

(Dinî Kavramlar Sözlüğü, s. 202.)

84 İbn Hişam, Siret, C 2, s. 151.
85 Tevbe suresi, 40. ayet.
86 Buhâri, Fezailü's-Sahabi, 1.

Hicretin 9. yılında Medine'de büyük bir kıtlık oldu. Bu arada Bizans İmparatoru, Şam'da Hicaz bölgesini istilâ etmek üzere büyük bir ordu hazırladı. Allah'ın Resulü, bu orduya karşı İslam ordusunu hazırlarken kıtlık sebebiyle çeşitli zorluklarla karşılaştı. Hz. Ebu Bekir (r.a.) malının tamamını bu ordunun hazırlanmasında harcadı. Hatta Peygamber Efendimiz *''Ailene, çocuklarına ne bıraktın Ya Ebu Bekir*?*''* diye sorduğunda: "Onlara Allah ve Resulü'nün sevgisini bıraktım, ya Resulullah!'' cevabını verdi.[87]

Hicrî on birinci yılda hastalanan Sevgili Peygamberimiz, 13 Rebiülevvel Pazartesi günü (8 Haziran 632) vefat etti. Onun vefatını duyan Müslümanlar büyük bir üzüntüye kapıldı. Hz. Ebu Bekir'in (r.a.) etkili konuşması sayesinde sahabiler sakinleşerek teselli buldu. Bir süre sonra kimin halife olması gerektiğiyle ilgili konuşmalar başladı.

Hz. Ömer (r.a.); "Ey Ebu Bekir! Müslümanlara Allah Resulü'nün emriyle namaz kıldırdın. Sen onun halifesisin ve biz sana biat ediyoruz. Allah'ın Resulü'ne hepimizden daha sevgili olan sana biat ediyoruz.'' dedi. Hz. Ömer'in (r.a.) bu konuşmasından sonra orada bulunanlar Hz. Ebu Bekir'e (r.a.) biat ettiler.

Hz. Ebu Bekir'in (r.a.) halife seçildikten sonra mescitteki ilk konuşması şöyledir: "Sizin en hayırlınız değilim, ama başınıza geçtim. Görevimi hakkıyla yerine getirirsem bana yardım ediniz, yanılırsam doğru yolu gösteriniz. Ben Allah ve Resul'üne itaat ettiğim müddetçe siz de bana itaat ediniz. Ben isyan edersem bana itaat etmeniz gerekmez…''[88]

Hz. Peygamber 632 yılında Suriye bölgesine göndermek üzere Usame b. Zeyd komutasında bir ordu hazırlanması emrini verdi. Ordu hareket etmeden Peygamberimiz vefat etti. Hz. Peygamber'in vefatından sonra ortaya çıkan dinden dönme hareketleri yüzünden birçok sahabi, halifeye Medine'nin güvenliği açısından Usame ordusunu göndermemesini talep etti. Hz. Ebu Bekir (r.a.) ise kararlı bir şekilde bu teklifi yapanlara "Bilsem ki yırtıcı hayvanlar burada beni parçalayacak. Usame'nin ordusu için Resulullah'ın (s.a.v.) gönderme emrini uygulayacağım."[89] dedi. Ordunun sefere çıkması için emir verdi. Hz. Peygamber'in vefatının hemen ardından büyük bir ordunun sefere çıkması, ayaklanan Araplara ve komşu devletlere Müslümanların sahip olduğu büyük gücü ve kararlılıklarını gösterdi.

Bir kısım kabilelerin elçileri de Medine'ye gelerek namazı kılacaklarını, ancak zekâtı vermeyeceklerini söylediler. Hz. Ebu Bekir (r.a.) elçilere; "Resulullah'a zekât olarak verdiğiniz hayvanların yularından (ip) birini dahi vermediğiniz takdirde sizinle savaşacağım." şeklinde sert ve kararlı bir cevap verdi.[90]

Hz. Ebu Bekir'in (r.a.) hilafetinde önemli bir hâdise de dinden dönme yani Ridde Olayı'dır. Resulullah'ın vefatını fırsat bilen bazı kabileler, İslam dininden çıkmak istedi. İslam'ı tam olarak özümseyememiş olan bu toplulukların Hz. Peygamber'in vefatı ile eski hayatlarına dönmek istemeleri, düzenli yaşamdan kaçınmaları, kabilecilik taasubu bu olaylarda etkili olmuştur. Ayrıca münafık ve Yahudilerin de bu fitnelerin ortaya çıkmasında önemli rolü vardır. Müslüman olduktan sonra bazı kişiler İslam dinini terk ederek mürted oldu. Bazıları da yalan-

87 Ebû Dâvûd, Zekât, 40.

88 İbn Hişam, Siret, C 4, s. 340-341; Taberi, Tarih, C 3, s. 203.

89 Taberi, Tefsir, C 3, s. 225-228.

90 Taberi, Tefsir, C 3, s. 244.

cı peygamberlik iddiasında bulunan insanların peşine düştü. Bu sahte peygamberler aldattıkları insanlarla İslamiyet için tehlike arz etmeye başladı ve cahiliye âdetlerine geri döndü. Bir kısım kabileler de namaz kıldığı halde zekât vermeyi reddediyordu.

Hz. Ebu Bekir (r.a.) bu tehlikeli durum karşısında mücadele etmekte ciddi ve kararlıydı. Hiçbir tereddüt yaşamıyor ve en küçük müsamaha göstermiyordu. Dinden dönenlerin çıkardıkları isyanları bastırdı. Halife Hz. Ebu Bekir'in aldığı bu tedbirler Müslümanların zarar görmesini ve insanların cahiliye âdetlerine dönmesini önledi.

Görsel 2.10: İlk mushaf Hz. Ebu Bekir zamanında toplandı.

Hz. Ebu Bekir'in (r.a.) dinden dönenlerle yaptığı Yemame Savaşı'nda yüzlerce hafız şehit oldu. Bunun üzerine Hz. Ömer (r.a.) Kur'an'ın toplanması fikrini halifeye teklif etti. Hz. Ebu Bekir (r.a.) Hz. Peygamberin yapmadığı bir şeyi gerçekleştirmenin doğru olup olmadığı konusunda kısa bir tereddüt yaşadı. Daha sonra Kur'an'ı kitap halinde toplama fikrinin hayırlı olduğuna kanaat getirdi. Resulullah'a gelen ayetler, kâtipler tarafından ceylan derilerine, beyaz taşlara, enli hurma dallarına yazılmıştı. Ayrıca sahabe gelen ayetleri ezberlemişti. Hz. Ebu Bekir (r.a.) böyle büyük ve son derece hassas bir görevi -genç, zeki, güvenilir ve vahiy kâtipliği yapmış olan- Zeyd b. Sâbit'e (r.a.) verdi. Hz. Zeyd (r.a.) topladığı ayetleri şahitlerle doğruluyor ve hafızlar ile teyit ediyordu. Bu sayede Kur'an'ın bütün ayetleri toplandı ve "Mushaf" meydana getirildi. Mushaf: Kur'an'ın ayetlerinin sayfalara yazılarak bir bütün haline getirilmiş halidir. Böylece Kur'an'ın tamamı bir kitapta toplandı. Bu Mushaf, Hz. Ebu Bekir'in (r.a.) yanında muhafaza edildi. Onun vefatından sonra Hz. Ömer'in (r.a.) sonra da kızı Hz. Hafsa'nın (r.a.) yanında durdu. Hz. Osman (r.a.) zamanında bu Mushaf, yine Zeyd b. Sâbit başkanlığında bir heyet tarafından çoğaltılarak İslam beldelerine gönderildi. Bu sayede vahiy olarak gelen bütün ayetler, gerçek haliyle tüm dünyaya yayıldı. Bu Mushaf günümüze kadar hiçbir değişiklik olmadan gelmiştir.

Yorumlayalım

Hz. Ebu Bekir'in Ridde Olayları'ndaki kararlılığı, kendi dönemindeki huzura ne gibi katkılar sağlamıştır? Yorumlayalım.

Hz. Ebu Bekir'in (r.a.) iki sene üç aylık hilafeti süresince Müslümanlar, büyük tehlikeler ve fitneler atlattı. Hz. Ebu Bekir (r.a.) kendisinden sonra Hz. Ömer'i (r.a.) halifeliğe uygun gördü. Hicrî 13. yılda yakalandığı hastalık nedeniyle altmış üç yaşında vefat etti. Vasiyeti gereği Mescid-i Nebi'de peygamberimizin yanına defnedildi.

9. Hadisten Hayata

"... اِنَّمَا بُعِثْتُ مُعَلِّماً "

"... Ben ancak bir muallim olarak gönderildim."[1]

Peygamberler, yaşadıkları topluma Allah'ın (c.c.) emir ve yasaklarını tebliğ etmişlerdir. Bu tebliği yaparken en başta getirdikleri dini kendileri yaşayarak insanlara örnek olmuşlardır. Böylece insanların içlerinden seçilmiş olan peygamberler, getirdikleri dinin yaşanılabilir olduğunu insanlara göstermişlerdir. Ayrıca açıklamaya ihtiyaç duyulan konuları da açıklamışlardır. Kısacası peygamberler insanlığa aynı zamanda öğretmen olarak gönderilmiştir. Bu öğretmenlerin sonuncusu ve tüm insanlığa asırlar boyu öğretmen olan zat ise şüphesiz Sevgili Peygamberimizdir.

Yüce Allah, kutsal kitabımızda bize, bizim içimizden bilmediklerimizi öğreten bir peygamber gönderdiğini bildiriyor.[2] Peygamber Efendimiz ümmi olmakla birlikte doğrudan Rabbimiz ona öğretmişti. Ziya Paşa bu gerçeği şu veciz beyitle ne de güzel anlatmıştır:

"Bir mektebe oldu kim müdâvim,
Allah idi zatına muallim."[3]

Rabbimizin kendisine öğrettiklerini o da ümmetine bildirmiştir. Bildirdiklerini önce kendisi yaşamıştır. Böylelikle sahabiler, onu ve öğrettiklerini sevmiş, benimsemiştir. Onlar Peygamber Efendimizden bahsederken "Anam babam Resul-i Ekrem'e (s.a.v.) feda olsun ne ondan önce ne de ondan sonra kendisinden daha iyi bir muallim görmedim."[4] diyerek onu methetmişlerdir.

Resul-i Ekrem kendisinin muallim olduğunu ifade ediyordu. Resulullah, bir gün mescide girince halka şeklinde oturmuş iki grupla karşılaştı. Birinde

1 İbn Mâce, Mukaddime, 17.
2 bk. Bakara suresi, 151. ayet.
3 Tahiri Mevlevi, Edebiyat Lügatı, s. 40.
4 Müslim, Mesâcid, 33.

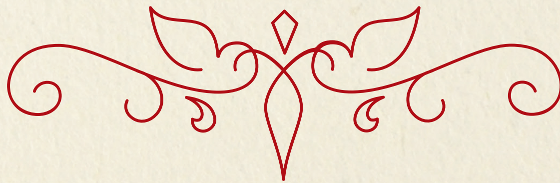
Kur'an okuyorlar ve Allah'a (c.c.) dua ediyorlardı. Diğerindekiler ilim öğrenip öğretmekle meşguldü. Peygamberimiz *"Bu iki meclis de hayır üzeredir: Şunlar Kur'an okuyor ve Allah'a (c.c.) dua ediyorlar, Allah (c.c.) dilerse onlara istediklerini verir, dilemezse vermez. Şunlar ise ilim öğrenip öğretiyorlar. Ben de bir muallim olarak gönderildim!"* buyurdu ve ilim halkasına oturmayı tercih etti.[5]

Sonuç olarak Resul-i Ekrem, önce yakın çevresinden başlayarak eğitim ve öğretim faaliyetlerini yaygınlaştırmıştır. Ashabının içinden İslamiyet'i yaşayan öğretmenler yetiştirerek onlara görevler vermiştir. Çünkü Sevgili Peygamberimiz, hem öğretmiş hem de terbiye etmiştir. Öğrettikleriyle amel eden bir neslin yetişmesine vesile olmuştur. Onun bu başarısına asırlardır getirdiği dinin hükümleriyle amel eden sayısız Müslüman şahittir. Başarıya ulaşmak istiyorsak Peygamber Efendimizin metotlarını uygulamalıyız.

قال رسول الله صلى الله عليه وسلم

خَيْرُكُمْ مَنْ تَعَلَّمَ الْقُرْآنَ وَعَلَّمَهُ

"Sizin en hayırlınız Kur'an'ı öğrenen ve öğretendir." (Buhârî, Fedâilu'l-Kur'an, 21.)

5 İbn Mâce, Mukaddime, 17.

ÜNİTEMİZİ DEĞERLENDİRELİM

A. Aşağıdaki açık uçlu soruları cevaplayınız.

1. Peygamberimizin açıklamaları ve sünnetleri olmasaydı İslamiyet'i doğru şekilde anlamak ve yaşamak mümkün olur muydu? Açıklayınız.

....

....

....

2. İnsanlığın inkâr, isyan ve gafletten kurtulup manevi kirlerden temizlenmesinde ve doğru yola ulaşmasında Peygamberimizin (s.a.v.) rolü ne olmuştur? Açıklayınız.

....

....

....

3. **"De ki: Şüphesiz ben apaçık bir uyarıcıyım."** (Hicr suresi, 89. ayet) ayetini Peygamberimizin görevleri açısından değerlendiriniz.

....

....

....

4. Peygamberimizin tebliğ görevini bir örnekle açıklayınız.

....

....

....

B. Aşağıdaki çoktan seçmeli soruların doğru cevaplarını işaretleyiniz.

1. Aşağıdakilerden hangisi Hz. Ebu Bekir'in (r.a.) hilafetinde meydana gelen olaylar arasında <u>yer almaz</u>?

   A) Dinden dönenlere karşı mücadele edilmiştir.
   B) Kur'an-ı Kerim toplatılarak kitap haline getirilmiştir.
   C) Zekât vermek istemeyenlere karşı mücadele edilmiştir.
   D) Kur'an-ı Kerim çoğaltılarak belirli merkezlere gönderilmiştir.
   E) Yalancı peygamberlerle mücadele edilmiştir.

2. Kur'an-ı Kerim'in açıkça hüküm getirmediği yerlerde Allah'ın (c.c.) izni ve bildirmesiyle Peygamberimizin kanun koyma yetkisine sahip olması, hangi görevini ifade eder?

A) Tezkiye görevi
B) Tebliğ görevi
C) Teşri görevi
D) Tilavet görevi
E) Talim görevi

3. Cebrail'in (a.s.) her sene ramazan ayında Resul-i Ekrem ile beraber Kur'an'ın o zamana kadar nazil olan kısmını karşılıklı olarak okuyup kontrol etmelerine arz denir.

Günümüze kadar bu hâdise Müslümanlar arasında her ramazan ayında gerçekleştirilerek gelenek halini almıştır. Bu geleneğin ismi aşağıdakilerden hangisidir?

A) Mukabele
B) Tilavet
C) Talim
D) Ridde
E) Tebliğ

4. **I. "Namazlara ve orta namaza devam edin ..."** (Bakara suresi, 238. ayet)

II. "... Çünkü namaz müminlere belirli vakitlere bağlı olarak farz kılınmıştır." (Nisâ suresi, 103. ayet)

Yukarıda belirtilen namazla ilgili ayetlerde namazın vakitleri açık olarak ifade edilmemiş olmasına rağmen bugün bizler ayetlerde belirtilen namaz vakitlerinin hangilerinin olduğu hususunda bir tereddüt yaşamıyoruz. Bu gibi durumların açıklığa kavuşmasında aşağıdakilerden hangisi etkili olmuştur?

A) Ayetlerde açıklık olmasa da her Müslüman kendi anladığı tarzda uygulayabilir.
B) Bu gibi durumlarda Peygamberimizin açıklamaları ve uygulamaları rehberimiz olmuştur.
C) Bu gibi ayetler hükmünü yitirmiştir.
D) Dinimiz kolaylaştırıcıdır, içinde bulunduğumuz durumda hangi uygulama kolay ise o uygulanır.
E) Açıkça belirtilmemiş ya da kısaca anlatılmış hükümler uygulanmaz.

C. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri uygun ifadelerle doldurunuz.
(tebliğ, tezkiye, ridde, teşri, tebyin)

1. Peygamberimizin inkâr, isyan ve gafletten kalbi, ruhu ve nefsi arındırmaya; kendini veya başkasını kusurdan uzak tutup temize çıkarmaya, manevi kirlerden temizlemeye .... görevi denir.
2. Peygamberlerimizin Allah'ın (c.c.) emir ve yasaklarını insanlığa ulaştırma vazifesine .... denir.
3. Kur'an-ı Kerim'de bir kısım ayetler kısa ve öz ifadelerle bildirilmiştir. Bazı ayetlerde ise açıklanmadan anlaşılması zor olan ifadeler vardır. Rehber olan Resulullah'a verilen görevlerden birisi bu ayetleri açıklama, ... görevidir.
4. Peygamberimizin Kur'an'da nassı bulunmayan meseleler hakkında hüküm koymasına Peygamberimizin .... görevi denir.
5. Hz. Ebu Bekir'in (r.a.) hilafeti döneminde gerçekleşen önemli bir hâdise de dinden dönme yani .... olayıdır.

D. Aşağıda verilen bilgilerden doğru olanların yanına "D", yanlış olanların yanına ise "Y" yazınız.

1. (……) Kur'an-ı Kerim, Hz. Ebu Bekir'in (r.a.) hilafetinde çoğaltılarak belirli merkezlere gönderilmiştir.
2. (……) Kur'an-ı Kerim'in manasını anlamak ve gereğince amel etmek için onu tecvid ve tertil üzere dikkatlice okumaya tilavet denir.
3. (……) Peygamberler insanların tezkiyeye ulaşabilmeleri için en büyük vesiledir.
4. (……) Peygamberimiz talim görevini, Rabbinden gelen ayetleri tek başına çokça okuyarak gerçekleştirmiştir.
5. (……) Peygamberimiz tebliğ görevini sadece Arap Yarımadası'nda gerçekleştirmiştir.

3. ÜNİTE
İBADET HAYATINDA EN GÜZEL ÖRNEK

Sultan Ahmet Camii, İstanbul

BU ÜNİTEDE NELER ÖĞRENECEĞİZ?

1. Peygamberimizin hayatından örneklerle namazın önemini öğreneceğiz.
2. Peygamberimizin hayatından infak ve zekâtın yerini örneklerle açıklayacağız.
3. Peygamberimizin hayatından örneklerle orucun önemini açıklayacağız.
4. Hac ve umreyi Peygamberimizin hayatından örneklerle açıklayacağız.
5. Cihadın Peygamberimizin hayatında ve İslam davetindeki önemini kavrayacağız.
6. Peygamberimizin hayatından örneklerle dua, tevekkül ve zikrin önemini öğreneceğiz.
7. Hz. Ömer'in örnek kişiliğini ve İslam davetine olan katkılarını açıklayacağız.
8. İbadetin Müslüman hayatındaki önemiyle ilgili bir hadisi yorumlayacağız.

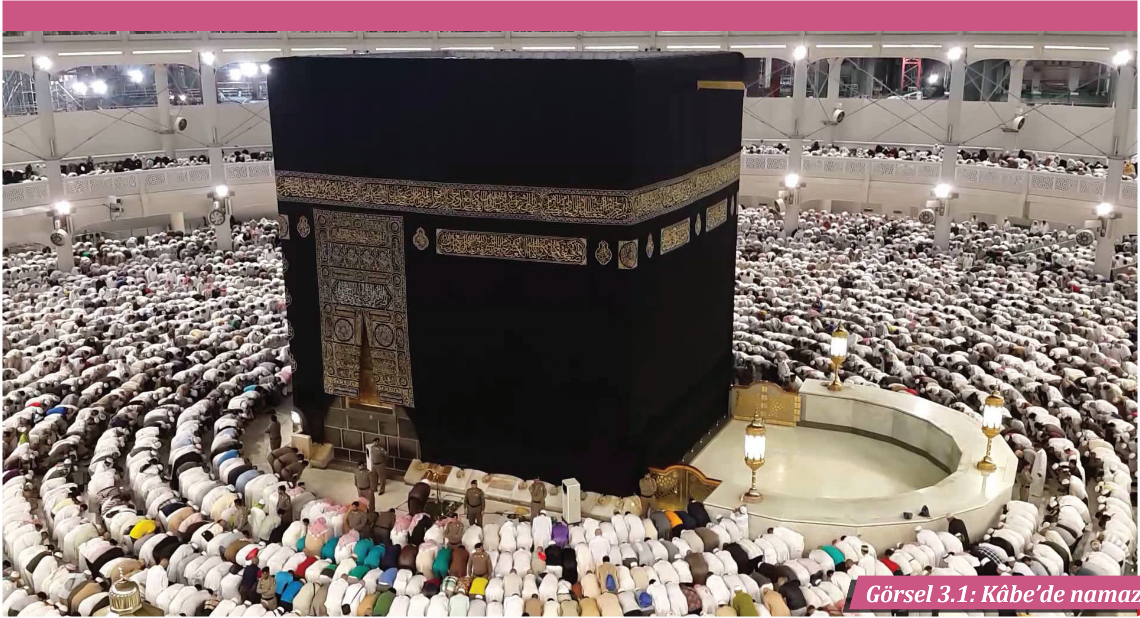

ÜNİTEMİZE HAZIRLANALIM

1. Peygamberimizin namaz ve oruç ibadetleriyle ilgili üçer hadis-i şerifini bulup defterinize yazınız.
2. Peygamber Efendimizin çokça yaptığı bir duayı öğrenerek arkadaşlarınızla paylaşınız.
3. Peygamberimizin katıldığı gazvelerden birini araştırınız.
4. Adı, adalet ile özdeşleşmiş Hz. Ömer'in (r.a.) adaletine bir örnek bulunuz.

KAVRAMLAR

İnfak, zekât, cihat, siyer, megazi, tebliğ, davet, irşat, emr-i bi'l-maruf nehy-i ani'l-münker, dua, tevekkül, zikir.

Görsel 3.1: Kâbe'de namaz.

1. Peygamberimizin Hayatında Namaz

Namaz, İslam'ın beş temel esasından biridir. Rabbimiz Kur'an-ı Kerim'de birçok ayette namazı emretmiştir.[1] Bu emirler, namazın Yüce Allah katında ne kadar önemli bir ibadet olduğunu göstermektedir. İslam dininde akıl sağlığı yerinde olan ve ergenlik çağına ulaşmış her Müslümanın namaz kılması farzdır.

Beş vakit namaz, ihmal edilmemesi gereken farz bir ibadettir. İnsan, namaz ile Yüce Allah'ın büyüklüğünü hatırlar, ilahî huzurda olduğunu bilir. Çünkü namaz, kulun Allah'ın (c.c.) huzuruna manen çıkması ve bir bakıma onunla görüşmesi için yapılan ilahî bir davettir. Âlemlerin Rabbi olan Allah, insanları namaza davet ettiğini şu ayetle bildirmiştir: **"... namaz, müminlere belirli vakitlere bağlı olarak farz kılınmıştır."**[2] Bu davetle kul ile Allah (c.c.) arasında yüce bir bağ kurulur. *"Muhakkak ki sizden birisi namaz kılarken (aslında) rabbine dua*

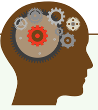
---

1 bk. Bakara suresi, 43. ayet.; En'am suresi, 92. ayet; Nur suresi, 56. ayet.; Mü'minun suresi, 2. ayet; Mearic suresi, 23. ayet; Taha suresi, 14, 132. ayetler; Müddessir suresi. 43. ayet; Meryem suresi, 59. ayet.

2 Nisa suresi, 103. ayet.

ve niyazda bulunur. Onunla konuşur …"[3] hadisi bu gerçeği ifade etmektedir. Bu yönüyle namaz, âdeta müminin miracıdır. Kulun namazla Yüce Allah'a yakınlaşıp yüksek makamlara erişeceğini Allah'ın Habibi (s.a.v.) *"Kulun Rabbine en yakın olduğu hâl secdede olduğu haldir…"*[4] hadisiyle ifade etmiştir.

Namazın önemli bir ibadet olmasının sebeplerinden biri de insanın kötülüklerden uzaklaşmasına vesile olmasıdır. Allah (c.c.) bu konuyla ilgili olarak "**(Ey Muhammed!) Kitaptan sana vahyolunanı oku, namazını da dosdoğru kıl. Çünkü namaz insanı hayasızlıktan ve kötülükten alıkoyar. Allah'ı anmak (olan namaz) elbette en büyük ibadettir. Allah yaptıklarınızı bilir.**"[5] buyurmaktadır. İslam'ın şartları içinde kelime-i şehadetten sonra ilk emredilen ibadet namazdır. Peygamber Efendimiz bir hadislerinde bu hususu şöyle ifade etmektedir; "*İslâm beş temel üzerine bina edilmiştir: Allah'tan başka ilâh olmadığına ve Muhammed'in Allah'ın Resulü olduğuna şahitlik etmek, namazı dosdoğru kılmak, zekâtı hakkıyla vermek, Allah'ın evi Kâbe'yi haccetmek ve Ramazan orucunu tutmaktır."*[6]

Yorumlayalım

"(Ey Muhammed!) (Cephede) sen de onların (müminlerin) arasında bulunup da onlara namaz kıldırdığın vakit, içlerinden bir kısmı seninle beraber namaza dursun. Silâhlarını da yanlarına alsınlar …" (Nisa suresi, 102. ayet) ayeti, Bedir Savaşı'nda nazil olmuştur.

Peygamberimizin cephede bile namaz kılmasını, namazın önemiyle bağlantı kurarak yorumlayınız.

Namazın bu geniş ve yüksek manası, onu ibadetler içinde müstesna bir yere taşımaktadır. Çünkü Müslüman, namazında "Sübhanallah" demekle Allah'ın (c.c.) bütün noksan sıfatlardan ve her türlü kusurdan uzak olduğunu söz ve hareketleriyle gösterir. Kıyam, rükû ve secdede "Allahu Ekber" diyerek Cenab-ı Hakk'ın büyüklüğünü ve yüceliğini, söz ve hareketleriyle ifade eder. Kıyamda Fâtiha suresinde "Elhamdülillah" diyerek Allah'ın (c.c.) maddi ve manevi sayısız nimetlerine karşı şükrünü ve hamdini ifade etmiş olur.

Namazın bu zengin manası onu amellerin en faziletlisi yapmaktadır. Bir adam Resulullah'ın yanına geldi ve amellerin en faziletlisini sordu. Resulullah, ona *"Vaktinde kılınan namazdır…"*[7] buyurdu. İşte bu hadis, namazın önemini vurgulamaktadır. Bununla birlikte Sevgili Peygamberimiz *"Namaz gözümün nurudur."*[8] diyerek namazın ne kadar yüksek bir değere sahip olduğunu ifade etmiştir.

3 Buhârî, Salât, 36.
4 Müslim, Salât, 215.
5 Ankebut suresi, 45. ayet.
6 Buhârî, Îmân, 1.
7 Buhârî, Tevhid, 49.
8 Nesâî, İşaretu'n-Nisâ, 1.

Allah Resulü, namazın İslam dininde taşıdığı değeri yaşantısıyla müminlere göstermiştir. O, farz namazlara azami dikkat etmiştir. Mesela farz olan yatsı namazının önemini "*Bu namaz ile diğer ümmetlere üstün kılındınız. Çünkü sizden başka hiçbir ümmet bu namazı kılmadı.*"[9] hadisiyle vurgulamıştır. Ayrıca farz namaz dışında da vacip ve nafile hükmü verilen namazları da ümmetine tavsiye etmiştir. Öğle namazının ilk sünnetinin önemini de şu sözlerle bildirmiştir: *"O (öğle namazı) vakti, gök kapılarının açıldığı vakittir. Ben de salih amelimin o vakitte Allah'a yükselmesini dilerim."*[10] Aynı zamanda Peygamberimiz mescide ilk girdiğinde mescidi selamlamak için "Tahiyyetü'l-mescid" namazını da kılmış ve *"Sizden biriniz mescide girdiğinde oturmadan önce iki rekât namaz kılsın."*[11] buyurarak ümmetine de bu namazı tavsiye etmiştir. Allah'ın Habibi, Rabbinin rızasını kazanmak için bunların dışında teravih, evvabin ve kuşluk namazları gibi birçok nafile namaz da kılmıştır.

Namaz, Rabbimizin rızasına vesile olan en kıymetli ibadet olduğundan Peygamberimizin hayatında önemli bir yeri vardır. Namaz ibadeti kalp ve ruhumuza sukûnet verir. Bu önemli ibadet, ahirette nurumuz ve kurtuluşumuz olacaktır. İşte bu yüzden Sevgili Peygamberimiz her fırsatta namazı teşvik etmiş ve namazın önemini vurgulamıştır.

Sınıflandıralım

Peygamberimizin Kıldığı Farz Namazlar	Peygamberimizin Kıldığı Nafile Namazlar
....	....
....	....
....	....
....	....
....	....
....	....

Bilgi Kutusu

"(Öğle üzeri) Güneşin zevalinden (sonra öğle daha sonra ikindi namazını), gecenin karanlığına kadar (gün batımından akşam, iyice karardığında yatsı) namazı(nı) kıl; bir de sabah namazını (kıl)! Çünkü sabah namazı (gece ve gündüz melekleri tarafından) şahitlidir."

(İsrâ suresi, 78. ayet.)

9 Ebu Dâvûd, Salât, 7.
10 İbn Mace, İkame,105.
11 Buhârî, Salât, 60.

2. Peygamberimizin Hayatında İnfak ve Zekât

İslam, insanlar için bir rahmet ve şefkat dinidir. Başkalarına acımayı ve şefkat etmeyi, onlara değer verip acılarına ortak olmayı en üstün ameller arasına koymuştur. Bu yüzden İslam dini, tüm insanlığa hiçbir renk ve ırk ayrımı yapmadan birbirlerine, her durumda destek olmayı ve yardım etmeyi emretmiştir. İslam dini, bu yardımlaşmayı her alanda esas tutmuş, tüm insanlığın huzur ve barış içinde yaşamasını amaçlamıştır.

Görsel 3.2: İnfak, toplumsal dayanışmayı güçlendirir.

Sevgili Peygamberimiz, bütün ahlaki özelliklerde öncü ve rehber olduğu gibi yardımlaşma konusunda da en güzel modeldir. Onun insanlara karşı olan yardımseverliğinin temelinde imandan gelen eşsiz şefkat ve merhameti yatmaktadır. Hz. Peygamber'in ümmetine olan merhametini, Kur'an-ı Kerim şöyle ifade etmektedir: **"Andolsun, size kendi içinizden öyle bir peygamber gelmiştir ki, sizin sıkıntıya düşmeniz ona çok ağır gelir. O, size çok düşkün, müminlere karşı da çok şefkatli ve merhametlidir."**[12]

Sevgili Peygamberimizin hayatı, yardım ve infak örnekleri ile doludur. O, her zaman çevresindeki muhtaç insanlara yardım eder ve onların sıkıntılarını gidermeye gayret ederdi. Eline ne zaman bir şey geçse onu hemen muhtaçlarla paylaşırdı. Kendisinden bir şey istendiğinde "Hayır" dediği görülmezdi.[13] Bununla birlikte *"Ben ancak paylaştırıcıyım, veren ise ancak Allah'tır."*[14] diyerek gerçek mal sahibinin Allah olduğunu ve tüm canlıların rızkının Allah (c.c.) tarafından verildiğini söylerdi.

Bilgi Kutusu

İnfak: Allah'ın hoşnutluğunu kazanmak için ihtiyaç sahiplerine yardım etmektir. Zekât ve gönüllü olarak yapılan her hayrı içerir.

(Dinî Kavramlar Sözlüğü, s. 317.)

Dinimiz, zekât ile zenginlerin mallarının belirli miktarını ihtiyaç sahiplerine vererek yardımlaşlarını emretmektedir. Zengin olanların her yıl vermekle yükümlü oldukları zekât, hicretin ikinci yılında müminlere farz kılınmıştır. Zekâtın kimlere verilmesi gerektiği şu ayeti kerimede bildirilmektedir: "**Sadakalar (zekatlar), Allah'tan bir farz olarak ancak fakirler, düşkünler, zekât toplayan memurlar, kalpleri İslam'a ısındırılacak olanlarla (özgürlüğüne kavuşturulacak) köleler, borçlular, Allah yolunda cihad edenler ve yolda kalmış yolcular**

12 Tevbe suresi,128. ayet.
13 Müslim, Fedâil, 14.
14 Müslim, Zekat, 33.

içindir. Allah hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir."[15] Bu ayetten anlaşılacağı gibi zekât toplumun sigortasıdır. Çünkü zekât, toplumda ihtiyaç sahibi olan tüm sınıflara hitap eder. Toplumun maddi ve manevi olarak rahatlamasını sağlar. Toplumsal dayanışmayı güçlendirir. Sevgi, şefkat, merhamet gibi duyguların gelişmesine vesile olur. Kıskançlık, haset ve düşmanlık gibi kötü duyguların ortadan kalkmasını sağlar. Ayrıca ekonominin canlanmasını sağlar. Böylece iktisadi kalkınmayı da destekler. Müminlere farz olan zekâtın önemine değinmek için Peygamberimiz *"... Zekat, (kişinin Müslümanlığının) bir delilidir."* buyurmuştur. [16]*"Yarım hurma vermek suretiyle de olsa kendinizi cehennem ateşinden koruyunuz. O kadarını da bulamayanlar, güzel bir sözle olsun kendilerini korusunlar."* [17] hadisi ile de infak etmenin önemini bize bildirmiştir.

Zekât, toplumdaki fertleri birbirine yaklaştıran ve kaynaştıran bir köprüdür. Zenginler ile fakirler arasındaki sosyal farklılıkların giderek azalmasına ve sosyal dengenin korunmasına yardımcı olur. Zekât sayesinde zenginler ve fakirler arasında sevgi ve saygı meydana gelir. Her bir fert, bir binanın tuğlası veya bir vücudun parçası şuuruyla topluma ait olduğunu hisseder. Zekat veren varlıklı insanlarda, ihtiyaç sahiplerine karşı merhamet duygusu ortaya çıkar. Muhtaç insanlar ise kendilerine uzatılan merhamet elinden dolayı yardım edenlere hürmet beslemeye başlar. Böylece sosyal yapı içindeki insanlar arasında merhamet, muhabbet ve saygı temelleri atılmış olur. Merhamet ve hürmete sahip toplumda ise huzur ve güven oluşur.

Peygamberimiz, yardımlaşmayı teşvik etmekle beraber yardımda bulunan insanların minnet edip başa kakmalarını hoş görmezdi. Yüce Rabbimiz (c.c.) Kur'an-ı Kerim'de **"Ey iman edenler! Allah'a ve ahiret gününe inanmadığı hâlde insanlara gösteriş olsun diye malını harcayan kimse gibi sadakalarınızı başa kakmak ve gönül kırmak suretiyle boşa çıkarmayın..."**[18] ayeti bu konuya dikkat çekerek müminlerin sadakalarını sırf Allah (c.c.) rızası için vermelerini emretmiştir.

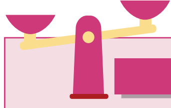
İnsanların en cömerdi olan Peygamberimiz, dünya malına sadece, topluma katkı sağlaması, emniyet ve asayişe, huzur ve sükûnete yardımcı olması açısından önem verirdi. Aksi halde dünyanın fani ve geçici olduğunu öğütler, insanların sahip oldukları her şeyden hesaba çekileceğini söylerdi. Peygamber Efendimiz bir gün Hz Ebu Zer'e (r.a.): *"Yanımda bulunanı Allah'ın kullarına şöyle dağıtmak isterim."* dedi. Sonra yoluna devam etti ve: *" Dünyada varlığı çok olanlar, ahirette sevapları az olanlardır. Yalnız sağına, soluna ve ardına şöyle şöyle verenler müstesnadır. Fakat onlar da ne kadar azdır."*[19] buyurdu.

Peygamberimiz, bazı gün ve zamanlarda daha fazla infakta bulunurdu. Çünkü o günlere ulaşmanın verdiği sevinç ve sürur Allah'ın (c.c.) ona ihsan ettiği nimetlere şükretmesine vesile olurdu. Peygamberimiz, şükür olarak bu zamanlarda çokça infakta bulunurdu. İbn Abbas (r.a.) şunları söyledi: "Resulullah insanların en cömerdi idi. Bilhassa ramazanda Cebrail'in (a.s.) kendisi ile buluştuğu vakitlerde Onun cömertliği coşup taşardı. Cebrail (a.s.) ramazanın her gecesinde Peygamber Efendimiz ile buluşur, o zamana kadar inen ayetleri okurlardı.

15 Tevbe suresi, 60. ayet.
16 İbn Mace, Taharet, 5.
17 Buhâri, Zekât, 10.
18 Bakara suresi, 264. ayet.
19 Müslim, Zekât, 9.

Bu sebeple Resulullah Cebrail (a.s.) ile buluştuğunda hiçbir engel tanımadan esen rahmet rüzgârlarından daha cömert davranırdı."[20] Bir gün bazı Müslümanlar, Resulullah'tan bir şeyler istediler. O da verdi. Sonra yine istediler. Peygamber Efendimiz, elindekiler bitinceye kadar verdi. Verebileceği şeyler tükenince onlara şöyle hitap etti: "*Yanımda bir şey olsaydı, sizden esirgemez verirdim.*"[21] buyurarak cömertlikte ne kadar ileride olduğunu bizzat ifade etmiştir.

İnfak ve zekât; insanları bencillikten, cimrilikten ve fakirlikten korur. Kalplerde merhamet, hürmet ve sevgi tohumlarını yeşertir. Toplumda birlik ve beraberliği, güven ve huzur ortamını temin eder. Her iki cihanın saadetini sağlar.

Karşılaştıralım

Zekât veren ve infakta bulunan bir toplum ile bu ibadetlerin bulunmadığı bir toplum arasında bireysel ve toplumsal sorunların çözümü açısından ne gibi farklar vardır? Karşılaştıralım.

Zekât Veren ve İnfakta Bulunan Toplum		Zekât Vermeyen ve İnfakta Bulunmayan Toplum
Zengin, fakiri değersiz görmez.	→	Fakir zenginin malını kıskanır.
------------------------------------	→	------------------------------------
------------------------------------	→	------------------------------------
------------------------------------	→	------------------------------------
------------------------------------	→	------------------------------------
------------------------------------	→	------------------------------------

3. Peygamberimizin Hayatında Oruç

İslam dininin beş esasından biri de oruç ibadetidir.[22] Oruç ibadeti, fert ve toplum hayatına birçok güzellikler kazandırır. İnsanların ahlaki gelişimine, nefis terbiyesine, ahiret kazancına yönelik hikmetleri içerisinde barındırır.

Görsel 3.3: Ramazan bereket ayıdır

Geçmiş ümmetlere de emredilen oruç ibadeti, hicretin 2. senesinde Müslümanlara ramazan ayında farz kılınmıştı: "**Ey iman edenler! Allah'a karşı gelmekten sakınmanız için oruç, sizden öncekilere farz kılındığı**

20 bk. Buhârî, Bed'ü'l-Vahy, 5.
21 Tirmizî, Birr, 77.
22 Müslim, İman, 5.

gibi size de farz kılındı." [23] Sevgili Peygamberimiz, ramazan orucu farz kılınmadan önce muharrem ayında aşure orucu tutar, sahabilere de bu orucu tutmalarını emrederdi.[24] Ramazan orucu farz kılındıktan sonra aşure orucunu tutmayı insanların isteğine bırakmıştır.[25]

Resul-i Ekrem, insanlara ebedî bir hazineyi kazandırma fırsatı sunan ramazan ayına kavuşmak için *"Allah'ım! Recep ve şaban aylarını hakkımızda mübarek eyle, bizi ramazan ayına ulaştır!"*[26] diyerek dua ederdi. Bu rahmet ayının gelişini sevinç ile karşılardı. Hilâli gördüğü zaman tekbir getirerek Rabbine hamd eder, Allah'tan (c.c.) bu ayın hayrını dilerdi. İnsanlara bu ayın faziletlerini şöyle anlatırdı; *"Ramazan ayı size bereketiyle geldi. Allah o ayda sizi zengin kılar. Bundan dolayı size rahmet indirir, hataları yok eder, o ayda duaları kabul eder."*[27] sözleriyle ashabını müjdelerdi.

Kur'an-ı Kerim ilk olarak: "**(O sayılı günler) ramazan ayıdır ki, Kur'an onda indirilmiştir..."**[28] ayetinde ifade edildiği üzere ramazan ayında indirilmeye başlanmıştı. Bundan dolayıdır ki ramazan ayı Kur'an ayıdır. Peygamber Efendimiz, Allah'ın (c.c.) en büyük lütfu ve iltifatı olan Kur'an'ın gelişini şükür ve sevinç ile karşılamak için ramazan günlerinde Kur'an ile daha fazla meşgul olurdu. Cebrail (a.s.) ramazan ayında Resul-i Ekrem'e gelir ve o zamana kadar nazil olan ayetleri mukabele (karşılıklı okuma) suretinde okurlardı. Müslümanlar, Sevgili Peygamberimizin bu sünnetini, günümüzde de devam ettirmektedir. Her yıl ramazan ayında milyonlarca Müslüman mescitlerde bir araya gelip mukabele suretinde Kur'an okuyarak, namaz kılarak âdeta yeryüzünü büyük bir mescit hükmüne getirmiş olurlar.

Allah Resulü, ahiret kazancı için ebedi, kârlı bir ticaret mevsimi olan ramazan ayında insanlara iyilik ve ibadetlerini arttırmalarını tavsiye ederdi. Ashabını ramazan gecelerini ibadetle değerlendirmeye teşvik ederdi. Özellikle ramazan ayının son on gününe daha da önem verirdi. Bin aydan daha hayırlı olan Kadir Gecesini, ibadet ile geçirebilmek için daha fazla gayret gösterirdi. Peygamberimiz, ramazan ayının son on gününü itikâfla geçirir, son on günün gecelerini de -Kadir Gecesi olma ihtimalinden dolayı- ailesi ile birlikte ibadet ederek geçirirdi.

Bilgi Kutusu

İtikâf: İbadete açık olan bir mescitte, kişinin Allah'ın rızasını kazanmak için ramazanın son on gününde ibadet niyetiyle kalmasına denir.

(Dinî Terimler Sözlüğü s. 185.)

Oruç, yalnız yeme ve içmeyi terk etmekten ibaret bir ibadet değildir. Oruç; mideyle beraber göz, kulak, dil gibi duyuları ve kalp, hayal, fikir gibi bütün duyguları da ilgilendiren bir ibadettir. İnsan, bu duyu ve duygularını oruç sayesinde haramlardan ve boş işlerden uzak tu-

23 Bakara suresi, 183. ayet.
24 bk. Buhârî, Savm, 21.
25 bk. Buhârî, Savm, 1.
26 Hadislerle İslam, C 2, s. 389.
27 Hadislerle İslam, C 2, s. 395.
28 Bakara suresi, 185. ayet.

tar. Kur'an-ı Kerim'de orucun insanın ahlaki gelişimini ve nefis terbiyesini sağlayan bir ibadet olduğu vurgulanmıştır.[29] İşte Allah Resulü (sav) ömrü boyunca bu ruhla orucunu tutmuştur.

Allah Resulü'nün (s.a.v.) orucu sadece belli bir süre aç kalmaktan ibaret değildi. O, bütün duyu ve duyguları ile oruç tutardı. *"Yalanı ve cehaleti bırakmayanın (oruç için) yemeyi içmeyi terk etmesine gerek yoktur."*[30] diyerek Allah'ın (c.c.) razı olacağı orucun, kişinin dilini yalandan, gıybetten ve kötü sözlerden sakındırmakla mümkün olacağını bildiriyordu.

İftar Duası

اَللّٰهُمَّ لَكَ صُمْتُ وَ بِكَ اٰمَنْتُ وَ عَلَيْكَ تَوَكَّلْتُ وَ عَلٰى رِزْقِكَ
اَفْطَرْتُ ۞ وَ صَوْمَ الْغَدِ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ نَوَيْتُ ۞
فَاغْفِرْلِي مَا قَدَّمْتُ وَ مَا اَخَّرْتُ ۞

"Ya İlahî! Senin rızan için oruç tuttum. Sana iman ettim. Sana tevekkül ettim. Senin verdiğin rızıkla orucumu açtım. Ramazan ayının yarınki orucunu tutmaya da niyet ettim. Benim geçmiş ve gelecek günahlarımı bağışla."

Allah (c.c.) zengin-fakir bütün Müslümanlara oruç tutmalarını emretmekle zenginlere açlığın ne kadar zor bir durum olduğunu hissettirir. Bu şekilde varlıklı insanlar, bazen günlerce açlık çeken fakirlerin bu sıkıntılı hallerini yaşayarak anlarlar. Şefkat ve merhametle onlara yardım etmenin vicdani, insani ve İslami bir vazife olduğunu hissederler. Sevgili Peygamberimiz, iftar sofralarını başkaları ile paylaşmayı teşvik ederek şöyle buyurdu: *"Bir oruçluya iftar veren, iftar eden kişinin sevabı kadar sevap elde eder. Oruçlunun sevabından da hiçbir şey eksilmez."*[31]

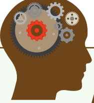
İnsanların en cömerdi olan Peygamberimiz, en çok ramazan ayında insanlara yardımda bulunurdu. Allah Resulü, ramazan ayında fıtır sadakası vererek Müslümanlara da bu sadakayı vermelerini emrederdi. Böylece Ramazan ayı, insanlar arasındaki sevginin ve yardımlaşmanın pekişmesine katkı sağlamaktadır.

Resul-i Ekrem *"Sahura kalkın. Çünkü sahurda bereket vardır."*[32] buyurarak, Müslümanlara sahur yemeğini tavsiye ederdi. İftarını akşam namazını kılmadan önce, birkaç tane yaş hurmayla, yaş hurma bulamadığı zaman kuru hurmayla, o da yoksa birkaç yudum suyla açardı.[33] Orucunu açtığı zaman *"Ey Allah'ım! Senin rızan için oruç tuttum. Senin rızanla orucumu açtım."*[34] der ve iftarda dua etmeyi teşvik ederdi. Oruç sayesinde, en zenginden en fakire kadar herkes anlar ki mülkün sahibi kendisi değildir. Sahip olduğu her şeyi ona Yüce Allah vermiştir.

29 bk. Bakara suresi, 183. ayet.
30 İbn Mâce, Sıyam, 21.
31 Tirmizî, Savm, 82.
32 Müslim, Sıyam, 9.
33 bk. Ebu Dâvud, Savm, 21.
34 Ebu Dâvud, Savm, 22.

Hatta su içmek gibi en kolay ve en rahat şeyi bile Allah'ın (c.c.) izni olmadan yapamayacağını kavrar.

Allah Resulü, ramazan orucu dışında yılın belirli dönemlerinde nafile oruçlar tutar ve ashabını da oruç tutmaya teşvik ederdi. Bazen pazartesi ve perşembe günlerini oruçlu geçirirdi. Her ayın ortasına denk gelen günlerde, Muharrem ayının 9-10. veya 10-11. günlerinde, şevval ayında altı gün oruç tuttuğu olurdu. Recep ve şaban aylarında da oruç tutardı.[35] Bununla beraber Allah Resulü ramazan ayı dışında hiçbir ayın tamamını oruçlu olarak geçirmezdi.

Yorumlayalım

"Ey iman edenler! Sizden evvelkilere farz kılındığı gibi oruç tutmak, size de farz kılındı. Böylece günahlardan sakınasınız."

(Bakara suresi,183. ayet)

"Yalanı, cehaleti bırakmayanın (oruç için) yemeyi içmeyi terk etmesine gerek yoktur."

(Buhârî, Savm, 8)

"Oruç tutan nice kimseler vardır ki, oruçtan nasibi sadece aç kalmaktır..."

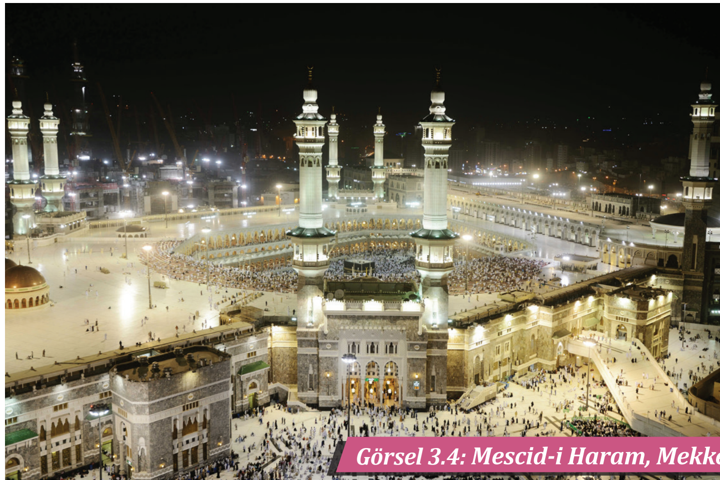
(İbn Mâce, Sıyam 21)

Yukarıda verilen ayet ve hadislerde verilmek istenen mesaj nedir? Yorumlayınız.

4. Peygamberimizin Hayatında Hac

İslam'ın beş temel esasından birisi de hac ibadetidir. Hac, Mekke şehrindeki Kâbe'yi ve civarındaki mukaddes yerleri belirli bir vakit içinde, usulüne uygun olarak ziyaret etmek ve yapılması gereken kuralları yerine getirmektir."[36] Bu şartları yerine getiren kişilere **hacı** denir.

Müslümanlar, Kâbe'yi belli bir zamana bağlı olmadan da ziyaret edebilirler. Bu ziyarete **umre** denir. Kur'an-ı Kerim'de **"Haccı da umreyi de Allah için tamamlayın ..."**[37] ayetinde umre, hac ile birlikte zikredilmiştir. Sevgili Peygamberimiz *"Umre diğer umreye kadar ikisi arasında işlenilen (küçük günahlara) kefarettir. Kabul edilmiş haccın karşılığı ancak cennettir"*[38] buyurmuştur.

Görsel 3.4: Mescid-i Haram, Mekke

Hicretin 9. yılında nazil olan **"... Yolculuğuna gücü yetenlerin haccetmesi, Allah'ın**

35 bk. Ebu Dâvud, Savm, 56, 57, 58, 60, 64.
36 İlmihal, İman ve İbadetler, TDV, C 1, s. 514.
37 Bakara suresi, 196. ayet.
38 Buhârî, Ebvabu'l Umre, 1.

insanlar üzerinde bir hakkıdır ...”[39] ayeti ile hac Müslümanlara farz kılınmıştır. Peygamber Efendimiz, o yıl Hz. Ebu Bekir’i (r.a.) hac emiri olarak görevlendirmişti ve kendisi bu ziyarete iştirak edememişti. Hicretin 10. Yılına gelindiğinde Hz. Peygamber, sayısı yüz bini aşan sahabi ile ilk ve son haccını yapmıştır. Peygamberimizin yaptığı bu hacca, son haccı olduğu ve sahabilerle vedalaştığı için **Veda Haccı** denilmiştir.[40]

Hac belirli şartlar dâhilinde kadın ve erkek her Müslümana farz kılınmıştır. Müslümanlar imkân bulur bulmaz çok büyük manevi kazançlara sebep olan bu ibadeti yapmaya çalışmalıdır. Kişinin konumu, makamı ve seviyesi ne olursa olsun herkes hacda **ihram**ın[41] içinde eşittir. Çünkü hac, kulların tüm benliklerinden sıyrılıp arındığı bir yerdir. Orada herkes tüm kâinatın sahibi ve maliki olan Allah’ın (c.c.) huzurunda aciz ve zayıf bir kul olduğunu anlar, kibrini terk ederek hürmetle Allah’a (c.c.) secde eder. Oradaki kalabalığın topyekûn yaptıkları ibadetler ve hep bir ağızdan getirdikleri telbiyeler, kulda bir kez daha Allah’ın (c.c.) azametine karşı bir hayret ve muhabbet duygusu meydana getirir. Sevgili Peygamberimiz *“Kim Allah rızası için hac yapar da (Allah’ın rızasına uymayan) kötü söz ve davranışlardan ve Allah’a karşı gelmekten sakınırsa (kul hakkı hariç) annesinin onu doğurduğu günkü gibi (günahlarından arınmış olarak hacdan) döner.”*[42] buyurarak haccın önemini ortaya koymuştur.

Resul-i Ekrem, “*Hac yapmak isteyen acele etsin! Olur ki insan hastalanır, bineği kaybolur veya bir ihtiyaç zuhûr eder.”*[43] buyurarak imkanlar oluştuğu an hacca gitmekte acele etmenin önemini ortaya koymuştur. Ertelendiğinde eldeki imkanlar ortadan kalkabilir. Farz olan hac ibadetini yapamaz. Hac ibadeti, dünya Müslümanlarını bir araya getirmesi açısından da büyük bir öneme sahiptir. Çünkü dünyanın birçok farklı bölgesinden gelen Müslümanlar burada birbirleri ile tanışma, haberleşme, görüşme, istişare etme ve kaynaşma imkânı bulurlar. Bu sayede Müslümanlar, sıkıntılarını konuşur, güzellikleri paylaşır ve fikir alışverişinde bulunurlar. Böylelikle hangi renk ve ırktan olursa olsun bütün Müslümanların kardeşliği, dostluğu ve muhabbeti sağlamlaşmış olur. Bununla birlikte Müslümanlar, tüm dünyaya karşı birlik ve beraberlik mesajı da vermiş olurlar.

Listeleyelim

Çevrenizde hac ibadetini yapmış kişilerde ne gibi değişiklikler gördüğünüzü listeleyiniz.

1. ______
2. ______
3. ______
4. ______

39 Âl-i İmran suresi, 97. ayet.
40 Hac İlmihali, TDV, s. 18.
41 Hacıların örtündükleri dikişsiz beyaz kıyafet, altlı üstlü iki parçadan oluşan peştamal.
42 Buhârî, Hacc, 4.
43 İbn-i Mâce, Menâsık, 1.

5. Peygamberimizin Hayatında Cihat

Kur'an-ı Kerim'deki ayetler ve Allah Resulü'nün sünneti dikkate alındığında cihat kavramının birden çok tanımı vardır. Bu tanımlara göre **cihat**; Allah (c.c.) yolunda can, mal, dil ve ilim gibi her türlü vasıtayla gayret göstermektir. Allah'a (c.c.) kulluk etmek, İslam'ın ölçülerini hayata uygulamak, **emr-i bi'l maruf nehy-i ani'l münkeri** yapmaktır. Allah'ın (c.c.) vahyini diğer insanlara ulaştırmaktır. Allah yolunda savaşmak anlamını ifade ettiği gibi dini öğrenmeyi, dinin emir ve yasaklarına uymayı, haram ve günahlara karşı nefis ile mücadele etmeyi, İslam'ın bilinmesi, tanınması, yaşanması ve yücelmesi için çalışmayı da ifade eder.[44] Kişinin nefsini yenmesi ve kötü duygularla mücadele etmesi, maruz kaldığı her türlü tehlikeye ve saldırıya karşı kendini ve Müslümanları savunmasıdır.[45]

İslam daveti ile dünya tarihindeki en büyük değişimi başlatan Hz. Muhammed'in (s.a.v.) hayatında cihat önemli bir yere sahiptir. Cihat, insanın nefsi ile mücadelesinde önemli bir araçtır. Toplum hayatının huzur ve adaletini sağlar. Ayrıca cihadın fiilî ve fikrî yönleri de vardır. Resulullah, tebliğde ve cihat meydanlarında en güzel örneği ortaya koymuştur. Komutanlık vasfı, savaş stratejisi ve fetih anlayışı yüzyıllar boyunca İslam'ın geniş coğrafyalara yayılmasını sağlamıştır. Fethedilen coğrafyalarda barış, huzur ve adaleti hâkim kılmıştır.

Tartışalım

İslam'ı insanlara ulaştırmak isteyen bir Müslüman hangi yöntemleri kullanmalıdır? Arkadaşlarınızla sınıfınızda tartışınız.

Mekke döneminde Allah Resulü; cehalete, şirke, batıl inançlara karşı fikri sahada cihadını sürdürmüştür. Mekke Dönemindeki cihadında Kur'an-ı Kerim'in hakikatleriyle kalpleri ve akılları fethetmiştir. Mekke Döneminde indirilen şu ayet, cihadın bu yönüne işaret etmektedir: **"Öyle ise kafirlere itaat etme, onlara karşı bu Kur'an'la büyük bir mücadele ver."**[46] Bu açıdan bakıldığında toplum hayatında kalplerin ıslah edilmesi için yapılan tebliğ ve irşad faaliyetleri, büyük cihat olarak nitelendirilir. Resul-i Ekrem fikrî sahada sürdürdüğü bu cihadı ömrünün sonuna kadar azim ve kararlılıkla devam ettirmiştir.

Manevi tahribata karşı tebliğ ve irşad ile yapılan cihat, Müslümanların her zaman yükümlü oldukları bir vazifedir. Müslümanların bu vazifesi Kur'an-ı Kerim'de şöyle ifade edilir: **"Siz, insanların iyiliği için ortaya çıkarılmış en hayırlı bir ümmet oldunuz. İyiliği emreder, kötülükten men eder ve Allah'a iman edersiniz!.."**[47]

Allah Resûlü, bir hadisinde *"...Mücahid, Allah'a itaat yolunda nefsi ile cihat edendir."*[48] buyurarak cihadın bireysel hayata yönelik tarafına dikkat çekmiştir. İnsanın kötü arzu ve istekleriyle yaptığı mücadelesi ve ahiret hayatını tehlikeye atan günahlara karşı takva zırhını giymesi, iç âleminde yapacağı bir cihat olarak nitelendirilir. Bu, insana dünya ve ahiret mutluluğunu sağlar. İnsanı, şeytanın tuzaklarından ve günahlardan uzaklaştırır.

44 Dinî Kavramlar Sözlüğü, s. 99.
45 Elşad Mahmudov, Sebepleri ve Sonuçları Açısından Hz. Peygamber'in Savaşları, s. 38.
46 Furkan suresi, 52. ayet.
47 Âl-i İmran suresi, 110. ayet.
48 Tirmizî, Fedâilü'l-Cihâd, 2.

Görsel 3.5: Vatanı savunmak kutsal bir görevdir.

Peygamberimizin Mekke döneminde şirke karşı olan mücadelesinde, bir kısım insanlar, şirkin iç yüzünü görerek kalbini İslam'a açtı. Bununla beraber müşriklerden şiddetli muhalefet gösterenler de vardı. Müslümanları alaya alan müşriklerin ilk zamanlardaki hakaret ve işkencelerin şiddeti arttı. Zamanla boykota hatta öldürmeye kadar gitti. Bu yüzden Müslümanlar Mekke'de dinlerini yaşama imkânı bulamadılar ve hicret etmek zorunda kaldılar. Mekkeli müşrikler, Medine'de de Müslümanları rahatsız etmekten vazgeçmediler. Allah Resulü'nü yurtlarına kabul eden Medineli Müslümanları savaşla tehdit ettiler. Medine'ye saldırmak için bir kısım Arap kabileleri ile iş birliği yaptılar. Müslümanlara yapacakları saldırıların masrafını karşılamak üzere ticaret kervanları düzenleyerek hazırlık yapmaya başladılar. Hicretin birinci yılında Allah (c.c.), Müslümanlara meşru savunma hakkı olan savaş ile cihat iznini verdi. Bu cihat izni, Müslümanların can ve mal güvenliğini sağlamak, maruz kaldıkları zulümleri engellemek, din hürriyetini ve İslam topraklarını güven altına almak, Allah'ın (c.c.) vahyini diğer insanlara ulaştırmak için verildi. Bu husus Kur'an-ı Kerim'de şöyle ifade edilmiştir: **"Kendilerine savaş açılan Müslümanlara, zulme uğramaları sebebiyle cihat için izin verildi. Şüphesiz ki Allah, onlara yardım etmeye elbette hakkıyla gücü yetendir."**[49] Medine dönemi'nde Müslümanlar, müşriklerle ve diğer düşmanlarla savaşmak zorunda kaldılar.

Yorumlayalım

"Öyle ise kafirlere itaat etme, onlara karşı bu Kur'an'la büyük bir mücadele ver."
(Furkan suresi, 52. ayet)

Yukarıdaki ayette geçen Kur'an'la cihaddan ne anlıyorsunuz? Yorumlayınız.

Allah Resulü'nün bizzat katılarak sevk, komuta ve idare ettiği askerî harekâtlara **gazve;** sahabilerden birinin komuta ettiği Peygamber Efendimizin katılmadığı askerî seferlere ise **seriyye** adı verilir. Hz. Peygamber'in hayatını, şahsiyetini, tebliğ faaliyetlerini, siyasî ve askerî mücadelesini, bu konuları inceleyen **siyer** ve **megazi** kitaplarında ele alınmıştır.[50]

İslam dininde cihadın "fî sebîlillâh" yani Allah rızası için yapılması esastır. Nitekim Nebî (s.a.v.) müminleri sadece hak ve adalet için savaşmaları ve hakkı yüceltmek için mücadele etmeleri konusunda sık sık uyarmıştır. Irkçılık davası için açılan bir bayrak altında toplanarak savaşan veya bu uğurda öfke ile kılıç sallayıp ölen kimsenin cahiliye ehli gibi öleceğini ifade etmiştir. Aynı şekilde İslam'ı istismar ederek kendi grup çıkarları için Müslümanlara zarar verenleri de bu kapsamda değerlendirmiştir.[51]

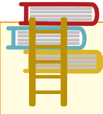
49 Hac suresi, 39. ayet.
50 Mustafa Fayda, "Siyer ve Megazi md.", TDV İslam Ansiklopedisi, C 37, s. 319.
51 Hadislerle İslam, C 4, s. 489.

Resul-i Ekrem savaşta çocukların, kadınların, yaşlıların, kendisini ibadete verenlerin ve Müslümanlara karşı savaşa katılmayanların öldürülmesini yasaklamıştır. Savaşta işkence yapılmasını, ağaçların yakılmasını, mabetlerin yıkılmasını, hayvanlara zarar verilmesini men etmiştir. İslam dini, ortaya koyduğu savaş hukuku ile tarih boyunca mazlumları korumuş, onların sığınağı olmuştur. Bütün insanların ve canlıların hakkını muhafaza etmiştir.

Görsel 3.6:
Cihat yalnızca Allah (c.c) rızası için yapılır.

Hz. Muhammed (s.a.v) bir komutan olarak da ümmetine rehberlik etmiştir. O, harp öncesi ashabı ile istişare eder, onların tekliflerini değerlendirirdi. Savaşa başlamadan önce çeşitli yöntemlerle düşmanların durumu hakkında bilgi toplardı. Bir yere askeri sefer düzenleyeceğinde gizliliğe büyük önem verirdi. Ordusuna arkadan gelebilecek saldırılara karşı tedbir alırdı. Savaşa başlamadan önce Müslümanların maneviyatını yüksek tutar, onlara şehitliğin faziletini anlatır, zaferi müjdelerdi. Orduyu nizami olarak hazırlar, her türlü tedbiri alırdı. Mesela Bedir Gazvesi'nde ordusunu güneş ışıklarını arkalarına alacak şekilde savaş düzenine koymuş, müşrikler ise güneşe dönük savaşmak zorunda kalmışlardı. Bazen düşman kuvvetleri arasında ihtilaf oluşturacak adımlar atar, aralarına morallerini bozacak casuslar gönderirdi. Savaşın zaferle sonuçlanması için gerekli olan tüm şartları yerine getirdikten sonra Rabbine dua ve tevekkül ederdi.

Okuyalım

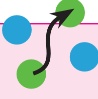
وَلَا تَقُولُوا لِمَنْ يُقْتَلُ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ اَمْوَاتٌ بَلْ اَحْيَاءٌ وَلٰكِنْ لَا تَشْعُرُونَ

Allah yolunda öldürülenlere "ölüler" demeyin. Hayır, onlar diridirler. Ancak siz bunu bilemezsiniz.

(Bakara suresi. 154. ayet.)

Allah (c.c.), Peygamberine birçok savaşta zafer ihsan etti. Müslümanlar çoğu kez kendilerinden sayıca fazla olan düşmanlara karşı imandan gelen cesaretle mücadele ettiler. İman edenlere zafer ile yardım eden Allah (c.c.), Uhud Savaşı'nda olduğu gibi onları mağlubiyetle de imtihan etti. Böylelikle Peygamber Efendimiz, zaferlerde olduğu gibi mağlup zamanlarda da ümmetine rehber olmuştur. Bu sayede müminler zor durumlar karşısında da kulluğun nasıl olması gerektiğini anlamışlardır.

Günümüzde Hz. Peygamberin cihat anlayışını tam olarak kavrayamayan veya bilerek yanlış mana veren bir kısım insanlar, Kur'an'ın bu kutsi emrini istismar etmektedir. Müslümanların fetih anlayışını ve saldırılara karşı mücadele ruhunu zayıflatmak için cihat kelimesini kötü kavramlar arasına alarak lekelemektedirler. Bununla birlikte İslamiyet'te ve Peygamber Efendimizin hayatında hiçbir örneği olmayan ve Müslümanları hedef alan saldırılara cihat adını vermek yanlıştır. İslam'ın ruhuyla asla bağdaşmayan terör ve şiddet olaylarını cihat olarak adlandırmak mümkün değildir.

Sınıflandıralım

“Ellerinizle, dillerinizle ve mallarınızla cihat edin.” (Nesâî, Cihad, 48.)
“Mücahid Allah’a itaat yolunda nefsi ile cihat edendir.” (Tirmizî, Fezailü’l-Cihad, 2.)

Yukarıdaki hadis-i şeriflere göre cihadı yapılış şekli bakımından kaç sınıfa ayırabiliriz?

6. Peygamberimizin Hayatında Dua, Tevekkül ve Zikir

Dua sözlükte yakarış, yalvarma, yardım istemek anlamlarına gelir. Kavram olarak **dua**, kulun acizliğini anlayıp sonsuz kudret ve rahmet sahibi olan Rabbinden dünya ve ahiretle ilgili ihtiyaçlarını istemesi demektir.[52]

İnsan, bela ve sıkıntılar karşısında zayıf ve güçsüz kalabilir. İnsanın bitmeyen ihtiyaç ve arzularının yanı sıra birçok sıkıntıyla karşılaşması, onu bütün sıkıntılarından kurtaracak ve ihtiyaçlarını karşılayacak sonsuz kudret ve rahmet sahibi olan Allah’tan (c.c.) istemeye yönlendirmektedir. İnsanın Allah (c.c.) katındaki asıl değeri de Allah’ı (c.c.) anması ve ona dua etmesi ile ortaya çıkar. **“Duanız olmasa, Rabbim size ne diye değer versin.”[53]** ayeti bu gerçeği bildirmektedir. Sevgili Peygamberimiz de *“Dua ibadetin özüdür.”[54]* sözüyle bizleri duaya ve dolayısıyla Allah’a yönelmeye teşvik etmektedir.

Dua, samimi ve gerçek bir imanın en tatlı meyvesidir. Çünkü Allah’a (c.c.) dua eden insan bilir ki ihsan ve ikramı sonsuz olan Allah (c.c.) onu duyar ve duasına icabet eder. Ona merhamet eder. O’nun kudreti her şeye yeter. Rahman ve Rahim olan Allah, onun tükenmeyen ihtiyaçlarına cevap verir ve onu yalnız bırakmaz. İnsan duasıyla Allah’ın (c.c.) yardımına mazhar olur. Büyük bir teselli ve gönül ferahlığı kazanır.

Allah Resulü, duanın bu önemi ve neticesi sebebiyle farklı vesilelerle Cenab-ı Hakk’a dua ederdi. Hz. Âişe (r.a.) validemiz, Peygamber Efendimizin uyuyacağı zaman okumayı hiç terk etmediği duaları şöyle bildirmiştir: *“Peygamberimiz her gece yatağına geldiği zaman ellerini birleştirir; İhlas, Felak ve Nas surelerini üçer defa okur, her okuyuşta ellerine üfler ve başından başlayarak vücudunun her tarafını mesh ederdi.”[55]* uyandığında ise *“Bizi öldürdükten sonra dirilten Allah’a hamd olsun. Öldükten sonra diriliş O’nadır.”[56]* derdi. Ayrıca Peygamber Efendimiz yağmur yağmaya başladığında *“Ya İlahî! Bol bol yağdır, faydalı yağdır.”[57]* diye dua ederdi.

52 Dinî Kavramlar Sözlüğü s. 114.
53 Furkan suresi, 77. ayet.
54 Tirmizî, Deavat, 1.
55 Tirmizî, Deavat, 21.
56 Tirmizî, Deavat, 28.
57 Buhârî, İstiska, 23.

Sevgili Peygamberimizin şu duayı sürekli okuduğu söylenmiştir: *“Ey Rabbim! Beni bağışla ve tövbemi kabul et! Çünkü Sen tövbeleri en çok kabul edensin.”* Seçkin sahabilerden olan Abdullah b. Ömer’in (r.a.) *“Hz. Peygamberin her oturuşunda yüzer kere bu duayı okuduğunu sayardık.”*[58] sözleri onun duaya verdiği önemi göstermektedir.

Görsel 3.7: Dua müminin silahıdır.

Sevgili Peygamberimizin (s.a.v) çoğu kez şu duayı okuduğu da söylenmiştir: Bir defasında adamın biri Resulullaha gelip iki üç defa *“Vah günahlarım!”* dedi. Bunun üzerine Peygamberimiz şu duayı üç defa ona okuttu: *“Ya İlahî! Benim günahlarım fazla olmasına rağmen Senin affediciliğin sonsuzdur. Amelimden çok Senin rahmetine güveniyorum.”* Sonra o adama: *“Kalk, Allah seni bağışladı.”*[59] buyurdu.

Listeleyelim

Kur’an-ı Kerim’den ve Peygamberimizin hayatından dua örnekleri bulup listeleyiniz.

Kur’an-ı Kerim’den Dua Örnekleri

1. ____________________
2. ____________________
3. ____________________
4. ____________________
5. ____________________

Peygamberimizden Dua Örnekleri

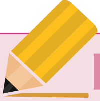
1. ____________________
2. ____________________
3. ____________________
4. ____________________
5. ____________________

58 Ahmed b. Hanbel, Müsned, C 2, s. 21.
59 Hâkim, Müstedrek, C. 1, s. 543.

Tevekkül; insanın, yapacağı işle ilgili gerekli tedbir ve sebepleri yerine getirdikten sonra her şeyin hikmetini bilen sonsuz kudret sahibi Allah'a (c.c.) bırakmasıdır.[60] Allah Resulü'nün hayatındaki en önemli esaslardan biri de tevekküldür. Bu tanıma göre sıcak ve soğuktan korunmak isteyenin giyinmesi, açlık ve susuzluğunu gidermek isteyenin yiyip içmesi, ürün almak isteyenin tohum atıp tarlayı sürmesi gerekmektedir.

Sevgili Peygamberimizin tevekkül anlayışında iki aşama vardır. Birincisi, bir işe başlarken insanın yapması gereken şeyleri eksiksiz yerine getirmesidir. İkincisi ise işin sonucunu Allah'ın (c.c.) hikmetine ve rahmetine güvenerek teslim olmasıdır.

Hz. Peygamber'in bizlere öğrettiği bu tevekkül anlayışı tembellikten uzak, çalışma merkezli ve gayret etmeyi teşvik eder mahiyettedir. Peygamberimiz kendi işini ihmal etmeden, özenle yapmış ve böyle yapmayı Müslümanlara tavsiye etmiştir. O, bir sahabinin "Ey Allah'ın Resulü devemi bağladıktan sonra mı tevekkül edeyim, yoksa bağlamadan mı tevekkül edeyim?" sorusuna: *"Deveni bağla öyle tevekkül et."*[61] demekle tevekkülde bize düşen görevleri yerine getirmenin gerekliliğini bize göstermiştir.

Açıklayalım

Peygamber Efendimizin tevekkül anlayışını örnek vererek açıklayınız.

Hayatının her anında Allah'a (c.c.) dayanan ona zikir ve dua ile yönelen Sevgili Peygamberimiz **"... Bir kere de karar verip azmettin mi, artık Allah'a tevekkül et, ona dayanıp güven. Şüphesiz Allah tevekkül edenleri sever."**[62] ayetinin gereği, bir şeyin olması için gerekli olan sebeplere uymayı fiili bir dua olarak görürdü. Gerekli şartlara uymakla birlikte neticeyi de Allah'tan (c.c.) bekler ve sonucuna rıza göstererek tevekkül ederdi.

Yüce Allah'ı (c.c.) güzel isimleriyle anmak ve bu isimleri kalp ve dil ile söylemeye **zikir** denir. [63] Zikir; Kur'an okumak, namaz kılmak gibi ibadetleri de içerir. İnsanın manevi duyguların kaynağı olan kalp, sadece bedenimizdeki et parçası değildir. Kalp, kişinin yaratıcısı ile irtibatını sağlayan ilahî sevginin merkezi ve vicdan, merhamet, insaf gibi birçok değerin yeşerip büyüdüğü ilahî bir merkezdir. Zikir ise kalbi duyguları besler, ondaki değerlerin filizlenip yayılmasına vesile olan bir ibadettir.

Organlarımız kalbimizin çalışmasıyla hayat bulduğu gibi manevi hislerimiz olan akıl, sevgi, sabır ve cesaret gibi ruhumuzda bulunan duygularımız da manevi kalbimizin çalışmasıyla hayat bulur ve sağlıklı iş görebilir. Allah Resulü, bu gerçeği *"Rabbini zikreden kimse ile zikretmeyenin misali, diri ile ölü gibidir."*[64] hadisiyle bildirmiştir. Bu hadiste Allah'ı zikreden canlı bir kimseye, zikretmeyen ise ölüye benzetilmiştir. Bu sebeple Sevgili Peygamberimiz **"Onlar**

60 bk. Dinî Terimler Sözlüğü, s. 365.
61 Tirmizî, Kıyame, 60.
62 Âl-i İmran suresi, 159. ayet.
63 bk. Dinî Terimler Sözlüğü, s. 400.
64 Buhârî, Deavat, 66.

Allah'ı ayakta, oturarak ve yanlarına yaslanmış olarak zikrederler..."[65] ayetinde emredildiği gibi Allah'ı (c.c.) çokça zikrederdi. Onun değerli eşi müminlerin annesi Hazreti Âişe (r.a.) Allah Resulünün bu halini şöyle ifade etmiştir: "Resulullah, her an Allah'ı zikretmekle meşgul olurdu."[66] O, otururken, kalkarken, yürürken, yiyip içerken, uyurken, elbise giyerken, bineğe binerken, yola çıkarken, eve girerken, her hal ve durumda Allah'ı zikrederdi.[67]

Resul-i Ekrem, Yüce Allah'ı (c.c.) anmayı hayatının merkezine koymuştur. Sahabilerini ve ümmetini çokça zikretmeye ve dua etmeye teşvik etmiştir. Mesela Hz. Âişe'den (r.a.) gelen bir rivayette Resulullah *"Biriniz yemek yediği zaman başında Allah'ı zikretsin. Eğer unutursa hatırladığında 'başında ve sonunda Bismillah' desin."*[68] buyurmuştur. Ayrıca o, bir şey yiyip içtikten sonra da *"Bana bu yemeği yediren, içiren Allah'a hamd ederim, derse geçmiş bütün günahları bağışlanır."*[69] buyurmuştu. Sahabeden Rebia b. Ka'b'ın (r.a.) şu sözleri Resulullah'ın, Allah'ı (c.c.) usanmadan çokça zikrettiğini göstermektedir: "Geceleyin Resulullah'ın 'Sübhanallah' ve 'lâilahe illallah' zikir seslerini dinlerken uyuyakaldım."[70] İşte bu hadis, Peygamberimizin Allah'ı (c.c.) zikretmedeki azmini bildirmiştir. O'nun esmâ-i hüsnâsını okuyup anlamak, benimsemek ve bu inanca uygun bir hayat yaşamak Allah'ın (c.c.) rızasını kazanmaya vesiledir.

Allah Resulü kulluğun üç temel esasının dua, tevekkül ve zikir olduğunu bizlere öğretmiştir. Böylece Yüce Allah'ın (c.c.) rızasına giden yolu göstermiştir. Kul, Allah'tan (c.c.) ümidini kesmeden dua edip istemelidir. Çünkü Allah (c.c.) vermeyi sevdiği için insanların isteklerine, dualarına cevap verir. Kul, Rabbini zikrederek kalbini gafletten kurtaracak ve tevekkül ile O'nun hikmetine teslim olacaktır.

Paylaşalım

Peygamberimizin hayatında çokça yaptığı zikirler hangileridir? Araştırınız ve araştırma sonuçlarını sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

7. Bir Sahabi Tanıyorum: Hz. Ömer (r.a.)

Hz. Ömer (r.a.) Fil Vakası'ndan on üç yıl kadar sonra Mekke'de doğdu. Baba tarafından soyu, Kureyş kabilesinin sefâret (elçilik) işlerine bakan Adî b. Kâ'b kabilesine ulaşır. Hz. Ömer'in soyu, Hz. Peygamber'in nesebiyle Kâ'b b. Lüey'de birleşir. Annesi Mahzûm kabilesinden Hanteme b. Hâşim'dir. Hz. Ömer'in (r.a.); babasının develerini güttüğü, ata iyi bindiği, iyi silah kullandığı ve pehlivan yapılı olduğu belirtilmektedir. Aynı zamanda şiire meraklı olduğu, güzel konuştuğu, okuma yazma bildiği, ensâb (soy kütüğü) bilgisini öğrendiği bilinmektedir.

65 Âl-i İmran suresi, 191. ayet.
66 Tirmizî, Deavât, 9.
67 bk. Ebû Dâvûd, Edeb, 25.
68 İmam Nevevi, Müntehab Ezkar, s. 205.
69 İmam Nevevi, Müntehab Ezkar, s. 212.
70 Mevlana Şibli Numanî, Siretü'n Nebi, s. 553.

Ticaret yaptığı ve bu maksatla Suriye, Irak ve Mısır'a gittiği, ayrıca Kureyş kabilesi adına elçilik görevinde bulunduğu bilinmektedir.[71] Hz. Ömer (r.a.) uzun boylu, gür sesli ve heybetli bir yapıya sahipti.[72]

Görsel 3.8: Hz. Ömer (r.a.) yazılı tablo

Hz. Ömer (r.a.) Müslüman olmadan önce kavminin dini üzere putlara taptı. Hz. Peygamber'e ve İslamiyet'e karşı düşmanlık gösterdi. Kendi kabilesinden Müslüman olanlara işkence yaptı. İslam'ı açıktan tebliğ etmesiyle atalarının dininden döndüğü ve Mekkeliler arasına ayrılık soktuğu gerekçesiyle Sevgili Peygamberimizi öldürmeye karar verdi. Kılıcını kuşanıp Peygamber Efendimizi öldürmek için giderken yolda Nuaym'a (r.a.) rastladı. Nuaym'dan (r.a.) kız kardeşinin ve eniştesinin Müslüman olduğunu öğrenince onların evine gitti. Kız kardeşi ve eniştesi o sırada Kur'an öğreniyorlardı. Hz. Ömer'in (r.a.) geldiğini fark ettiklerinde önce korktular ve okudukları Kur'an nüshasını sakladılar. Hz. Ömer (r.a.), kendilerinden okuduklarını istedi. Onlar vermek istemeyince aralarında münakaşa yaşandı. Bunun üzerine kız kardeşi kararlı bir şekilde şöyle haykırdı: "Evet ben ve eşim Müslüman olduk. Ne yaparsan yap dinimizden dönmeyeceğiz." Kız kardeşinin kararlı tutumu Hz. Ömer'in (r.a.) kalbinin yumuşamasına vesile oldu. Temizlendikten sonra Kur'an ayetlerini okuyan Ömer (r.a.) okuduklarının da tesiriyle Müslüman olmaya karar verdi. Peygamberimizin nerede olduğunu öğrenip onun huzuruna giderek 616 yılında Müslümanlığını ilan etti.[73] Böylece Peygamber Efendimizin *""Yâ rabbi! İslâmiyet'i Ömer b. Hattâb veya Amr b. Hişâm (Ebû Cehil) ile teyit et.""*[74] duası da Hz. Ömer (r.a.) hakkında kabul oldu.

Hz. Ömer (r.a.) cesareti ve korkusuzluğu ile bilinirdi. Doğru bildiğini yaparken kimseden korkmaz, çekingenlik göstermezdi. Onun bu cesareti Müslüman olduktan sonra; Müslümanlara güven, müşriklere ise korku verdi. İslam'ın gür sesi olarak insanları dine davet etti. Hak ile batılı açıkça ortaya koyduğundan "Fâruk" unvanını aldı. Müslüman olduktan sonra onun teklifi üzerine Müslümanların toplu halde Kâbe'ye gidip namaz kılmaları da onun cesaretini ve yiğitliğini ortaya koymaktadır. Aynı zamanda hicret yolculuğuna çıkarken müşriklerden çekinmedi. Kâbe'yi tavaf etti ve "İşte ben de dinim için hicret ediyorum. Anasını ağlatmak, karısını dul, çocuklarını yetim bırakmak isteyen varsa karşıma çıksın!" diyerek müşriklere meydan okudu.[75] Ömeru'l-Fâruk (r.a.), Peygamberimizin müşriklere karşı yaptığı bütün savaşlara katıldı ve büyük kahramanlıklar gösterdi. İslam'dan önce cahiliye alışkanlıkları olan

71 Mustafa Fayda, "Ömer md.", TDV İslam Ansiklopedisi, C 34, s. 44.
72 bk. Tirmizî, Menâkıb, 18.
73 bk. İbn Hişam, Siret, C 1, s. 434-437; İbn Sa'd, Tabakat, C 3, s. 307-310.
74 Tirmizî, Menakıb, 18.
75 M. Asım Köksal, İslam Tarihi, C 6, s. 131.

Hz. Ömer (r.a.), Müslüman olduktan sonra İslam ahlakı ile donandı. Örnek bir insan, rehber bir Müslüman oldu.

Hz. Ömer (r.a.) görüşlerini açık bir şekilde ortaya koyardı. Hatır ve gönül ilişkisine bakmadan fikrini söylerdi. Hakkında açık hüküm olmayan meselelerde, görüşlerini Peygamber Efendimizle (s.a.v.) paylaşırdı. İsabetli görüşleri dolayısıyla Resul-i Ekrem kendisiyle birçok konuda istişare ederdi.

Karşılaştıralım

Hz. Ömer'in (r.a.) Müslüman olmadan önceki ve sonraki davranışlarını karşılaştırınız.

Müslüman olmadan önce		Müslüman olduktan sonra
--	→	--
--		--
--		--
--		--
--		--
--		--

Hz. Ömer (r.a.) ile Hz. Ebu Bekir (r.a.) "şeyhayn" diye anılmıştır. Bazı fakih sahabiler onların ittifak ettikleri hususları diğer görüşlere tercih etmiştir. Resul-i Ekrem onun hakkında, *"Allah, gerçeği Ömer'in lisanı ve kalbi üzere yarattı."*, *"Allah'ın emirleri konusunda ümmetimin en kuvvetlisi Ömer'dir."* ve *"Muhakkak ki şeytan senden korkar, ya Ömer!"* demiştir.[76]

Bilgi Kutusu

Hz. Ömer'in (r.a.) bazı görüşlerinin nazil olan ayetlerle teyit edildiği görülmektedir. **'Muvafakat-ı Ömer'** denilen bu ayetler arasında; içkinin kesin biçimde haram kılınması (Maide suresi, 90 ve 91. ayetler.), Hz. Peygamber'in evine gelen kimselerle hanımlarının perde arkasından konuşmasının daha uygun olacağı (Ahzâb suresi 53. ayet), Kâbe'deki Makam-ı İbrahim'in namazgâh kabul edilmesi (Bakara suresi 125. ayet) ve münafıkların reisi Abdullah b. Übey b. Selûl'ün cenaze namazının kılınmaması gerektiği (Tevbe suresi 84. ayet) gibi hususlar örnek olarak zikredilebilir.

76 Mustafa Fayda, "Ömer md.", TDV İslam Ansiklopedisi, C 34, s. 46.

Görsel 3.9: Hz. Ömer Dönemi Fetihler

Hz. Ömer (r.a.) de Hz. Ebu Bekir (r.a.) gibi içtihatlarını çok defa şûrâ usulüyle yapardı. Onun; Hz. Ali (r.a.) başta olmak üzere, Hz. Osman (r.a.), Hz. Abdurrahman b. Avf (r.a.), Hz. Muâz b. Cebel (r.a.), Hz. Übey b. Kâ'b (r.a.) ve Hz. Zeyd b. Sâbit (r.a.) gibi sahabenin ileri gelenlerinden oluşan bir istişare meclisi bulunmaktaydı.[79] Bu meclis, onun yöneticiliğinde halkının görüşlerine değer verdiğini, iyi ve güzel olanı bulmak maksadında olduğunu göstermektedir. Onun bu tavrı, yönetiminin adaletle işlemesini sağlamıştır.

Hz. Ömer (r.a.) halifeliği süresince devlet hazinesinden ihtiyacı dışında hiçbir şey almamış, orta halli bir hayat sürmüştür.[80] Halifenin örnek yaşantısı insanların da İslamiyet'e olan bağlılığını arttırmıştır. Böylece halkın ona olan sevgisini ve güvenini canlı tutmuştur. Onun döneminde devletin ekonomik gücü artmış, halkın refah düzeyi yükselmiştir.

Bir meselede karar verirken kimsenin soy, ırk ve makamına bakmazdı. İslam devletinde yaşayan Yahudi ve Hristiyanlar kanunlara uyduğu müddetçe, onların can ve mal güvenliği devletin güvencesi altına alınmıştı. Hz. Ömer (r.a.) ile ihtiyar dilenci arasındaki şu hadise gayrimüslimlerin hakkını koruduğunu göstermektedir. Hz. Ömer (r.a.) gayrimüslim ihtiyar bir dilenci gördü ve yanına yaklaştı. Niçin dilendiğini sordu. İhtiyar, cizye verdiği için fakir düştüğünü, cizye verecek durumda olmadığını söyledi. Bunun üzerine Hz. Ömer (r.a.) hazineden

77 bk. İbn Hişam, Siret, C 4, s. 402- 406.
78 Ebu Nuaym el İsfehanî , Hilyetül-Evliya, C 1, s. 54.
79 İbn Sa'd, Tabakat,C 2, s. 350.
80 Mustafa Fayda, "Ömer md.", TDV İslam Ansiklopedisi, C 34, s. 47.

o fakire maaş bağladı ve şöyle dedi: "Genç iken bunları çalıştırıp, yaşlandıkları zaman da sokağa atamayız."[81] Hz. Ömer'in (r.a.) adaleti gelecek asırlara da ışık tutmuştur. M. Akif Ersoy, Safahat'ta onun adalet anlayışını şu mısralarla ifade etmiştir:

"Kenâr-ı Dicle'de bir kurt aşırsa bir koyunu, /Gelir de adl- i İlâhî sorar Ömer'den onu!.."[82]

Sevgili Peygamberimiz *"Ömer içinizde oldukça fitneler zuhur etmez."*[83] diyerek Hz. Ömer'in (r.a.) ferasetine işaret etmiştir. Halifeliği döneminde Hz. Ömer (r.a.), yönetimde hakkaniyet ölçülerine dikkat etmiştir. Zamanın büyük devletlerini yaptığı fetihlerle adeta titretmiştir. Adaletiyle zalimlerin zulmüne engel olmuştur. Irak, İran, Suriye ve Mısır gibi yerleri fethederek İslamiyet'in maddi ve manevi güzelliklerinin yayılmasına vesile olmuştur. Fethedilen yerlerde adaleti tesis etmiş ve mazlumları korumuştur. Görevini hakkıyla yerine getirmeyen valilerin görevlerine son vermiş, yerlerine halkla iç içe olan liyakatli kişileri atamıştır. Aynı zamanda mücahitlerin fethedilen ülkelerin iklimlerine alışması ve İslam kültürünün kendisine mahsus bir şekilde yaşanması için Kûfe, Basra ve Musul gibi yeni şehirler kurarak buraları tanzim etmiştir. Bu tutumu da fethedilen yerlerin korunmasını sağlamış ve Müslümanların yabancı kültürlerden etkilenmelerini önlemiştir.

Hz. Ömer ilmi yönüyle olduğu kadar hitabetiyle de güçlü biriydi. Onun yaptığı veciz nasihatlerden birkaçı şöyledir:

"Allah'tan korkan kimse öfkesinin arkasına düşüp intikam peşinde koşmaz ve her istediğini yapmaz.

Doğru sözlü ve yaşayışlı arkadaşlarından ayrılma! Her zaman için onlarla birlikte yaşa! Çünkü onlar senin için bollukta süs, darlıkta ise azıktır.

Kesin bilgiye sahip olmadığın sürece Müslüman kardeşinin herhangi bir hareketini güzel şekilde yorumla!"[84]

Hz. Ömer (r.a.) halifeliği döneminde bir kısım yenilikler yaptı. Hicrî takvimi kabul etti. Mahkemeler kurdu. Kadı atamaları gerçekleştirdi. Fethedilen bölgeleri vilayetlere ayırdı. Düzenli bir ordu meydana getirdi. Mekke ve Medine arasında misafirhaneler inşa etti. Okullar yaptırdı. Vakıf sistemini kurdu. Hazinenin gelir ve giderler sistemini düzenledi. Teravih namazlarını cemaatle kıldırmaya başladı. Emniyet teşkilatını kurdu.[85]

Emîrü'l-mü'minîn Ömer (r.a.) ödediği vergiyi çok gören Ebu Lülü adında bir Mecusi köle tarafından yaralandı. Üç gün sonra Medine'de 644 yılında şehit oldu. Hz. Âişe annemizden izin alınarak cenazesi Mescid-i Nebi'ye, Peygamberimiz ve Hz. Ebu Bekir'in (r.a.) yanına defnedildi.[86]

---

81 Mustafa Fayda "Ömer" md., TDV İslam Ansiklopedisi, C 34, s. 49.
82 Ersoy M. Akif, Safahat, Birinci kitap, s. 84.
83 Buhârî, Menakıb, 25.
84 Yusuf Kandehlevî, Hayatü's- Sahabe, C 4, s. 257.
85 bk. Mustafa Fayda "Ömer" md., TDV İslam Ansiklopedisi, C 34, s. 50.
86 bk. İbn Sa'd, Tabakat, C 3, s. 406-419.

8. HADİSTEN HAYATA

” بُنِىَ الْاِسْلامُ عَلٰى خَمْسٍ: شَهَادَةِ اَنْ لاَ اِلٰهَ اِلاَّ اللّٰهُ وَاَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللّٰهِ وَاِقَامِ الصَّلَاةِ
وإِيتَاءِ الزَّكَاةِ وحَجِّ الْبَيْتِ وَصَوْمِ رَمَضَانَ “

“İslam dini beş esas üzerine kurulmuştur: Allah’tan başka ilah olmadığına ve Muhammed’in, Allah’ın kulu ve Resulü olduğuna şehadet etmek, namaz kılmak, zekât vermek, hacca gitmek ve ramazan orucunu tutmak.”[87]

İbadet ile insan; yeri döşek, göğü bina yapan, gökten su indirip onunla rızık olarak çeşitli ürünler ikram eden[88] âlemlerin Rabbi olan Allah’a (c.c.) şükür eder. İbadet; insanı Allah’a (c.c.) yaklaştırır, kötülüklerden sakındırarak takva mertebesine ulaştırır. İbadet, kulun Allah’a sunduğu en şerefli bir hizmetidir.

Sevgili Peygamberimiz, yukarıdaki hadisinde ibadetlerin İslam dininin esasları olduğunu ifade etmektedir. İbadetlerin bütün çeşitlerini bu hadisin içinde toplamıştır. Hadise bakıldığında kalp ve bedenle yapılan ibadetler, mal ile yapılan ibadetler, beden ve mal ile birlikte yapılan ibadetler olmak üzere üç çeşit ibadet burada anlatılmaktadır.

Allah Resulü iman üzerinde hassasiyetle durduğu gibi ibadetler üzerinde de titizlikle durmuştur. Sözleri ile ibadeti anlattığı ve teşvik ettiği gibi yaşantısı ile de bizzat göstermiştir. En zor şartlar altında dahi ibadetlerini asla terk etmemiştir.

Her Müslüman sağlam bir imana sahip olmaya dikkat ettiği gibi ibadet hayatına da son derece önem vermelidir. Her bir mümin, öncelikle farz olan ibadetlerle mükelleftir ve bunları yapmaya gayret etmelidir. Bunların dışındaki nafile ibadetler ise zorunlu değildir. Ancak nafile ibadetlerin yapılması insanın manevi hayatına destek verdiği ve onu yücelttiği için teşvik edilmiştir.

Hz. Peygamber ibadete ilk olarak İslamiyet’in temel esası ve imanın alameti olan kelime-i şehadeti örnek vermektedir. Çünkü kelime-i şehadet kalp ile tasdik, dil ile söylemekten ibarettir. Kelime-i şehadet, kalp ve dilin ibadetidir. Re-

87 Buhârî, İman, 1; Müslim, İmân, 21; Tirmizî, İman, 3.
88 bk. Bakara suresi, 22 ayet.

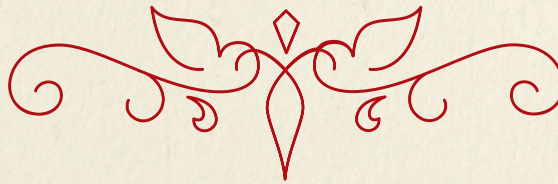
sulüllah beden ile yapılan diğer ibadetlerin namaz ve oruç olduğunu ifade etmiştir. Namaz, her isteğini yerine getirebilecek ve her sıkıntısından kendisini kurtarabilecek âlemlerin Rabbi olan Allah'ın (c.c.) huzurunda yapılan bir ibadettir.

Hz. Peygamber, zekâtı mal ile yapılan ibadetlere örnek göstermiştir. Çünkü zekât, toplumu bir aile haline getiren, şefkat ve merhameti tesis eden bir ibadettir. Hem mal hem de beden ile yapılan ibadete de haccı örnek vermiştir. Çünkü **Hac;** zenginiyle, fakiriyle, güçlüsüyle, güçsüzüyle bütün hacıları aynı kıyafetler içinde, aynı şartlarda hareket ettirerek fiili bir eşitlik ve kardeşlik eğitiminden geçirir. Milyonlarca Müslüman'ı renk, dil, ırk, ülke, kültür, makam ve mevki farkı gözetmeksizin aynı amaç ve gaye etrafında bir araya getirerek eşitlik ve kardeşliğin canlı bir tablosunu oluşturur. Allah'a (c.c.) kullukta herkesin eşit olduğunu gösterir. Her bir insan, Yüce Allah'ın âlemlerin Rabbi (c.c.) olduğunu yaşayarak görür. İbadet, Allah'ın (c.c.) verdiği sayısız nimetlere karşılık istediği bir vazifedir. İbadet, verilen nimetlere bir şükürdür.

أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ

أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللّٰهِ

Ben şehadet ederim ki Allah'tan başka ilah yoktur.
Ben şehadet ederim ki Muhammed, Allah'ın resulüdür.

ÜNİTEMİZİ DEĞERLENDİRELİM

A. Aşağıdaki açık uçlu soruları cevaplayınız.

1. Peygamberimizin namaza verdiği önemi bir örnekle açıklayınız.

....

....

....

2. Zekatın toplumsal faydaları nelerdir? Peygamberimizin hayatından örnek vererek açıklayınız.

....

....

....

3. Peygamberimizin sıkça okuduğu dualara bir örnek veriniz.

....

....

....

4. Hz. Ömer'in (r.a.) devlet yönetiminde yaptığı yenilikler nelerdir?

....

....

....

B. Aşağıdaki çoktan seçmeli soruları cevaplayınız

1. Peygamberimizin hayatında bir defa yaptığı farz ibadet hangisidir?

A) Oruç B) Namaz C) Zekat D) Hac E) Cihat

2. **"Zekâtlar; Allah'tan bir farz olarak yoksullara, düşkünlere, onu toplayan memurlara, kalpleri Müslümanlığa ısındırılacaklara verilir; kölelerin, borçluların, Allah yolunda olanların ve yolda kalanların uğrunda sarf edilir. Allah bilendir, hâkimdir."** (Tevbe suresi, 60. ayet.)

Yukarıdaki ayette göre zekât kimlere verilmez.

A) Yoksullar
B) Borçlular
C) Yolda kalanlar
D) Kalpleri Müslümanlığa ısındırılacaklar
E) Fakir olan ana, baba, büyük ana ve büyük babalara

3. Peygamberimizin farz namazların dışında yerine getirdiği birçok nafile namazlar da vardı. Verilen isimlerden hangisi peygamberimizin kıldığı nafile bir namaz değildir?

A) Teravih Namazı
B) Tahiyyetü'l-mescid namazı
C) Muharrem namazı
D) Teheccüd (gece namazı)
E) Evvabin namazı

4. Aşağıdakilerden hangisi Hz. Ömer'in yaptığı yeniliklerden değildir?

A) Hazinenin gelir ve gider sistemini düzenledi.
B) Emniyet teşkilatını kurdu.
C) Mekke ve Medine arasında misafirhaneler inşa etti.
D) Miladi takvimi kabul etti.
E) Düzenli bir ordu meydana getirdi.

C. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri uygun ifadelerle doldurunuz.
(zekat, cihat, mukabele, 9.-10.-10.-11., infak)

1. İslam dinini yaymak ve korumak için her türlü meşru yöntemlerle çalışıp uğraşmaya ....denir.
2. Peygamberimiz, Müslümanlara muharrem ayının .... ve .... günü ya da .... ve .... günü oruç tutmalarını tavsiye etmiştir.
3. İslam dininde Allah'ın emrini yerine getirmek ve rızasını kazanmak amacıyla yapılan maddi yardımlara .... denir.
4. Peygamberimiz, her ramazan ayında o güne kadar inen ayetleri Cebrail (a.s.) ile .... ederdi.
5. İslam dininde zenginlerle fakirler arasında köprü görevi gören ibadet ....'tır.

D. Aşağıda verilen bilgilerden doğru olanların yanına "D", yanlış olanların yanına ise "Y" yazınız.

( ) Namaz, müminlere Bedir Savaşı'nda farz kılınmıştır.
( ) Hz. Ömer (r.a.), tarih boyunca adaletiyle tanınmıştır.
( ) Dua ve zikir Peygamberimizin hayatında önemli bir yere sahiptir.
( ) Nafile ibadetler, farz ibadetlerden daha önceliklidir.
( ) Gösteriş niyetiyle ve başkasını rencide ederek yapılan yardımlar, sadakaların sevabını yok eder.

4. ÜNİTE

SOSYAL HAYATTA EN GÜZEL ÖRNEK

Mısır çarşısı, İstanbul

NELER ÖĞRENECEĞİZ?

1. Peygamberimizin insan onuruna verdiği değeri örneklerle açıklayacağız.
2. Peygamberimizin adalet ile ilgili ilke ve uygulamalarını örneklerle açıklayacağız.
3. İstişarenin Peygamberimizin önem verdiği davranışlardan biri olduğunu kavrayacağız.
4. Peygamberimizin barışı tesis etmek için gösterdiği çabalara örnekler vereceğiz.
5. Peygamberimizin ticaret hayatı ile ilgili ortaya koyduğu ilkeleri örneklerle açıklayacağız.
6. Peygamberimizin ahde vefaya verdiği önemi kavrayacağız.
7. Hz. Ali’nin (r.a.) örnek şahsiyetini ve İslam davetine katkılarını açıklayacağız
8. Sosyal hayat ile ilgili bir hadisi yorumlayacağız.

ÜNİTEMİZE HAZIRLANALIM

1. Peygamber Efendimizin sosyal hayatı ile ilgili bildiklerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.
2. Sevgili Peygamberimizin insanlara verdiği değeri **“Andolsun, size kendi içinizden öyle bir peygamber gelmiştir ki, sizin sıkıntıya düşmeniz ona çok ağır gelir. O, size çok düşkün, müminlere karşı da çok şefkatli ve merhametlidir.”** (Tevbe suresi, 128. ayet) ayetinden faydalanarak açıklayınız.
3. Peygamberimizi örnek aldığımızda hayatımızda meydana gelecek değişiklikler neler olabilir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.
4. Sosyal hayatta yaşadığımız sorunlara örnek veriniz. Benzer sorunlara Peygamber Efendimizin sunduğu çözümleri araştırınız.

KAVRAMLAR

Adalet, istişare, sulh, silm, faiz, izzet-i nefs.

Görsel 4.1: Saygı ve sevgi insanlar arasındaki uçurumu yok eder.

1. Peygamberimiz ve İnsana Saygı

Resul-i Ekrem, insanların varoluş sırrını unutarak kendi elleri ile yaptıkları putlara kulluk edecek kadar saygınlıklarını kaybettikleri bir dönemde dünyaya geldi. Peygamberler aracılığı ile kazanılan bütün güzel ilkeler, o dönemde kaybedilmişti. Toplumda insanın değerini ayaklar altına alan birçok kötü uygulama görmek mümkündü. Böyle bir zamanda Sevgili Peygamberimiz, insanlardan cahiliyye âdetlerini ve çirkin huyları kaldırdı. Bunların yerine güzel ahlakı ve yüksek değerleri tesis etti.

Sevgili Peygamberimiz, öncelikle insanların düşüncesine tevhid inancını yerleştirdi. Çünkü varoluşu doğru idrak edemeyenlerin, insan hak ve onurunu koruması mümkün değildir. Zira insan; tesadüfün bir eseri, tabiatın bir sanatı olarak rastgele meydana gelmemiştir.

İnsan, âlemlerin Rabbi olan Allah'ın (c.c.) dünyadaki en aziz misafiridir. Bütün varlığın yaratıcısı olan Allah'ın (c.c.) kudret mucizesidir. İlahî isimlerin nakışlarıyla dokunan en güzel eseridir. İnsan, Allah'ı (c.c.) tanımak ve O'na ibadet etmek için verilen emaneti yüklenmiştir.[1] Cenab-ı Hakk'ın emirlerine göre yaşayan ve yaşatan bir halifesidir.[2] İnsan, şerefli olarak yaratılmıştır.[3] Bu, ilahî iradenin bir takdiridir. İnsanın saygınlığı yaratılışının bir parçasıdır. İnsanın tesadüfen elde ettiği bir hak değildir.

Hz. Peygamber, insana Allah (c.c.) katında itibarı yüksek olduğu için değer verirdi. Bunu davranışlarıyla da gösterirdi. Karşılaştığı insanlara önce kendisi selam verir, onlarla tokalaşır, muhatabı elini bırakmadıkça o da bırakmazdı. Yüz yüze gelecek şekilde bütün vücuduyla dönerek muhatabı ile konuşur ve muhatabı yüzünü çevirmedikçe Peygamberimiz de çevirmezdi.[4] İnsanlara tatlı söz söyler, güler yüz gösterirdi.[5] Kendisi binek üzerindeyken yanında başkasının yaya yürümesinden rahatsızlık duyardı.[6] Davet edenleri kırmaz, onların davetine katılırdı. İnsanların hatasını, toplum içinde yüzlerine karşı söylemezdi. Ağzından çirkin söz çıkmaz, ahlakı güzel olanın hayırlı insan olduğunu söylerdi.[7]

Hz. Muhammed Mustafa (s.a.v.) çocuk ve gençlere sevgi ve merhamet ile muamele ederdi. Onların görüşlerine değer verir ve onları kırmazdı. Konumuzu açıklayan bir örneği Hz. Enes (r.a.) şöyle anlatır: "Resulullah'a on yıl hizmet ettim. Bana karşı bir kerecik olsun "*Of!*" demedi. Yaptığım bir şey için "*Neden yaptın*?"; yapmadığım bir şey için de *"Niçin yapmadın*?" dememiştir.[8]

Listeleyelim

Peygamber Efendimiz, insanlara verdiği değeri davranışlarıyla gösterirdi. Onun bu konudaki örnek davranışlarını listeleyiniz.

1. ______________________

2. ______________________

3. ______________________

4. ______________________

5. ______________________

1 bk. Ahzap suresi, 72. ayet.
2 bk. Bakara suresi, 30. ayet.
3 bk. İsra suresi, 70. ayet.
4 bk. Tirmizî, Sıfatül kıyame, 46.
5 bk. Buhârî, Sulh, 11; Edep, 38.
6 bk. Ebû Dâvûd, Edeb, 127-128.
7 bk. Buhârî, Edep, 38.
8 Müslim, Fezail, 13.

Sevgili Peygamberimiz, imanından kaynaklanan merhamet ve şefkat ile başkasının hürriyet ve hukukuna saygı gösterir, kimseyi hor ve hakir görmezdi. Ayrıca insanların saygıda aşırıya kaçmaması gerektiği konusunda ikazlarda bulunurdu. Saygının, gerçek anlamından saptırılıp istismar edilmesini uygun bulmazdı. Sevgili Peygamberimiz bu gerçeği :"*Bilin ki ben sadece bir kulum. Benim hakkımda 'Allah'ın kulu ve elçisidir' deyin.*"[9] şeklinde ifade ederdi. Bu bağlamda hiçbir insan kendisine kulluk edilmeye layık değildir. Kul olma yönünden herkes birbirine eşittir. Kimsenin kimseye üstünlüğü yoktur. Alemlerin Rabbi olan Allah'a (c.c.) imanla bağlanan ve layıkıyla kul olan, başkalarının önünde eğilmeye tenezzül etmez.

Allah'ın Resulü sevgi ve merhamette; zengin fakir, genç yaşlı, kadın erkek arasında ayrım yapmazdı. İnsanların Allah'a kullukta eşit olduğunu ifade ederdi. Bir defasında Hz. Peygamber, hasta olan Yahudi bir çocuğu ziyarete gitmişti. Ona sevgi ve merhametle yaklaşıp geçmiş olsun dileklerini ilettikten sonra Müslüman olmasını teklif etti. Çocuk babasından izin alarak Müslüman oldu.[10]

Değerlendirelim

Hz. Ebu Bekir (r.a.) yaşlı babasını Peygamberimizin yanına getirdi. Resulullah müteessir oldu ve *"İhtiyara, zahmet vermeseydin de onu evinde ziyaret etseydik olmaz mıydı?"* buyurarak nezaket ve tevazuunu ortaya koymuştur.

(İbn Hişam, Siret, C 4, s. 48.)

Yukarıdaki olayı Peygamberimizin insana verdiği değer açısından değerlendiriniz.

Son peygamber Hz. Muhammed (s.a.v.), yalnız insanlara değil hayvanlara ve diğer canlıların hayat haklarına da saygı duyulması gerektiğini ifade ederdi. Onlara eziyet edilmesini ve zarar verilmesini yasaklardı. Sevgili Peygamberimiz haksız olarak bir serçeyi öldürenden kıyamet gününde hesap sorulacağını,[11] kuşların yuvalarının bozulmamasını, yumurta ve yavrularının alınmamasını[12] söylemiştir. Sevgili Peygamberimiz bir başka hadisinde de şöyle buyurmuştur: *"Bir adam yolda yürürken susadı ve susuzluğu arttı. Derken bir kuyuya rastladı. İçine inip susuzluğunu giderdi. Çıkınca susuzluktan soluyup toprağı yalamakta olan bir köpek gördü. Adam kendi kendine 'Bu köpek de benim gibi susamış.' deyip tekrar kuyuya indi, ayakkabısını su ile doldurup ağzıyla tutarak yukarı çıktı ve köpeğe su verdi. Allah onun bu davranışından razı oldu ve günahlarını affetti."*

Resulullah'ın yanındakilerden bazıları:

"-Ey Allah'ın Resulü! Hayvanlara yaptığımız iyilikler için de bize ecir var mıdır?" diye sordular. Sevgili Peygamberimiz:

"-Evet! Her canlıya yaptığınız iyilik için ecir vardır." [13] buyurdu.

9 bk. Buhârî, Enbiya, 48.
10 bk. Buhârî, Cenaiz, 80.
11 bk. Nesaî, Sayd, 34.
12 bk. Buhârî, Edebü'l-Müfred, 139.
13 Buhârî, Şirb, 9.

Hz. Peygamber, kin dolu gönülleri hidayete ve kardeşliğe döndürdü. Düşmanlıkla kararan kalpleri sevgi ve şefkatle doldurdu. İnsanların Allah (c.c.) rızası için birbirlerini sevmesini istedi. Çünkü birbirlerini sevenler, gönlündeki sevgi ile insanlara yaklaşanlar aynı zamanda birbirlerine saygı da duyarlar. Bir hadisi kutside belirtildiğine göre Allahu Teâlâ kıyamet gününde *"Benim için birbirlerini sevenler nerede? Onları arşımın gölgesinden başka gölge bulunmayan bu günde arşın gölgesinde gölgelendireceğim."*[14] buyurmaktadır.

Âlemleri yaratan Allah'a (c.c.) iman ile teslim olan bir kişi, imanın verdiği şefkat gereği kimsenin saygınlığını incitmez. İtibarını zedelemez ve şerefini kirletmez. İnsanı, Allah'a (c.c.) ait en şerefli bir varlık bilir. Hiç kimseyi de ona kulluk edecek kadar büyüterek saygıda aşırıya kaçmaz.

Paylaşalım

Peygamberimizin insan onuruna vermiş olduğu değeri, örneklerle açıklayarak arkadaşlarınızla paylaşınız.

2. Peygamberimiz ve Adalet

Adalet; ölçüde ve dengede tutmak, hak sahibine hakkını vermek[15] anlamlarına gelmektedir. Her şeyi dengede tutan ve ölçülü yaratan Rabbimiz, adaleti varlığın temel bir esası yapmıştır. Rabbimiz atmosferdeki gazların oranlarında, Dünyamızın ve gezegenlerin Güneşe olan uzaklıklarında, buharlaşan suyun ölçülü olarak yağış şeklinde yeryüzüne düşmesinde her şeyi hassas bir ölçü ile yarattığını ve düzenlediğini göstermektedir. Kur'an-ı Kerim bu gerçeği **"Göğe gelince onu yükseltti ve mizanı (bütün kâinatta adalet ve dengeyi) koydu."**[16] ayetiyle bildirmiştir.

Değerlendirelim

Ey iman edenler! Kendiniz, ana babanız ve en yakınlarınızın aleyhine de olsa Allah için şahitlik yaparak adaleti titizlikle ayakta tutan kimseler olun. (Şahitlik ettikleriniz) zengin veya fakir de olsalar (adaletten ayrılmayın). Çünkü Allah ikisine de daha yakındır. (Onları sizden çok kayırır.) Öyle ise adaleti yerine getirmede nefsinize uymayın. Eğer (şahitlik ederken gerçeği) çarpıtırsanız veya (şahitlikten) çekinirseniz (bilin ki) şüphesiz Allah yaptıklarınızdan hakkıyla haberdardır.

(Nisa suresi, 135. ayet.)

Yukarıdaki ayetten yola çıkarak adaletin önemini arkadaşlarınızla tartışarak değerlendiriniz.değerlendiriniz.

Kusursuz adalet sahibi olan Yüce Allah, kâinata koyduğu adalet esasını, yaratılmışların en şereflisi olan insan hayatında ve onun hukukunda da esas yapmıştır. O, bir ferdin hakkını toplumun hakkı kadar değerli tutmakla zulüm kapısını kapatmıştır. Kur'an-ı Kerim, bir insanın hayat hakkının, bütün insanların hayat hakkı ile eşdeğer olduğunu bildirerek

14 Müslim, Birr, 12.
15 bk. Terimler Sözlüğü, s. 4.
16 Rahman suresi, 7. ayet.

adalet kavramının küçük ile büyüğü, az ile çoğu bir tuttuğunu vurgulamıştır.[17] İslam dini, bu şekilde adaleti insanların şahsî, ailevî ve sosyal hayatında vazgeçilmez temel prensip yapmıştır. Rabbimiz, bizlere devlet yönetiminden kişinin çocukları arasında ayrım yapmamasına varıncaya kadar hayatın her safhasında adaleti ayakta tutmayı emretmiştir. **"... Allah size insanlar arasında hükmettiğiniz zaman adaletle hükmetmenizi emreder ..."[18]** ayeti bu gerçeği bildirmektedir.

Resul-i Ekrem Efendimiz insan yaratılışının birer parçası ve insan hayatının temel taşları olan ilkeler getirdi. Onun getirdiği bütün hakikatler, insan tabiatına uygun ve yaratılışın gereği idi. O hayatın her sahasında, toplumun her kesiminde; adaleti, eşitliği, hürriyeti, kardeşliği, fazileti, barışı, sevgiyi, merhameti, istikrarı tesis etti. Bundan dolayı, kısa bir sürede insanlar kitleler halinde İslam dinine girmeye başladı.

Sevgili Peygamberimiz, adaletten mahrum olan bir toplumda hak ve adaleti tesis etti. Getirdiği adalet anlayışı hem o çağda hem de sonraki dönemlerde insanlığa yol gösterdi. Adalet konusunda ayırım yapmazdı. Hukuk önünde sahibi ile köleyi bir tutardı. Adalet karşısında insanları herhangi bir imtiyazından dolayı üstün görmezdi. Sevgili Peygamberimiz, Kur'an'ın **"... Eğer hükmedecek olursan aralarında adaletle hükmet. Çünkü Allah, adil davrananları sever."[19]** emrine uyarak bütün hayatında adaleti ve hukukun üstünlüğünü rehber edindi. Şu hadise tesis ettiği adaletin önünde herkesin eşit olduğunu göstermesi bakımından çok anlamlıdır. Bedir Savaşı'nda Peygamberimizin amcası Abbas (r.a.) da esir edilmişti. Esirler fidye parası vermeleri karşılığında serbest bırakılıyordu. Bazı sahabiler, Peygamberimize akrabalığından dolayı "Ey Allah'ın Resulü izin verin de amcanız Abbas'ın fidyesini bağışlayalım" dediler. Bunun üzerine Hz. Peygamber, *"Hayır, bir dirhem dahi bağışlamayın."*[20] diyerek amcası olan Abbas'a diğer esirlerden farklı bir muamele yapılmasını hoş karşılamadı.

Peygamberimiz *"Yönetimi altındakilere adil davrananlar, Allah katında nurdan minberler üzerinde olacaklardır ..."*[21] sözüyle adil idarecileri övmüş ve cennetle müjdelemiştir. "Adil olmak" ilkesini Peygamberimizden aldığı dersle hayatı boyunca esas tutan Hz. Ebu Bekir (r.a.) halife seçildikten sonra yaptığı ilk konuşmada *"Ey insanlar! En hayırlınız olmadığım halde başkanınız oldum. İyi yaparsam bana yardım edin, kötü yaparsam beni düzeltin. Doğruluk emanettir, yalan ise hıyanettir. Zayıf olanınız, hakkını alıncaya kadar benim yanımda güçlüdür. Güçlü olanınız da başkasının hakkını ondan alıncaya kadar benim katımda zayıftır... Ben Allah'a itaat ettiğim müddetçe siz de bana itaat edin ben Allah'a itaatten ayrıldığım zaman bana itaat size borç değildir."*[22] diyerek İslamiyet'in temel ilkelerinden olan kuvvetin hakta olduğunu ve haklının güçlü olduğunu ilan etmiştir.

17 bk. Mâide suresi, 32. ayet.
18 Nisa suresi, 58. ayet.
19 Mâide suresi, 42. ayet.
20 Buhârî, Itk, 11.
21 Müslim, İmare, 5.
22 İbn Hişam, Siret, C 4, s. 418.

Allah Resulü'nün kısa fakat çok geniş manalar içeren *"...her hak sahibine hakkını ver..."*[23] nasihati insanlığa adalet konusunda en güzel rehber olmuştur. Bizler de bu ilkelerle hareket ederek üzerimizde olan hakları ve sorumlulukları yerine getirmeli, adaleti ayakta tutmalıyız. Böylece Peygamberimizin örnek hayatındaki hukuk sınırları içinde dünyaya adalet dağıtan ve zalimlerin karşısında duran hayırlı bir toplum oluruz.

Tartışalım

Toplumda adaletin tesis edilmesi için üzerimize düşen görevler nelerdir? Sınıfınızda tartışınız.

3. Peygamberimiz ve İstişare

İstişare; bir konuyu danışma, fikir sorma, başkalarının konu hakkındaki düşüncelerini alma manasına gelmektedir.[24] İstişare, sorulan veya açıklanması istenilen konu hakkında fikirlerin alınması veya görüşlerin açıklanması demektir. Kişinin kendi görüşünü baskı ve ısrarla muhataplarına kabul ettirmesi değildir.

Görsel 4.2: İstişare sünnettir

İnsan, yaratılışı gereği istişare etmeye muhtaçtır. Çünkü insanın bilgi yetersizliği, tecrübe eksikliği, her şeyi çözebilecek bir akıldan mahrum olması, insanların akıl seviyelerinin farklılığı, yardıma muhtaç bir varlık olması gibi sebepler istişareyi zorunlu hale getirmektedir. Şahsi ve sosyal hayattaki çeşitli engeller, sorumluluk ve sıkıntılar da insanların birbirlerine danışma ihtiyacını arttırır. İstişareyi prensip haline getiren insanlar, hayatlarında hatalarını azaltmış başarılarını artırmış olurlar. Kur'an-ı Kerim, insanların istişareye olan ihtiyacını peygamberlerin hayatından örneklerle açıklar. Hz. İbrahim'in oğlu Hz. İsmail ile ilgili rüyasından dolayı İsmail (a.s.) ile yaptığı istişareden söz eder. Ayrıca Hz. Süleyman'ın aldığı mektubu üzerine takip edeceği yolu belirlemek için bilgi sahipleriyle yaptığı istişareden haber verir. Kur'an-ı Kerim'de **"... (Ey Peygamber!) İş konusunda onlarla müşavere et ..."**[25] ayeti Resul-i Ekrem'in şahsında, Müslümanları istişare etmeye teşvik etmektedir. İşlerin istişare ile yürütülmesi Allah'ın (c.c.) emridir. Bu ayet nazil olduğunda Peygamber Efendimiz sahabilere *"Biliniz ki, Allah ve Resulü istişare yapmaya muhtaç değildir. Fakat Allah bunu benim ümmetime bir rahmet kıldı. Onlardan her kim istişare ederse*

23 Buhârî, Savm, 51.
24 bk. Dinî Kavramlar Sözlüğü, s. 339.
25 Âl-i İmran suresi, 159. ayet.

doğru yoldan mahrum kalmaz. Her kim de terk ederse hatadan kurtulmaz."[26] sözleriyle istişare etmenin önemini belirtmiştir. Diğer bir ayette de: **"... Onların (müminlerin) işleri aralarında danışma iledir ..."**[27] denilerek bütün Müslümanların işlerinde istişareyi kendilerine esas edinmeleri gerektiği vurgulanmaktadır.

Görsel 4.3: Şura suresi 38. ayet

Peygamberimiz, Cenab-ı Hakk'ın yapılmasını istediği açık ve kesin emirleri dışında istişare etmeyi terk etmedi. Karşılaştığı olaylarda sahabilerin görüşlerini aldı ve yaptığı istişarenin sonucu ne olursa olsun ona uydu. Mesela Bedir Savaşı yapılmadan önce Muhacir ve Ensar'ın ayrı ayrı görüşlerini aldı ve istişare neticesine göre harekete geçti.[28] Aynı savaşta karargâhın neresi olacağını ve esirlere ne yapılacağını da onlara danıştı.[29] Uhud Savaşı'ndan önce stratejinin savunma mı, meydan savaşı mı olacağını yine ashabıyla istişare ederek belirledi.[30] Hendek Savaşı'nda hendek kazılmasına Selman-ı Farisi'nin (r.a.) teklifiyle karar verdi.[31] Ayrıca Ebu Hureyre (r.a.) "Resulullah'dan daha çok arkadaşlarıyla istişare eden bir kimse görmedim."[32] sözleriyle Peygamberimizin sıkça fikir danıştığını söylerdi.

İstişare; bir konuya birçok kişinin gözüyle bakma ve onların bakış açılarıyla o konuyu değerlendirme fırsatı tanımaktadır. Ortak aklı bulma imkânı sağlamaktadır. İnsanların tecrübelerinden yararlanmayı sonuç vermektedir. İnsanın hedefine daha sağlıklı ve daha kısa zamanda ulaşmasını sağlamaktadır.

26 Celaleddin Suyuti, Ed- Dürrül Mensur, C 2, s. 359.
27 Şûrâ suresi, 38. ayet.
28 bk. İbn Hişam, Siret, C 2, s. 266.
29 bk. İbn Sa'd, Tabakat, C 2. s. 22.
30 bk. İbn Sa'd, Tabakat, C 2. s. 45.
31 bk. İbn Sa'd, Tabakat, C 4. s. 83.
32 Tirmizî, Cihad, 35.

Sevgili Peygamberimiz, istişareye sözlü ve fiili olarak önem vermiştir. İstişare konusunda dikkat edilmesi gereken hususlar hakkında da ümmetini bilgilendirmiş öncelikle danışılan kişinin istişarenin hakkını verecek liyakatte olmasını söylemiştir. Bununla birlikte *"Danışılan güvenilir olmalıdır."*[33] sözüyle istişare edilecek kişilerin doğru sözlü ve güvenilir olmaları gerektiğini vurgulamıştır.

Resul-i Ekrem, liyakat sahibi insanlar olduktan sonra fikir danışma konusunda herhangi bir ayrım yapmazdı. Özellikle kadınların bilgi sahibi oldukları konularda onların fikrini almayı Müslümanlara tavsiye ederdi. Allah Resulü, kendilerine fikir danışılmadan evlendirilen dul bir kadının nikâhını şikayeti üzerine iptal etti.[34] Hz. Âişe'nin (r.a.) "Kadınlar nikâh akidleri hususunda istişare edilirler mi?" sorusu üzerine de bu konuda onlarla istişare etmede bir sakınca olmadığını ifade etti.[35] Allah Resulü'nün hanımlarının fikirlerine değer verdiğini gösteren bir örnek de Hudeybiye Antlaşması'ndan sonra yaşandı. Hudeybiye'de Müslümanların aleyhine gibi görünen antlaşma sebebiyle sahabiler hayal kırıklığı ve büyük üzüntü yaşadı. Sahabiler, Resulullah'ın kurbanları kesip tıraş olmaları konusundaki emrini antlaşmaya üzülmelerinden dolayı yerine getirmediler. Bunun üzerine Peygamber Efendimiz, eşi Ümmü Seleme'nin (r.a.) tavsiyesine uyarak kalkıp kendi kurbanını kesti, saçını tıraş etti. Onu gören sahabiler de kurbanlarını kesti ve tıraşlarını oldular.[36]

Yüce Rabbimiz, Kur'an-ı Kerim'de: **"... Eğer bilmiyorsanız bilgi sahibi olanlara sorun."**[37] emriyle ihtiyaç duyduğumuz her alanda istişareyi rehber edinme konusunu hatırlatmaktadır. Biz de gerekli olan her alanda bu ayeti kendimize rehber edinmeliyiz. Çünkü tecrübe ve bilgi günümüz teknoloji dünyasının temelini teşkil etmektedir. Bu bilgi birikimini elde edebilmenin yolu da ancak gayretli çalışma ve bilmeyenlerin bilenlere danışmasıyla mümkündür. Fikir ve tecrübe paylaşımı ile gönüllerin pekişmesi istişarenin faydalarındandır. En güzel sonucu ise birlik ve beraberliğimizin güçlenmesi olacaktır.

Listeleyelim

İstişare yapacağınız kişilerin hangi vasıfları taşımasını istersiniz? Listeleyiniz.

1. ______________________

2. ______________________

3. ______________________

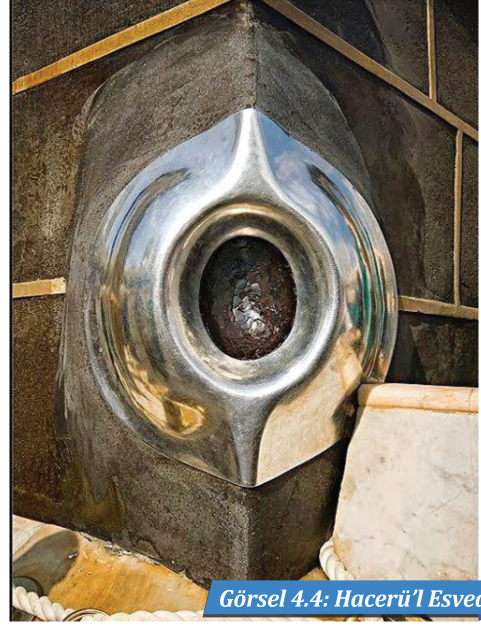
4. ______________________

5. ______________________

33 Tirmizî, Edep, 57.
34 Buhârî, İkrah, 3.
35 Buhârî, İkrah, 3.
36 bk. Buhârî, Şurût, 15.
37 Nahl suresi, 43. ayet.

4. Peygamberimiz ve Barış

Tarih boyunca sosyal hayatta huzur ve mutluluğun en önemli vesilesi olan **barış**; kelime olarak uyum, karşılıklı anlayış gibi manalara gelmektedir.[38] İki kişi veya iki grup arasındaki anlaşmazlığın, davanın veya savaşın sona ermesi için yapılan anlaşma, barış anlamlarını ifade eder.[39] Barış manasındaki silm kökünden gelen İslam kelimesi de terim olarak Allah'a (c.c.) teslim olmak ve itaat etmek anlamlarına gelmektedir.[40]

Görsel 4.4: Hacerü'l Esved

Sevgili Peygamberimiz, bütün hayatında sulh yolunu esas alıp toplumda barışı tesis etmeye çalışmıştır. O, henüz 20 yaşlarında iken Cahiliye Dönemi'nde yaşanan zulüm ve haksızlıklara karşı barış adına yapılan faaliyetlerde aktif rol aldı. Allah Resulü'nün; Mekke'de güvenliği sağlamak, barışı zedeleyecek haksızlıkları önlemek, zayıfları korumak, zulme uğrayanlara yardım etmek amacıyla kurulan "Hilfü'l-Fudûl"a (Erdemliler Topluluğu) katılması bu konuya güzel bir örnektir.[41] Ayrıca Kâbe tamir edilirken Hacerü'l-Esved'in yerine yerleştirilmesi hususunda kabileler anlaşmazlığa düştüğünde Resul-i Ekrem'in, her kabileyi taşın yerine konmasında hissedar ederek hakem olması, kabileler arasında kan dökülmesini engellemişti. Bu hadise onun hayatında barışı esas aldığına anlamlı bir örnektir.

Peygamber Efendimiz, Mekke'de 13 yıl boyunca müşrikler tarafından kendisine ve Müslümanlara yapılan hakaret, işkence ve zulümlere karşı her zaman ikna metodunu kullanarak barıştan yana bir tavır takınmıştı. Kendisine gelen ilahî vahyi müşriklere güzel ve etkili bir üslupla bildirmiş, onların dünya ve ahiret hayatlarını kazanmalarını istemiştir.

Bir barış insanı olan Peygamberimizin Medine'de yaptığı ilk icraatlardan birisi Evs ve Hazrec kabileleri arasında yıllar boyu devam eden kan davasını kaldırması ve onları barıştırması olmuştur. Bunun yanında o, Mekkeli "Muhacirlerle" Medineli "Ensar" arasında kardeşlik bağı kurarak barışı perçinlemiştir. Medine'de yaşayan Müslümanlar, Yahudiler ve diğer din mensuplarının barış ve güven içinde yaşamaları için onlarla bir antlaşma yapmıştır. Tarihe Medine Sözleşmesi olarak geçen bu antlaşma sayesinde Medine'de barış ve güven ortamı sağlanmıştı.[42]

38 bk. TDK Sözlük, s. 201.
39 Dinî Kavramlar Sözlüğü, s. 598.
40 Dinî Kavramlar Sözlüğü, s. 322-323.
41 İbn Sa'd, Tabakat, C 1, s. 116.
42 İbn Hişam, Siret, C 1, s. 157-162.

Listeleyelim

Peygamberimizin barışa katkılarını listeleyiniz.

1.
2.
3.

Sevgili Peygamberimiz, "**Size savaş açanlara karşı Allah yolunda savaşın ama (amacınızı aşıp) haksız yere saldırmayın, doğrusu Allah saldırganları sevmez.**"[43] ayetinin gereğince düşmanlarıyla savaşırken bile barışa yer bırakmak için ölçülü hareket etmiştir. Sulh için bütün yollar tükendikten sonra Müslümanların haklarını korumak için savaşmak zorunda kalmıştır.

Hicretin 6. yılında gerçekleşen Hudeybiye Antlaşması, Allah Resulü'nün barışı sağlamak için ne kadar çabaladığını göstermesi açısından çok anlamlıdır. Zira Peygamber Efendimiz, yanında bin beş yüz kadar sahabiyle Kâbe'yi ziyaret etmek için Mekke'ye doğru yola çıktı. Mekke'ye bir elçi göndererek niyetlerinin savaş değil umre yapmak olduğunu müşriklere bildirdi. Mekkeli müşrikler ise Müslümanların Kâbe'yi ziyaret etmelerine izin vermedi. Bu görüşmelerin sonunda müşriklerle Müslümanlar arasında Hudeybiye Barış Antlaşması yapıldı. Antlaşmanın şartları Müslümanların aleyhine görüldüğü halde Peygamberimiz barışçı bir tutum sergiledi, müşriklerin bütün tahriklerine rağmen onların şartlarını kabul etti.

Hudeybiye Antlaşması'yla müşriklerle 10 yıl sürecek olan bir barış antlaşması imzalandı. Bu antlaşma Müslümanlar için gerçek bir zafer ve fetih oldu. Çünkü bu barış ortamında kılıçlar kınına kondu, İslamiyet'e karşı olan önyargılar yıkıldı. İslam dininin hakikatleri düşmanlıkların bir tarafa bırakıldığı bu ortamda bütün güzelliğiyle göründü. İnsanların kalplerini ve akıllarını fethetti. Hatta Arapların dâhilerinden olan Halid b. Velid ile Amr b. As gibi kişiler, İslam dininin insanlara kazandırdığı yüksek değerleri tarafsız bir bakış açısıyla gördükten sonra Müslüman oldular. Ayrıca bu antlaşma ile Mekkeli müşrikler, Müslümanların gücünü kabul etmiş oldular. Hudeybiye Antlaşması ile iki yıl içerisinde binlerce kişi Müslüman oldu, müşriklerin antlaşmayı bozması sonucunda da Mekke'nin fethi gerçekleşti.

Allah Resulü, müminlere aralarında barış, sevgi ve kardeşliğin yerleşmesi için selamın yaygınlaştırılmasını tavsiye eder, bu konuda onlara örnek olurdu. O, küçük büyük karşılaştığı herkese selam verirdi. Selamlaşmanın önemini de şu sözlerle vurgulamıştır: "*Nefsim elinde olana yemin olsun ki, siz iman etmedikçe cennete giremezsiniz. Birbirinizi sevmedikçe de iman etmiş olmazsınız. Ben size yaptığınız takdirde birbirinizi seveceğiniz bir iş öğreteyim mi? Selamı aranızda yayınız.*"[44]

43 Bakara suresi, 190. ayet.
44 Müslim, İman, 93.

Âlemlere rahmet olarak gönderilen Sevgili Peygamberimiz içinde bulunduğu toplumda her zaman barışı önde tutmuştur. İnsanlar arasındaki sevgi, saygı ve kardeşliği oluşturarak bir barış medeniyeti kurmuştur.

Yorumlayalım

"İyilikle kötülük bir olmaz. Kötülüğü en güzel bir şekilde sav. Bir de bakarsın ki, seninle arasında düşmanlık bulunan kimse sanki sıcak bir dost oluvermiştir."

(Fussilet suresi, 34. ayet)

Yukarıdaki ayeti Peygamber Efendimizin hayatını göz önünde bulundurarak yorumlayınız.

5. Peygamberimiz ve Ticaret

İnsanlar arasında mal ve para değişimi olarak kabul edilen **ticaret**, insanlık kadar eski bir maziye sahiptir. Ticaret, insanların geçimi açısından meşru ve doğal bir yoldur. Toplumların kalkınmasını sağlayan önemli bir esastır. Yüce Allah, ticareti insanların rızıklarını kazanıp ihtiyaçlarını gidermede büyük bir vesile yapmıştır. Ticaret, dinimizde de çok önemli bir yere sahiptir.

İslamiyet gelmeden önce Mekke halkı, uluslararası ticaretle uğraşıyordu. Bizans, Sasani, Mısır, Habeşistan gibi ülkelere ticaret için gidiyorlardı. Kâbe'nin burada olması bütün Araplar için Mekke'yi bir ibadet ve ticaret merkezi haline getiriyordu. Peygamberimiz, çocukluk ve gençlik döneminde amcaları ile birlikte ticari seferlere çıktı. Daha sonraları Mekke'de zengin ve dul bir kadın olan Hz. Hatice'nin (r.a.) kervanlarını yönetmeye başladı. Bu ticari faaliyetlerinde dürüstlüğü ve ticaretteki başarısı herkes tarafından kabul edildi.[45]

İyi bir tüccar olan Allah Resulü'nün ticarete koyduğu esaslar; ticari hayatta emniyet, asayiş, güven, doğruluk ve aldatmama kaidelerine dayanır. Alışverişte olan dürüstlük ise ticaretin olmazsa olmaz bir şartıdır. Alışverişte dürüstlük; malı satan kimsenin müşteriye malı hakkında doğru bilgi vermesi, malın ayıbı ve kusurunu gizlememesi, kötü malı iyi diye pazarlamaması, ölçü ve tartıya dikkat etmesi gibi temel konuları içerir. Sevgili Peygamberimiz *"Ey tüccarlar! Şurası muhakkak ki, kıyamet günü tüccarlar, fâcirler olarak diriltileceklerdir. Ancak Allah'tan korkanlarla, dürüst olanlar ve doğru söyleyenler hariç."*[46] sözleriyle dürüstlüğün ticaretteki önemini vurgulamıştır.

Görsel 4.5: Ticaret toplumların kalkınmasını sağlar

45 bk. M. Asım Köksal, İslam Tarihi, C 2, s. 87, 124, 143.
46 Tirmizî, Büyû, 4.

Müslümanlar Medine'ye hicret ettiklerinde, İslam dininin esaslarına göre ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri ve ticaret yapabilecekleri bir pazarları yoktu. Bu sebeple Sevgili Peygamberimizin Medine'deki ilk icraatlarından birisi, Müslümanların ticaretini dürüstçe yapabileceği bir pazar kurmak oldu.[47] O, bu pazar ile tüketiciyi sömürme, faiz ve haksız kazanç üzerine kurulu yahudi pazarlarından Medine ahalisini kurtarmayı planladı ve başarılı oldu.

Bir tüccarla Resulullah arasında geçen şu olay, dürüstlüğün alışveriş hayatı için ne kadar önemli olduğunu gösteren ibret verici bir örnektir: "Resul-i Ekrem bir gün pazara çıkmıştı. Pazarda dolaşırken bir buğday yığını dikkatini çekti. Elini buğday yığınının içine daldırınca parmakları ıslandı. Bunun üzerine satıcıya: *'Bu ıslaklık da nedir?'* diye sorunca adam hemen: "Ey Allah'ın Resulü! Yağmur ıslattı." deyiverdi. Sevgili Peygamberimiz: *'İnsanların görüp aldanmaması için o ıslak kısmı ekinin üzerine çıkarsaydın ya!'* dedikten sonra şöyle buyurdu: *'Bizi aldatan bizden değildir.'*"[48] Bu hadisi şeriften de anlaşılacağı gibi Resul-i Ekrem (s.a.v.) daha fazla kazanç elde etmek gibi nedenlerle Müslümanları aldatanlara izin vermemiştir. Böyle insanların Allah'ın (c.c.) rahmetinden uzak kalacağını ifade etmiştir.

Görsel 4.6:
Buğday ilk zamanlardan beri ticarette önemli bir yer tutar

Peygamber Efendimiz, ticarette doğruluk ve güvene o kadar önem vermiştir ki alışverişte dürüstlük ve güvenin sağlanması için çarşı ve pazarları denetleyen görevliler tayin etmiştir. Medine pazarını kontrol için Hz. Ömer'i (r.a.) ve Semra b. Nuheyk (r.a.) isminde bir hanım sahabiyi, Mekke çarşısını kontrol için de Said b. El-As'ı (r.a.) görevlendirmiştir.[49]

Peygamber Efendimizin ticareti ahlaki bir zemine oturtmak için aldığı tedbirlerden birisi de malın pahalanması gayesiyle ürünün piyasadan çekilip stoklanması ve piyasaya arzının geciktirilmesini yasaklamak olmuştur. Çünkü bu, fiyatların suni bir şekilde yükselmesine ve malın normal piyasa seviyesinin üstüne çıkmasına yol açmaktadır. Özellikle temel ihtiyaç maddeleri söz konusu olduğunda bu tutum tüketicinin ciddi manada zarar görmesine sebep olmaktadır. Bunun uzun süre devam etmesi ise toplumsal sıkıntılara yol açmaktadır. Bu sebeple Peygamber Efendimiz, malı çok pahalı satmak için bekleten kimseyi kötülemiştir.[50]

Sevgili Peygamberimiz, ticarette tüketiciyi koruyan tedbirler aldığı gibi üreticiyi de koruyan tedbirler almıştır. Bu sebeple malı değerinden ucuza almak maksadıyla köylüyü, üreti-

47 Cengiz Kallek, "Pazar" md., TDV İslam Ansiklopedisi, C 34, s. 195.
48 Tirmizî, Büyû, 74.
49 İbrahim Sarıçam, Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı, s. 309.
50 bk. İbn Mâce, Ticaret, 6.

ciyi ve ihracatçıyı şehir dışında karşılayan tüccarları engellemiştir. O dönemde şehirli sermaye sahipleri piyasa fiyatlarından habersiz yabancı ticaret kervanlarını yolda karşılar, getirdikleri malları toptan ucuza almak suretiyle stoklayıp yüksek fiyatla satarlardı. Üreticinin ve satıcının sermayedarlar tarafından bu şekilde aldatılmasını önlemek için Peygamberimiz, bunu yasaklamış ve görevliler tayin etmiştir.[51]

Okuyalım

Fatih'in İstanbul'u fethinden sonra iki kişi Osmanlı pazarını tetkik için dolaşmaya çıkar. Sabahın erken saatinde bir bakkala giderek bir şeyler almak istediler. Bakkal onlara: "Ben siftah yaptım. Siftah yapmayan komşumdan alın!" der. Bunun üzerine diğer bakkala giderler. O da aynı şekilde: "Ben siftah yaptım. Siftah yapmayan yan komşumdan alın!" der. Böylece diğer dükkâna giderler. Aldıkları cevap hep aynı olur. Nihayet siftah yapmayan bir bakkal bulurlar.

(M. Yaşar Kandemir, Örneklerle İslam Ahlakı, s. 329)

Resul-i Ekrem, insanlara alışverişe hile karıştırmamayı ve helalinden ticaret yapmayı daima tavsiye etmiştir. Bu şekilde yapılan ticareti Allah'ın (c.c.) bereketlendireceğini bildirerek açgözlülük ve hırsın topluma ve ticari hayata zarar vermesini engellemek istemiştir. Resul-i Ekrem, dürüst yapılan ticaretin bereket sebebi olduğunu şu sözlerle ifade etmiştir: *"Alışveriş yapanlar birbirlerinden ayrılmadıkları sürece (alışverişi kabul edip etmeme konusunda) serbesttirler. Eğer dürüst davranırlar ve (malın kusurunu) açıkça söylerlerse alışverişleri bereketlenir. Fakat kusuru gizler ve yalan söylerlerse (yaptıkları) alışverişin bereketi gider."*[52] Bu da gösteriyor ki, ticaretin dürüst yapılması ile kazancın bereketli olması arasında doğrudan bir ilgi vardır.

Hz. Peygamber; ticareti olumsuz etkileyen, haksız kazanca ve alışverişte güvensizliğe sebep olan davranışları yasaklamıştır. Bunların başında da emeği sömüren, insanları çalışmaya değil kolay yoldan para kazanmaya teşvik eden faiz gelmektedir. Nitekim **faiz**, emek karşılığı olmaksızın paranın kullanılmasına karşılık elde edilen kazançtır.[53] Rabbimiz (c.c.) Kur'an-ı Kerim'de konuyla ilgili olarak: **"... Allah, alışverişi helâl, faizi haram kılmıştır ..."[54]** ve "**Allah, faizli malı mahveder, sadakaları ise bereketlendirir ...**"[55] buyurmakla faizin haram olduğunu bildirmiştir. Faiz ve tefecilik toplumda "Sen çalış, ben yiyeyim." gibi bencil fikirleri aşıladığından toplumun düzenini bozmaktadır. Allah Resulü, Veda Hutbesi'nde *"Faizin her çeşidi ayaklarımın altındadır!"*[56] sözleriyle toplumda çok kötü olumsuzluklar meydana getiren faizi yasaklamıştır.

51 İbrahim Sarıçam, Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı, 310.
52 Ebu Dâvûd, Büyû, 51.
53 Dinî Terimler Sözlüğü, s. 84.
54 Bakara suresi, 275. ayet.
55 Bakara suresi, 276. ayet.
56 Dârimî, Menâsik, 34.

Yorumlayalım

"Faizin her çeşidi ayaklarımın altındadır."

(Darimî, Menâsik, 34)

Hadisinden hareketle faizin ticaret hayatına olan etkisini yorumlayınız.

Resul-i Ekrem, ticarette güveni zedeleyen ölçü ve tartıda hile yapmayı yasaklamıştır. Ticaretin sağlıklı bir şekilde devamı ve güven ortamının sağlanması için ölçü ve tartının doğru yapılmasını emretmiştir. Aksi halde insanların geçmiş ümmetlerin başına gelen felaketlerle karşılaşacaklarını şu sözleriyle ifade etmiştir: *"Sizlere, sizden önceki ümmetleri helâk eden iki şey emanet edilmiştir: Ölçek ve terazi."*[57] Ölçü ve tartıda hile yapanları Rabbimiz Kur'an-ı Kerim'de şöyle uyarmaktadır: **"Ölçüde ve tartıda hile yapanların vay haline! Onlar insanlardan (bir şey) ölçüp aldıkları zaman, tam ölçerler. Fakat, kendileri onlara bir şey ölçüp, yahut tartıp verdikleri zaman eksik ölçüp tartarlar."**[58]

Bir milleti ayakta tutan, ilerlemesini ve bekasını sağlayan en kıymetli etkenlerden biri ticarettir. Ticarette dürüstlük, dünyada saygınlık kazandırır. Ahirette de yüksek bir kazanç ve makama ulaştırır. Peygamberimiz *"Doğru sözlü, dürüst ve güvenilir tacir; nebiler, sıddîklar ve şehitlerle beraberdir."*[59] hadisiyle dürüst tüccarlara müjde vermiştir.

Listeleyelim

Peygamberimizi örnek alarak ticaret hayatında olması gereken güzel davranışları listeleyiniz.

1. ______________________________

2. ______________________________

3. ______________________________

4. ______________________________

5. ______________________________

57 Tirmizî, Büyû, 9.
58 Mutaffifîn suresi, 1- 3. ayetler.
59 Tirmizî, Büyû, 4.

6. Peygamberimiz ve Ahde Vefa

Sözünde durma, özü ve sözü doğru olma anlamına gelen **ahde vefa**; İslam ahlakının en önemli prensiplerinden birisidir. Allah'a veya insanlara verilmiş sözler kişiyi borçlu ve sorumlu kılar.[60] Kur'an-ı Kerim'de bu gerçek ***"...Ahdi de yerine getirin, doğrusu verilen ahidde sorumluluk vardır."***[61] ayetiyle ifade edilmiştir.

Görsel 4.7: Ahde vefa güven temin eder.

Toplumsal veya ferdî hayatı ayakta tutan bazı değerler vardır. Bunlar sayesinde fertler bir ve beraber olup uyum içinde hayatın akışını sağlar. Bu faziletlerin en önemlileri arasında emniyet ve güven bulunmaktadır. İnsanlar birbirine güvendiği, birbirinden emin olduğu ölçüde huzur ve asayişi temin edebilirler. Güven duygusunun zedelendiği bir toplumda ticari ve siyasi ahlak çöker, huzursuzluklar baş göstermeye başlar.

İnsanlar arasındaki güveni temin eden ahlaki ilkelerden biri de verilen sözlerin yerine getirilmesi, ahde vefadır. Söz ile davranışların uyumudur. Dürüst ve doğru sözlerle kurulan sosyal ilişkiler fertlerin birbirine saygı ve sevgisini sağlar, toplumsal bağları güçlendirir. İnsanlar dürüst, sözüne sadık kimseleri sever ve onlara güvenir. İnsanların birbirine dürüst davranmasını emreden Yüce Rabbimiz bu konuda şöyle ikazda bulunmaktadır: **"Antlaşma yaptığınız zaman, Allah'a karşı verdiğiniz sözü yerine getirin. Allah'ı kendinize kefil kılarak pekiştirdikten sonra yeminlerinizi bozmayın. Şüphesiz Allah yaptıklarınızı bilir."**[62]

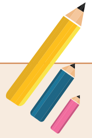
Hz. Muhammed (s.a.v.) peygamberliğinin ilk yıllarında müşrikler tarafından türlü iftiralara maruz kaldı. Kâhin, sihirbaz ve benzeri sözlerle itibarı zedelenmeye çalışıldı. Ancak her türlü iftirayı atmaktan çekinmeyen düşmanları, kendi iftiralarına kendileri de inanmıyordu. Çünkü âlemlere rahmet olarak gönderilen Resul-i Ekrem, peygamber olmadan önce de doğru sözlü, güvenilir insan anlamındaki "Muhammedü'l-Emin" lakabı ile anılırdı. Hayatı boyunca yalan ve hileyi hissettirecek en ufak bir sözü veya davranışı olmamıştır. Bundan dolayıdır ki dost ve düşmanları, Allah Resulü'nün ahde vefa gösterdiğinde ve güvenilir bir insan olduğunda hemfikirdir.

Hudeybiye Antlaşması esnasında yaşanan şu olay Hz. Peygamber'in ahde vefa konusunda ne kadar hassas davrandığını göstermesi bakımından çok anlamlıdır: Antlaşma imzalanmak üzereyken Mekke'de hapsedildiği zindandan kaçan Ebu Cendel (r.a.) elleri ve ayakları zincirli olarak çıkagelmişti. Ebu Cendel (r.a.) kendisine işkence edildiğini söyledi. Zaten ne kadar ağır işkenceler gördüğü her halinden belliydi. Bu yüzden Peygamberimiz ve sahabiler

60 Dinî Kavramlar Sözlüğü, s. 11.
61 İsra suresi, 34. ayet.
62 Nahl suresi, 91. ayet.

Ebu Cendel'i kendi yanlarına aldıktan sonra antlaşmayı imzalamak için ne kadar ısrar etseler de müşrikler onun geri verilmesini istediler. Ebu Cendel (r.a.) kendisini müşriklere teslim etmemeleri için âdeta yalvarıyordu. Allah Resulü ve sahabiler üzülmelerine rağmen kendilerine sığınan Ebu Cendel'i (r.a.) antlaşmanın şartları gereği müşriklere iade etmek zorunda kaldılar. Bu esnada Peygamberimiz *"Ey Ebu Cendel! Sabret. Biz ahdimizden dönemeyiz. Elbette Allah sana yakında bir yol gösterecektir."*[63] şeklinde teselli edici sözleriyle ona nasihat etti.

Yine konuyla ilgili şu hâdise de Allah Resulü'nün ahde vefa konusunda ne kadar dikkat ettiğini göstermektedir. Sahabiden Huzeyfe b. el-Yemân (r.a.) ve bir arkadaşı Mekke'den gelirken müşrikler tarafından yakalanmıştı. Mekkeliler onların Resulullah'a gitmemesi için ısrar ediyorlar, fakat onlar da bunu kabul etmiyorlardı. Sonunda, Bedir Savaşı'na Müslümanlar safında katılmamaları şartıyla serbest bırakıldılar. Resulullah'a gelerek tüm olanları anlattılar. Bu onlar için ciddi bir doğruluk sınavıydı. Zira Müslümanlar sayıca çok azdı ve müşriklere karşı savaşacak insana ihtiyaç vardı. İki kişinin dahi onlara katılması önemli bir katkı sağlayacaktı. Bu durumda Resulullah onlara şöyle dedi: *"Siz geriye dönün, her halükârda sözümüze riayet edeceğiz. Bizim, yalnız ve yalnız Allah'ın yardımına ihtiyacımız var."*[64]

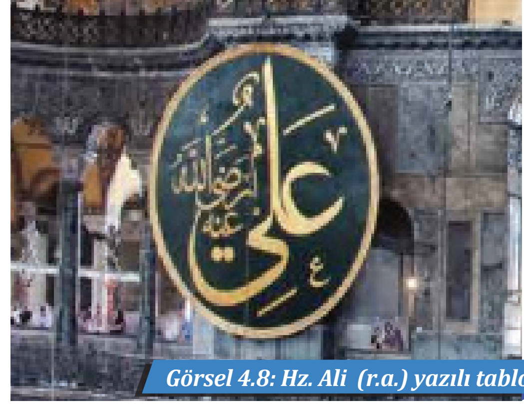
Yazalım

Ahde vefa, kime ya da kimlere nasıl gösterilir? Düşüncelerinizi yazarak ifade ediniz. (Allah'a, anne babaya, arkadaşa, yaşlılara, hastalara vb.)

Peygamberimizin Kur'an-ı Kerim'in ifadesiyle *"en güzel bir örnek"*[65] olan hayatında ahde vefa ve doğruluk bütün ahlaki değerlerin temeli olarak gösterilmiştir. Güzel ahlakın yeşereceği en verimli zemin de ahde vefadır. Toplumda emniyet ve güven ancak doğruluk ve ahde vefa ile hayat bulabilir. Bu sebeple her Müslüman söz verdiğinde sözünde durmalı ve borçlandığı zaman vaktinde borcunu ödemelidir. Kendisine emanet olarak verilen kamu mallarına ve ortak kullanım alanlarına kendine verilmiş bir emanet gibi sahip çıkmalıdır. Verilen bu emanete ihanet etmemeli ve ahde vefa göstermelidir.

63 İbn Hişam, Siret, C 3, s. 437- 438.
64 Afzalur Rahman, Siret Ansiklopedisi, C 1, s. 78.
65 bk. Ahzab suresi, 21. ayet.

7. Bir Sahabi Tanıyorum: Hz. Ali (r.a.)

Görsel 4.8: Hz. Ali (r.a.) yazılı tablo

Hz. Ali (r.a.) hicretten yaklaşık yirmi iki yıl önce miladi 600 yılında Mekke'de doğdu. Babası, Hz. Peygamber'in amcası olan Ebu Talib, annesi de Fatıma b. Esed b. Haşim'dir. Ebu Talib'in en küçük oğludur. Annesi aslan manasına gelen Esed ismini verdi. Ancak Hz. Peygamber'in teklifi ve ailesinin onayı ile adı Ali olarak değiştirildi.[66] Mekke'de baş gösteren kıtlık üzerine Hz. Peygamber, amcası Ebu Talib'e yardımcı olmak için onu himayesine aldı. Hz. Ali (r.a.) beş yaşından hicrete kadar Peygamber Efendimizin yanında büyüdü."[67]

Hz. Ali (r.a.) yakışıklı, orta boylu, geniş omuzlu ve iri yapılıydı. Güçlü bir insandı. Savaş için yola çıktığında süratle yürürdü. Cesur ve kararlıydı.[68]

Resul-i Ekrem, amcası Ebu Talib'in evinde büyüdüğünden bir vefa göstergesi olarak Hz. Ali'yi (r.a.) kendi oğlu gibi bağrına bastı.[69] Bu sevgiye karşılık olarak Hz. Ali (r.a.) de Habibullah'a büyük bir sevgi ve saygı duyuyordu. Peygamberimizin gözetiminde onun terbiye ve güzel ahlakı ile yetişti.

Hz. Ali (r.a.) bir gün Hz. Muhammed (s.a.v.) ile Hz. Hatice'yi (r.a.) beraber namaz kılarken gördü. Babası gibi sevdiği Resulullah'ın ilk defa böyle bir şey yaptığına şahit olmuştu. Ne yaptıklarını sordu. Sevgili Peygamberimiz İslamiyet'i kendisine anlatınca duraksayarak "Önce babama sorayım." dedi. Ertesi sabah kararlı bir şekilde gelerek Resullulah'a "Allah beni yaratırken Ebu Talib'e sormadı ki, ben de ona ibadet ederken gidip ona sorayım!"[70] dedi. Böylece İslamiyet'i ilk kabul edenlerden oldu. Babası Ebu Talib, onu Resulullah ile namaz kılarken gördü ve Peygamberimize "Ey kardeşimin oğlu, ibadetini yaptığın bu din nedir?" diye sordu. Peygamberimiz de *"Amca, bu Allah'ın dinidir, peygamberlerinin dinidir ve atamız İbrahim'in (a.s.) dinidir."* dedi ve amcasını Müslüman olmaya davet etti. Bunun üzerine Ebu Talib oğlu Hz. Ali'ye (r.a.) dönerek "Muhammed (s.a.v.) seni hayra davet etmiş, ondan ayrılma." diye öğütte bulundu.[71] Hz. Ali (r.a.) babasının bu nasihatine hayatı boyunca sadık kaldı. Peygamberimizin eşi Hz. Hatice'nin (r.a.) ve Ebu Talib'in vefat ettiği o zor zamanlarda Resulullah'ın acılarını paylaştı. En zor zamanda dahi Resulullah'ın yanından bir an olsun ayrılmadı. Öyle ki, haram aylarda panayırlara gelen insanları İslam'a davet ederken Hz. Peygamber'in yanında Hz. Ebu Bekir (r.a.) ve Hz. Ali (r.a.) bulunurdu.[72]

66 Murat Sarıcık, İlim Şehrinin Kapısı Hz. Ali, s. 24.
67 Ethem Ruhi Fığlalı, "Ali md.", TDV İslam Ansiklopedisi, C 2, s. 371.
68 Ali Muhammed Sallâbi, Hz. Ali Hayatı, Şahsiyeti ve Dönemi, s. 21.
69 Ali Muhammed Sallâbi, Hz. Ali Hayatı, Şahsiyeti ve Dönemi, s. 35.
70 Ali Muhammed Sallâbi, Hz. Ali Hayatı, Şahsiyeti ve Dönemi, s. 39.
71 İbn Hişam, Siret, C 1, s. 313-314.
72 Murat Sarıcık, İlim Şehrinin Kapısı Hz. Ali, s. 71-72.

Mekke, Müslümanlara yönelik artan zulüm ve baskılardan dolayı yaşanabilir olmaktan çıkmıştı. Allahu Teâlâ, Müslümanların Medine'ye hicret etmesinden sonra Resul-i Ekrem'e Hz. Ebu Bekir (r.a.) ile hicret etme izni verdi. Peygamberimiz kendisinde bulunan emanetleri sahiplerine teslim etmek üzere Hz. Ali'yi (r.a.) çağırdı. Hz. Ali'ye (r.a.) *"Yatağımda bu gece sen yatacaksın. Şu yeşil hırkamı üzerine ört. Korkma, sana bir zarar erişmeyecektir."*[73] dedi. Müşriklerin kendisini şehit edebileceğini bildiği halde Hz. Ali (r.a.) canı pahasına Resullullah'ın sözüne bağlı kaldı. Yatağında o gece yattı. Ertesi gün emanetleri sahiplerine teslim ettikten sonra Hz. Ali (r.a.) Medine'ye hicret etti. Medine'de Sevgili Peygamberimiz, Muhacir ile Ensar arasında kardeşlik tesis ettiğinde Hz. Ali (r.a.) "Benimle kimse arasında kardeşlik kurmadın." dediğinde, Resullullah (s.a.v.) *"Ali, dünya ve ahirette benim kardeşimdir."*[74] diye cevap verdi.

Okuyalım

Allah'ın aslanı Hz. Ali, bir savaşta kafiri yere yıkıp öldürmek üzereydi. Kafir, Hz. Ali'nin (r.a.) yüzüne tükürdü. Bunun üzerine Hz. Ali düşmanını bırakarak ayağa kalktı:

- Git, seni öldürmekten vazgeçtim, dedi.

Kafir bu duruma şaşırdı ve :

-Beni öldürmek üzereyken neden vazgeçtin. Seni ne alıkoydu? diye sordu.

Hz. Ali cevap verip şöyle dedi:

-Ben seninle Allah yolunda savaşıyordum. Sen yüzüme tükürünce öfkelendim kızdım. Eğer o an öldürseydim, sana olan kızgınlığımdan dolayı bunu yapmış olacaktım. Yani seni Allah rızası için değil de kendi nefsim için öldürmüş olacaktım. İşte bu düşünceyle seni serbest bıraktım. Bunu duyan adam, bu samimiyet ve ince anlayış karşısında iman ederek müslümanların safına katıldı.

(Mevlana, Mesnevi, C 1, s. 155-156.)

Sevgili Peygamberimiz kızı Fatıma'yı Hz. Ali (r.a.) ile evlendirdi. Böylece Allah Resulü'ne damat olma şerefine nail oldu. Sevgili Peygamberimizin soyu, Hz. Ali (r.a.) ve Hz. Fatıma'nın (r.a.) çocukları olan Hz. Hasan (r.a.) ve Hz. Hüseyin (r.a.) ile devam etti. Peygamberimiz, torunları Hz. Hasan (r.a.) ve Hz. Hüseyin'i (r.a.) çok sever ve onları omuzlarına alır, *"Onlar benim dünyada öpüp kokladığım iki reyhanımdır."*[75] derdi.

Hz. Ali (r.a.) Bedir Savaşı gibi birçok savaşta Allah Resulü'nün (s.a.v.) sancaktarı idi.[76] Bütün savaşlarda adet olduğu üzere savaş öncesi iki ordunun kahramanlarının dövüştüğü yiğitler arasında hep o vardı. Karşısına çıkan bütün savaşçıları yendi. Bedir ve Uhud harbinde büyük kahramanlıklar gösterdi. Hz. Ali (r.a.), Uhud günü Müslümanlar bozguna uğrayıp geri

73 İbn Hişam, Siret, C 2, s. 136.
74 Tirmizî, Menâkıb, 21.
75 Buhari, Fedâilü's-Sahabe, 22; Tirmizî, Menâkıb, 30.
76 İbn Sa'd, Tabakat, C 3, s. 23.

çekildiğinde Allah Resulü ile beraber sebat edenlerdendi.[77] Hücumlara karşı savunmada gösterdiği kahramanlık neticesinde Peygamberimiz *"O bendendir, ben de ondanım!"*[78] buyurdu. Hendek Savaşı'nda bir orduya denk görülen Mekke'nin meşhur savaşçısı Amr b. Abd, kendine bir rakip isteyerek Müslümanlara meydan okudu. Karşısına Hz. Ali (r.a.) çıktı ve Peygamberimizin dualarıyla Amr'ı yendi. Hayber'in fethinde Peygamberimizin *"Yarın sancağı öyle birine vereceğim ki o, Allah'ı ve Resulü'nü sever. Allah ve Resulü de onu sever. Yüce Allah fethi onun eliyle gerçekleştirecektir."*[79] övgüsüne mazhar oldu. Hayber yahudilerinin savaşçılarını yenerek kalenin fethedilmesinde büyük katkı sağladı.

Hz. Ali (r.a.) savaş meydanlarında yiğitliği ile nam salmıştı. Aynı zamanda Kur'an, hadis ve fıkıh alanındaki ilmi ile de sahabe arasında âlim biriydi.[80] İlimdeki derinliğinde Sevgili Peygamberimizin duasının büyük etkisi vardı. Yemen'e gönderilen Hz. Ali'nin (r.a.) davalarda adaletli hüküm vermesi için Allah Resulü, elini onun göğsüne koydu. Sonra *"Allah'ım! Kalbine hidayet ver, dilini sabit kıl."* diye dua etti. Hz. Ali (r.a.) bu duanın bereketini şöyle ifade ederdi: "Allah'a and olsun ki, ondan sonra iki kişi arasında hüküm verirken hiç şüpheye düşmedim."[81] Hz. Ali'nin (r.a.) ilmi ve hükmü hakkında Hz. Ömer (r.a.) de şöyle derdi: "Ali b. Ebu Talib bizim en iyi kadımız, en iyi hüküm verenimizdir."[82]

Hz. Ali (r.a.) Peygamberimiz zamanında Kur'an-ı Kerim'in tamamını ezberleyenlerin arasındaydı. Hz. Ali (r.a.) Kur'an-ı Kerim'e dair ilmi hakkında şunları söylemişitir: "Vallahi, inmiş olan her ayetin; ne için, nerede ve kimin için nazil olduğunu öğrenmişimdir."[83]

Hz. Ali (r.a.) Abdurrahman b. Mülcem tarafından zehirli bir hançerle sabah namazında yaralanmış, aldığı yaranın tesiriyle 661 yılında Kûfe'de vefat etti.

Müslüman, diğer Müslümanların onun elinden ve dilinden güvende olduğu kimsedir.

77 İbn Sa'd, Tabakat, C 3, s. 23.
78 Tirmizî, Menâkıb, 20.
79 Müslim, Fezaîlü's-Sahabe, 4.
80 Ethem Ruhi Fığlalı, "Ali" md., TDV İslam Ansiklopedisi, C 2, s. 375.
81 İbn Sa'd, Tabakat, C 2, s. 341.
82 İbn Sa'd, Tabakat, C 2, s. 343-344.
83 İbn Sa'd, Tabakat, C 2, s. 342.

8. Hadisten Hayata

"اَلْمُسْلِمُ مَنْ سَلِمَ الْمُسْلِمُونَ مِنْ لِسَانِهِ وَيَدِهِ"

"Müslüman, elinden ve dilinden Müslümanların güvende olduğu kimsedir."[84]

İslamiyet, tebliğ edildiği ilk günden itibaren doğruluk ve güvenle özdeşleşmiştir. Bu durum başta Sevgili Peygamberimizin şahsında ortaya çıkmıştır. Ardından onun sahabileriyle de tüm Müslümanların ortak özelliği olmuştur. Düşmanlar bile Müslümanların verdikleri sözlerde durduklarını itiraf etmişlerdir. Bunun sebebi ise Müslümanların dilinden ve elinden başkasının güvende olması ilkesiyle açıklanabilir.

Mümin güvenilir ve faydalıdır. Söz ve davranışlarıyla başkasına zarar vermekten sakınır. *"Sizin en hayırlı ve iyi olanlarınız ahlakı en güzel olanlarınızdır."* [85] şuuru ile hareket eder. Bu bilinç ile insanlara eliyle veya diliyle zarar vermez. Ahlakını güzelleştirerek gıybet ve dedikodudan sakınır. Müslüman kardeşinin kalbini kırmamaya gayret eder, şaka ya da eğlence maksadıyla da olsa başkalarıyla alay etmez. Ya hayır konuşur ya da susar.[86] Dilini kötüye kullanmaz. Sövmek ve iftira etmek gibi çirkinliklerden dilini korur. İnsanların şeref ve haysiyetini incitecek davranışlardan sakınır. Kan dökmek, dövmek, haksızlık ve zulmetmek gibi toplumu ayrıştıran ve düşmanlık tohumu eken davranışlardan uzak durur. Elini bu çirkinliklere bulaştırmaz. Nefsinin kötü istek ve arzularından Yüce Rabbine sığınır. Bu kötü istek ve arzularla devamlı mücadele eder. Kötülükleri terk etmenin Allah (c.c.) rızası için hicret etmek gibi olduğunu düşünür.

Müslüman; toplumda, evde, okulda veya işyerinde şiddetten uzak durup kaynaştırıcı bir dil kullanarak sevgi toplumu oluşturur. Çünkü yüreğinde imandan gelen hürmet ve merhamet bulunmaktadır. Bu hisler dilinden güzel söz olarak dökülür. Kalbinde taşıdığı iman cevherinin güzelliğinden dolayı insanlarla yan yana, omuz omuza verir. Çevresindekilere zarar verecek söz ve davranışlardan uzak durur. Gönlündeki hürmetten dolayı insanların saygınlığını incitmez. Taşıdığı merhamet duygusu ise insanlara eziyet etmekten onu meneder. Kul hakkı ve ahiret inancı ile hareket ettiğinden ailesini, arkadaşlarını ve milletini sever ve onlara zarar gelmemesi için gayret gösterir.

84 Tirmizî, İman, 12.
85 Buhârî, Edeb, 77.
86 bk. Buhârî, Edep, 31, 85; Müslim, İman, 74, 75.

ÜNİTEMİZİ DEĞERLENDİRELİM

A. Aşağıdaki açık uçlu soruları cevaplayınız.

1. Peygamberimizin insan onuruna verdiği değeri örneklerle açıklayınız.

....

....

2. Peygamber Efendimizin adalet ile ilgili ilke ve uygulamalarına örnek veriniz.

....

....

3. İstişarenin Peygamberimizin hayatındaki yerini açıklayınız.

....

....

4. Peygamberimizin barışı tesis etmek için gösterdiği çabaları örneklerle açıklayınız.

....

....

B. Aşağıdaki çoktan seçmeli soruların doğru cevaplarını işaretleyiniz.

1. Peygamber Efendimizin (s.a.v.) "ilmin kapısı" olarak nitelediği sahabi kimdir?

A) Hz. Ebu Bekir B) Hz. Ömer C) Hz. Osman
D) Hz. Ali E) Hz. Hamza

2. Aşağıdaki eşleştirmelerden hangisi <u>yanlıştır</u>?

A) Adalet - Ölçüde ve dengede tutmak, hak sahibine hakkını vermek
B) Silm - Savaş, savaşmak
C) İstişare - Bir konuyu danışma, fikir sorma, başkalarının düşüncelerini alma
D) Ticaret - Para ve mal değişimi
E) İzzet-i nefs - İnsanın insanlık, şeref ve haysiyetini koruması

3. Aşağıdakilerden hangisi Peygamber Efendimizin ticaretle ilgili olarak koyduğu kurallardan biri <u>değildir</u>.

A) Faizi kaldırmıştır.
B) Müslümanların ekonomik bağımsızlığı için pazar kurdurmuştur.
C) Ticarette dürüstlüğü emretmiştir.
D) Malı stoklayıp piyasaya arzını geciktirmeyi yasaklamıştır.
E) Malı değerinden ucuza almak maksadıyla köylüyü, üreticiyi ve ihracatçıyı şehir dışında karşılayan tüccarlara müsaade etmiştir.

4. Aşağıdaki yargılardan hangisi Peygamberimizin adalet anlayışıyla uyuşmaz?

A) Ferdin hakkı toplumun hakkı kadar önemlidir.
B) Güçlü olan haklıdır.
C) Hukuk önünde zengin fakir ayrımı yoktur.
D) Kâinattaki denge Allah'ın (c.c.) koyduğu adaletin göstergesidir.
E) Haklı olan güçlüdür.

C. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri uygun ifadelerle doldurunuz.
(Medine Sözleşmesi, nebiler, Muhammedü'l-Emin, sıddîklar, Hasan, şehitler, Hüseyin,)

1. Doğru sözlü, dürüst ve güvenilir tacir; ...., ... ve .... beraberdir.

2. *Resul-i Ekrem,* peygamber olmadan önce doğru sözlü, güvenilir insan anlamına gelen .... lakabı ile tanınırdı.

3. Peygamber Efendimizin *"Onlar benim dünyada öpüp kokladığım iki reyhanımdır."* diyerek tarif ettiği iki sahabi .... ve ....'dir.

4. Peygamberimiz Medine'de yaşayan Müslümanlar, Yahudiler ve diğer din mensuplarının barış ve güven içinde yaşamaları için onlarla bir antlaşma yapmıştır. Bu antlaşma tarihte .... olarak adlandırılmıştır.

D. Aşağıda verilen bilgilerden doğru olanların yanına "D", yanlış olanların yanına ise "Y" yazınız.

1. (.....) Peygamber Efendimiz karşılaştığı insanlara önce kendisi selam verir, onlarla tokalaşırdı. Muhatabı elini bırakmadıkça o da bırakmazdı.

2. (.....) Peygamberimizin Medine'de yaptığı ilk işlerden birisi Evs ve Hazrec kabileleri arasında yıllar boyu devam eden kan davasını kaldırarak onları barıştırmak olmuştur.

3. (.....) Sevgili Peygamberimiz insanlara saygı duyduğu gibi hayvanların yaşam haklarına da saygı duyulması gerektiğini vurgulamış ve onlara zarar verilmesini yasaklamıştır.

4. (.....) İstişare, kişinin kendi görüşünü baskı ve ısrarla muhataplarına kabul ettirmeye çalışmasıdır.

5. (.....) İslamiyet tebliğ edildiği ilk günden itibaren doğruluk ve güvenle özdeşleşmiştir.

SÖZLÜK

A

âciz: Gücü bir işe yetmez olanın durumu, güçsüzlük.

adl-i ilahî: İlahî adâlet, Allah'ın adaleti.

ahali: Bir memleket, şehir veya semtte oturanların, yaşayanların hepsi, halk.

ahlaki: Ahlaka uygun, ahlakla ilgili.

alamet: Belirti, işaret, iz, nişan.

Allahüekber: Allah en büyüktür.

arz: Sunma, bir büyüğe takdim etme, saygı ile anlatma, ifade etme, bildirme.

asayiş: Bir yerin düzen ve güvenlik içinde bulunması durumu, düzenlilik, güvenlik.

ashap: Sahabiler, Hz. Muhammed zamanında yaşamış, onu görmüş ve sohbetinde bulunma şerefine ermiş kimseler.

Asrısaadet: Hz. Muhammed'in yaşadığı zaman, saadet asrı, devrisaadet

aşure orucu: Muharrem ayının 9-10. veya 10-11. yahut 9-10-11. günlerinde tutulması sünnet olan nafile oruç.

azad: Serbest bırakma.

azamet: Büyüklük, ululuk, yücelik.

azami: En çok, en fazla.

azim sahibi: Kararlılık sahibi, bir iş ve davranışta kararlılık gösteren.

B

bâtıl: İnançlar bakımından gerçek olmayan, çürük, temelsiz, asılsız, geçersiz.

bedevî: Çölde, çadırda yaşayan göçebe.

beyan: Açıklama, anlatma, söyleme.

biat: Bir kimsenin egemenliğini tanıma

bismillah: Besmele, Allah'ın ismiyle.

C

cehalet: Bilgisizlik, bilmezlik, habersizlik, cahillik.

Cenab-ı Hak: Savaşta kahramanlık gösteren.

cengâver: Savaşta maharetli kimse.

cihan: Yaratılmış olan şeylerin bütünü, dünya.

cihat: Allah'ın birliğini ve Resulullah'ın peygamber olduğunu yaymak maksadıyla gayret sarf etmek, din uğruna yapılan savaş.

cizye: İslam ülkelerinde Müslüman olmayanlardan alınan bir vergi türü.

D

diyet: İslam hukukuna göre, öldürme ve yaralamalarda suçlunun ödemek zorunda olduğu para veya mal, kan pahası, kan parası, kefaret.

E

edebî: Edebiyatla ilgili, edebiyata ilişkin, yazınsal.

ehil: Bir işte yetkili olan, bir işi yapan, erbap.

ehli eşek: Yabani olmayan evcil eşek (zıddı zebradır).

elhamdülillâh: Allah'a şükür` anlamında kullanılan bir söz, Hamd Allah'a mahsustur.

emel: Gerçekleştirilmesi zamana bağlı istek.

Emir'ul Müminin: Müminleri idare eden, onlara başkanlık eden.

emr-i bi'l maruf nehy-i ani'l münker: İyiliği emredip kötülükten vazgeçirmeye çalışma yönündeki faaliyetler için kullanılan dinî, ahlâkî ve hukukî bir tabir.

ensar: Peygamberimiz ve Mekkeli Müslümanları Medine'ye davet eden ve koruyup yardım eden Medineli Müslümanlar.

esas: Bir şeyin özünü oluşturan ana öge, temel.

Esma-i Hüsnâ: Allah'ın (c.c.) güzel isimleri.

evvabin namazı: Akşam namazından sonra genellikle ikişer rekat olarak kılınan altı rekat nâfile namaz.

F

faaliyet: Canlılık, hareket, çalışma, işler durumda olma, etkinlik.

fâcir: Açıkça günah işleyen.

fahr-i kâinât: Kâinatın kendisi ile iftihar ettiği, öğündüğü Peygamberimiz.

fakih: İslamiyet'in dini, sosyal, medeni, hukuki, siyasi bütün ameli hükümlerini delilleriyle beraber bilen kimse.

fâni: Ölümlü, gelip geçici, muvakkat.

farz-ı kifaye: Bir kısım Müslümanın yapmasıyla diğer Müslümanlar üzerinden yükümlülüğü kalkan farz.

fazilet: Olgunluk, erdemlilik, üstünlük, güzel ahlak.

feraset: Hemen anlama, çabuk kavrama, zihin uyanıklığı, keskin anlayış, sezgi.

ferman: Emir, buyruk.

feyiz: Manevî zevk, bereket.

fıkıh: Dinin amelle ilgili meselelerini konu edinen ilim.

fıtır (sadakası): Ramazan ayı sonunda dinen zengin sayılan bütün Müslümanların fakirlere vermeleri vacip olan sadaka, fitre.

fıtrat: Yaratılış, kişiye has yaratılış.

fidye: Tutsak edilen veya rehin alınan bir kimsenin serbest bırakılması için istenen para, kurtulmalık.

fiilî: Fiille ilgili, sözde kalmayıp iş haline geçen.

fikrî: Fikirle ilgili, düşünsel.

Fil Vakası: Kâbe'yi yıkmak için Mekke üzerine yürüyen Yemen'den gelen fillerle donatılmış ordunun Allah tarafından gönderilen kuşlar tarafından imha edilmesi olayı.

fitne: Karışıklık, kargaşa, bozgunculuk.

G

gayrimüslim: Müslüman olmayan.

gıybet: Birinin ardından hoşlanmayacağı şekilde konuşma, çekiştirme, dedikodu.

H

habib: Sevgili, sevilen.

habibullâh: Allah'ın sevgilisi (Peygamberimiz).

hadis: Peygamberimizden nakledilen söz, fiil ve hallerin tümü.

hadsiz: Sınırsız.

hakikat: Bir şeyin aslı esası, iç yüzü, gerçek doğru.

hakir: Değersiz, küçük.

hakkaniyet: Hak ve adâlete uygunluk.

halâvet: Sevimlilik, şirinlik, tatlılık.

halife: Hz. Muhammed'in vekili olarak Müslümanların imamlığını ve din koruyuculuğunu yapmakla görevli kimse.

hamd: Kulun Allah'ın yüceliğini, sonsuz lütuf ve ihsanı karşısında yaratanına minnet ve şükran duygularını bildirmesi.

haset: Kıskançlık, çekememezlik.

haslet: İnsanın yaradılışından gelen özellik, huy.

hatemü'l-enbiya: Peygamberlerin sonuncusu.

hevâ: Nefisten gelen arzu.

heves: Nefisten gelen arzu istek, arzu, heves, meyil.

heybet: Korku ve saygı uyandıran görünüş, mehabet.

hezimet: Büyük ve kesin mağlubiyet, yenilgi.

hırs: Sonu gelmeyen istek, aşırı tutku.

hicret: Göç, İslam takviminde tarih başı sayılan Hz. Muhammed'in Mekke'den Medine'ye göç etmesi.

hidayet: Doğru yol, hak olan Müslümanlık yolu.

hikmet: Yaratılıştaki asıl maksat ve gaye, sebep.

himâye: Koruma, gözetme, esirgeme, koruyuculuk, gözetim.

hissedar: Bir ortaklık veya mal üzerinde payı olan kimse, paydaş.

hitabet: Güzel ve etkili söz söyleme sanatı.

hürmet: Bir şeye veya bir kimseye değer vermekten ileri gelen ölçülü davranma hissi, çekinme ile karışık bir sevginin verdiği dikkat ve itina gösterme duygusu, saygı.

hüsran: Beklenilen şeyin elde edilememesi yüzünden duyulan acı, zarar.

I

ıslah: İyileştirme, düzeltme.

ıstılah: Herkesin bildiği anlamı dışında belli bir meslekten olanların belirli bir anlamda kullandıkları kelime, kavram.

İ

icabet: Bir çağrıyı yerine getirme, bir buyruk veya isteğe uyma, kabul etme, razı olma.

icra: Yapma, yerine getirme, bir işi yürütme.

içtihat: Müçtehit vasfını kazanmış bir İslam aliminin Kur'an ve sünnette bulunmayan veya açıkça belirtilmeyen bir meseleyi, Kur'an ve sünnetin ruhuna aykırı olmamak şartıyla hükme bağlaması.

iffet: Çirkin söz ve fiillerden uzak kalma, hayâ ve edep dairesinde bulunma, doğruluk, dürüstlük ve ahlâkî değerlere bağlılık üzere yaşama.

ihsan: Karşılık beklemeden yapılan yardım, iyilik.

ihtiva: İçine alma, içinde bulundurma.

ilahî: Allah'la ilgili, Allah'a ait.

İmtihan: Sınama, deneme.

infak: (Hak yolunda) Malını harcama, sarf etme.

insanî: İnsana ait.

irşâd: Doğru yolu gösterme.

İslami: İslam'a ait.

istiğfar: Allah'tan affedilmeyi isteme.

istikamet: Dosdoğru olma.

istismar: İşletme, faydalanma, sömürme.

istişare: Fikir danışma.

itikâf: Ramazan ayında erkeklerin camilerde bayanların evlerinde bir köşeye çekilip ibadet etmeleri.

ittifak: Birleşme, fikir birliği yapma.

İttihaz: Kabul etme.

K

Kadı: İslam devletinde halk arasında çıkan her türlü antlaşmazlıkları, her türlü davayı halletmek için devlet tarafından görevlendirilen memur.

Kadir Gecesi: Kur'ân-ı Kerîm'in indirilmeye başlandığı, Ramazan ayı içerisinde bulunan mübarek gece.

kâfi: Yeterli.

kâhin: Gaybtan haber verme iddiasında olan.

Kâtip: Yazan, yazıcı.

Kelâm: Söz.

kelime-i şehadet: Şahitlik ederim ki Allahtan başka ilah yoktur ve Hz. Muhammed onun kulu ve resulüdür ifadesi.

kenar-ı Dicle: Dicle nehrinin kenarı, kıyısı.

kıyam: Ayağa kalkma, namazda ayakta durma, namazın ayakta kılınan kısmı.

kibir: Büyüklenme.

körük: Açılıp kapandıkça içindeki havayı üflemek suretiyle ateşi canlandırmaya yarayan alet.

kudret: Güç, kuvvet.

kuşluk namazı: Duha namazı. Güneşin doğuşundan kırk beş, elli dakika sonra başlayıp tepe noktasına gelmesine kadarki sürede iki, dört, altı, sekiz ve on rekât olarak kılınan nafile namaz.

kutsi: Mukaddes, mübarek olma, kutsallık.

L

liyakat: Lâyık olma.

M

mabet: İbadet yeri.

mağlubiyet: Yenilgi.

mahiyet: Bir şeyin ne olduğu, iç yüzü.

mahlukat: Yaratılmışlar.

mahrem: Başkalarından saklanan, başkaları tarafından bilinmesi, duyulması, görülmesi istenmeyen, gizli.

mahşer: Bütün insanların yaptıklarının hesabını Allah huzurunda vermek üzere tekrar diriltilerek toplanacakları yer.

Makam-ı İbrahim: Hz İbrahim'in (a.s.) Kâbe'yi inşa ederken yahut insanları Kâbe'yi ziyarete davet etmek için üzerine çıktığı taş ve bu taşın bulunduğu yer.

makul: Akla uygun.

mâlik: Sahip.

mâni: Engel olan.

maruz: Bir şeyin tesirinde kalan.

mazhar: Nail olan.

mazi: Geçmiş zaman.

mazlum: Zulme uğrayan, kendisine zulüm ve haksızlık edilen.

mecusi: Ateşe tapan.

medih: Övme.

memba: Kaynak.

Mescid-i Nebî: Peygamberimizin Medine'deki mescidi.

meşru: Dinin yasaklamadığı, dine, vicdana, akla ters düşmeyen.

mevzu: Konu.

meziyet: Bir kimse ve nesneyi benzerlerinden üstün kılan vasıf.

miraç: Peygamberimizin Cenabı-ı Hakk'ın huzuruna cismen ve ruhen yükselmesi, merdiven.

misal: Örnek.

misk: Bir ceylan cinsinin karnının altında bulunan güzel kokulu siyah madde.

muallim: Öğretmen.

muhacir: Mekke'den Medine'ye hicret eden sahabilerden her biri.

muhafaza: Koruma.

muhalefet: Karşı durma, zıddına hareket, aksini savunma.

muharrem: Hicrî takvimde ilk ay.

muhatap: Kendisine söz söylenilen kimse, kendisiyle konuşulan kimse.

mukabele: Karşılık verme, karşılama, karşılık, toplu yerlerde yüksek sesle hatim okunurken Kur'an okumasını bilenlerin gözleriyle Kur'an'ı takip etmesi, bilmeyenlerin dinlemesi.

mukayese: Benzeterek veya karşılaştırarak değerlendirme, karşılaştırma, kıyaslama.

mushaf: Kur'an'ın kitap halindeki şekli.

musibet: Ansızın gelen felaket, sıkıntı veren şey.

muvafakat-ı Ömer: Hz Ömer'in bir kısım görüşlerini ayetlerin desteklemesi.

mücahit: Allah yolunda din, vatan, millet uğruna savaşan, cihat eden kimse.

müdavim: Bir yere sürekli olarak giden kimse.

mükâfat: Ödül, ücret.

mükellef: Bir işi yapmak zorunda olan, yükümlü.

mümin: Allah'ın varlık ve birliğine, Hz Muhammed'in (s.a.v.) peygamberliğine ve İslamiyet'in diğer iman esaslarına inanan

münafık: Allah'a, Peygambere ve diğer iman esaslarına inanmadığı halde inanmış gibi görünen kimse.

münakaşa: Ağız kavgası, atışma, çekişme.

münezzeh: Kusurdan uzak olan.

müsamaha: Hoşgörü, görmezlikten gelme, göz yumma.

müstesna: Seçkin, üstün, ayrı tutulan.

müşrik: Allah'a ortak koşan.

mütevazı: Alçak gönüllü.

muttaki: Dinin emir ve yasaklarına tam olarak uyan, günahlardan sakınan.

N

nafile: Bir kimsenin dinen mecbur ve mükellef olmadığı halde sırf Allah'ın rızasını kazanmak için farz dışında yaptığı ibadet.

namazgâh: Açık arazide topluca namaz kılmak için hazırlanmış olan ve kıble yönünde dikili bir taş bulunan yer.

namus: Bir toplum içinde ahlak kurallarına ve toplumsal değerlere bağlılık, iffet.

narenciye: Turunç, limon, portakal, mandalina gibi meyvelerin ortak adı.

nazil: İnen.

nebî: Kendisine kitap indirilmemiş peygamber.

nefis: İnsanı kötülüklere sevk eden duygu.

nehiy: Bir işin yapılmasını yasak etme, engelleme, menetme.

nidâ: Çağırma, bağırma, seslenme.

nihayetsiz: Sonsuz, sonu gelmez, bitip tükenmez.

nispet: İlgi, oran, ölçü, uygunluk, irtibat.

nizam: Düzen, kural.

nüsha: Yazılı bir şeyin benzeri, eşi, tıpkısı, kopya.

P

paha: Kıymet, değer.

panayır: Belli zamanlarda ve genellikle küçük yerleşim birimlerinde kurulan, sergi niteliğini de taşıyan büyük pazar.

R

Rab: Terbiye edici (Allah). Efendi, malik, sahip, terbiye eden, yetiştiren, düzene koyan.

Rahîm: Çokça rahmet edici (Allah).

Rahman: Çokça merhamet eden (Allah).

Resulullah: Allah'ın elçisi.

riayet: Uyma, boyun eğme.

rüku': Namazda kıyamdan sonra elleri diz kapağına dayayıp bel düz olacak şekilde öne doğru eğilmek.

S

saadet: Mutluluk.

sadâkat: İçten bağlılık, sağlam, güçlü dostluk.

sadık: Doğru, vefalı dost.

sahabi: Peygamberimizi Müslüman olarak görmekle şereflenen kişi.

sahur: Ramazan ayında gece vakti oruca başlama zamanı olan imsaktan yani tan yerinin ağarmasından önce yenen yemek.

salih (amel): İyi, güzel, hayırlı iş.

sebat: Sözünden veya kararlarından dönmeme, bir işi sonuna değin sürdürme.

secde: Genellikle namaz kılarken Allah'ın büyüklüğü karşısında kulun hiçliğini göstermek için alnı, el ayalarını, dizleri ve ayak parmaklarını yere getirerek alınan durum.

sıddık: Özü sözü doğru olan, asla yalan söylemeyen, sözünün eri, çok doğru, pek sadık.

sırat: İslam inancına göre, cehennem üzerinde kurulacak olan, müminlerin üstünden kolayca geçerek cennete gireceklerine, kafirlerin ise üzerinden cehenneme düşeceklerine inanılan köprü.

suni: Sonradan yapılma, yapay.

sübhânallâh: Allah bütün noksan sıfatlardan uzaktır.

sükûnet: Sakinlik, gönül rahatlığı.

sünnet: Hz. Muhammed'in Müslümanlarca uyulması gerekli sayılan davranışları ve herhangi bir konuda söylemiş olduğu söz.

Ş

şehadet: Şahitlik ederim ki Allah'tan başka ilah yoktur ve Hz. Muhammed onun kulu ve resulüdür tabiri. Şahitlik.

şirk: Allah'a ortak koşma.

şûra: İstişare meclisi, bir konuyu görüşmek için yapılan toplantı.

T

talim: Öğretme, ders verme.

tayin: Ne olduğunu anlama, gösterme, belirtme, kararlaştırma, atama.

tacir: Ticaretle uğraşan kimse, tüccar.

tahıyyetü'l-mescid: Camiye veya mescide giren kimsenin, mekruh vakitlerin dışında, kıldığı iki rekatlık nafile namaz.

tahribat: Yıkıp bozma, harap etme.

tahrif: Bir şeyin aslını bozma, kalem oynatma, değiştirme.

tahrik: Bir kimseyi, kötü bir iş yapması için harekete geçirme, kışkırtma.

tahsil: İlim öğrenme.

takva: Allah korkusu ile günahlardan ve şüpheli şeylerden sakınma.

talebe: İsteyen, öğrenci.

tanzim: Sıraya koyma, sıralama, düzeltme, düzenleme, düzen verme, yoluna koyma..

tesis: Yapma, kurma, temelini atma.

teyit: Doğru olduğunu ortaya koyma, doğrulama

tebliğ: Ulaştırma, bildirme.

tecvid: Kur'an okumadaki kuralları gösteren ilim.

tefekkür: Düşünme.

tehditkâr: Tehdit edici.

tekbir: Allahü ekber (Allah en büyüktür) demek.

telaffuz: Söyleyiş.

telbiye: Hac ibadetini yerine getirirken Lebbeyk Allahümme Lebbeyk (emret yüce ilahım emret) demek.

telkin: Bir duyguyu, bir düşünceyi aşılama.

tellal: Bir şeyi halka bildirmek için kalabalık yerlerde bağırmakla görevli kimse.

temsil: Birinin veya bir topluluğun adına davranma.

teneffüs: Temiz hava almak, dinlenmek için verilen ara.

tertil: Usulüne uygun şekilde her harfin hakkını vererek güzel sesle okuma.

tesbih: Allah'ın noksan sıfatlardan uzak olduğunu sübhanallah kelimesiyle dile getirme.

teşbih: Benzetme, manayı kuvvetlendirmek için aralarında ortak taraflar bulunan iki şeyden zayıfını kuvvetlisine benzetme.

teşri: Dinî bir hüküm koyma, bir şeyi emretme veya yasaklama.

tevazu': Alçak gönüllülük.

teveccüh: Güler yüz gösterme, yakınlık duyma, hoşlanma, sevme.

tevekkül: Herhangi bir işte elinden geleni yapıp daha sonrasını Allah'a bırakma.

tevhid: Allah'ın birliğine inanma, bir ve tek olduğunu kabul edip söyleme.

tezkiye: Kusurlardan arıtıp temiz duruma getirme, aklama.

Ü

ümmet: Hz. Muhammed'e inanarak, onun yaptıklarını ve söylediklerini uygulayarak çevresinde toplanan Müslümanların tümü.

ümmi: Okuyup yazması olmayan.

V

vacip: Kesin olarak yapılması gereken terki caiz olmayan ama farz derecesinde olmayan dini hükümler.

vahiy: Allah'ın dilediği emir, hüküm ve bilgileri peygamberlerine bildirmesi.

vasıf: Bir kimse veya şeyin taşıdığı hal, sıfat, nitelik.

vebal: Günah doğuracak ve insanı ahiret azabına sürükleyecek ağır sorumluluk.

veciz: Kısa ve etkili ifade, söz.

vefa: Sevgiyi sürdürme, sevgi, dostluk bağlılığı, sözünde durma, verilen sözü yerine getirme

vicdanî: Vicdanla ilgili olan, vicdana dayanan.

Y

yegâne: Biricik, tek.

Z

zafiyet: Zayıf olma durumu, zayıflık.

ziynet: Süs.

zuhur: Ortaya çıkma, görünme, belirme, baş gösterme, meydana çıkma.

KAYNAKÇA

Afzalur Rahman, **Siret Ansiklopedisi,** İnkılab Yayınevi, İstanbul, 1996.

Ahmed b. Hanbel, **Müsned,** Cilt 1-6, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992.

Akalın, Şükrü Haluk ve diğerleri, **Türkçe Sözlük,** TDK Yayınları, Ankara, 2005.

Akkuş, Recep, **Tarihsel Boyutuyla Kur'an-ı Kerim Öğretimi ve Reisü'l Kurrâlık,** Kayıhan Yayınları, İstanbul, 2008.

Ali Muhammed Sallâbi, **Hz. Ali Hayatı, Şahsiyeti ve Dönemi,** Tercüme: Şerafettin Şenaslan, Ravza Yayınları, İstanbul, 2018.

Ali Muhammed Sallabi, **Hz. Osman Hayatı, Şahsiyeti ve Dönemi,** Tercüme: Ayhan Ak, Ravza Yayınları, İstanbul, 2009.

Altuntaş, Halil, **Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meali,** TDV Yayınları, Ankara, 2012.

Buhârî, Ebû Abdullah Muhammed b. İsmail, **Sahih-i Buhârî,** Cilt 1-8, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992.

Çağrıcı, Mustafa, "Şecaat" md., **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, TDV Yayınları, Ankara, 2010, Cilt 38, s. 402-403.

Çetin, Abdurrahman, "Tecvid" md., **Diyanet İslam Ansiklopedisi,** TDV Yayınları, Ankara, 2012. Cilt 40, s. 253-254.

Çetin, Abdurrahman, "Tilavet" md., **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, TDV Yayınları, Ankara, 2012. Cilt 41, s. 155-157.

Devellioğlu, Ferit, **Osmanlıca-Turkçe Ansiklopedik Lügât,** Aydın Kitabevi, Ankara, 2012.

Ebi Nuaym el-İsfehânî, **Hilyet'ul Evliya,** Dâru'l Fikir, Beyrut,1996.

Ebû Abdirrahmân Ahmed b. Şuayb b. Alî en-Nesâî, **Sünen-i Nesâî,** Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992.

Ebû Dâvûd, Süleyman es-Sicistânî, **Sünen,** Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992.

Ebû Muhammed Abdullah b. Abdirrahmân b. el-Fazl ed-Dârimî, **Sünen-i Dârimî,** trc.: Abdullah Aydınlı, Madve Yayınları, İstanbul, 1994.

Ersoy, Mehmed Akif, **Safahat,** Hazırlayan: M. Ertuğrul Düzdağ, Türkiye Diyanet Vakfı, Ankara, 2012.

Fayda, Mustafa, "Ömer" md., **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, TDV Yayınları, Ankara, 2007, Cilt 34, s. 44-51.

Fayda, Mustafa, "Siyer ve Megazi" md., **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, TDV Yayınları, Ankara, 2009, Cilt 37, s. 319-324.

Fığlalı, Ethem Ruhi, "Ali" md., **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, TDV Yayınları, Ankara, 1989, Cilt 2, s. 371-374.

Hafız el-Münzîrî, **Terğib ve Terhib,** Cilt 1-7, Hikmet Yayınları, İstanbul, 1986.

Hakim en-Nişabüri, Ebû Abdillah Muhammed b. Abdillah (lbnu'l-Beyyı'), **el-Mustedrek Ala'sSahihayn**, (Thk.:Mustafa Abdulkadir Ata), Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1.Baskı, Beyrut, 1411/1990.

İbn Hişam, **Siret, Es-Siretün Nebeviyye,** Tercüme: Hasan Ege, Kahraman Yayınları, İstanbul, 2014.

İbn Mâce, Ebû Abdullah Muhammed b. Yezîd, **Sünen,** Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992.

İbn Sad, **Kitabüt-Tabakatil-Kebir,** Siyer Yayınları, İstanbul, 2015.

İmam Nevevi, **Müntehab Ezkar,** Çağrı Yayınları. İstanbul,1986.

Kallek, Cengiz, "Pazar" md., **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, TDV Yayınları, Ankara, 2007, Cilt 34, s. 194-203.

Kandehlevî, Yusuf, **Hayatü's- Sahabe**, çev.: Ali Aslan Merve Yayınları, Cilt 1-4. İstanbul, 1992.

Kandemir, M. Yaşar, **Örneklerle İslam Ahlakı,** Nesil Yayınları, İstanbul, 1980.

Karaçam, İsmail, **Kur'an-ı Kerimin Faziletleri ve Okuma Kaideleri,** İFAV, İstanbul, 2015.

Karagöz, İsmail; Keskin, Mehmet; Altuntaş, Halil, **Hac İlmihali,** TDV Yayınları, Ankara, 2013.

Karaman, Fikret; Karagöz, İsmail; Pacacı, İbrahim; Canbulat, Mehmet; Gelişgen, Ahmet; Ural, İbrahim, **Dini Kavramlar Sözlüğü,** TDV Yayınları, Ankara, 2006.

Köksal, Mustafa Asım, **İslam Tarihi,** Hz. Muhammed ve İslamiyet, Şamil Yayınevi, İstanbul, 1981.

Mahmudov Elşad, **Sebepleri ve Sonuçları Açısından Hz. Peygamber'in Savaşları,** İslam Yayınları, İstanbul, 2010.

Mâlik b. Enes b Mâlik b. Âmir el-Asbahî, **Muvatta,** Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992.

Mevlana Celaleddin Rumi, **Mesnevi,** Hazırlayan: Adnan Karaismailoğlu, İmaj Basım, Ankara 2004.

Mevlânâ Şiblî Numânî, **Son Peygamber Hz. Muhammed (Sîretü'n Nebî),** İz Yayıncılık, İstanbul, 2005.

Muhammed Ali Sabuni, **Ahkâm Tefsiri,** Şamil Yayınevi, İstanbul, 2012.

Muhammed Hamidullah, **Hz. Peygamber'in Savaşları,** Beyan Yayınları, İstanbul, 2015.

Muhammed İbn Sa'd, **Tabakat'ul Kebir,** Cilt 1-11, Mektebet'ul Hancı, Kahire, 2001.

Mustafa Fayda, "Ebu Bekir" md., **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, TDV Yayınları, Ankara 1994, C 10, s. 101-108.

Müslim, Ebu'l-Hüseyin b. Haccâc el-Kuşeyrî en-Nişâburî, **Sahihi Müslim,** 1-3, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992.

Nûreddin es-Sâbûnî, **Maturidiye Akaidi,** Tercüme: Bekir Topaloğlu, Marmara Üniversitesi İlahîyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 2013.

Pakdil, Ramazan, **Ta'lim, Tecvid ve Kıraat,** İfav, İstanbul, 2017.

Râğıb el-İsfehânî, el-Müfredât fî Garîbi'l-Kur'an, **Mektebetü'n-Nizar,** Mekke, 2009.

Sarıcık, Murat, **İlim Şehrinin Kapısı Hz. Ali,** Nesil Yayınları, İstanbul, 2013.

Sarıçam, İbrahim, **Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı,** Ankara, 2011.

Serinsu, Ahmet Nedim; Surmeli, Mehmet; Alkan, Arif; Akyurek, Omer; Deliser, Bilal; Başturk, Ayhan, Cınar, Ali; Mavili, Yusuf, **Dini Terimler Sözlüğü**, MEB Yayınları, Ankara, 2009.

Seyyid Şerif Cürcâni, **Terimler Sözlüğü,** çev: Arif ERKAN, Bahar Yayınları, İstanbul, 1997.

Sofuoğlu, Mehmed, **Sahih-i Buhârî ve Tercemesi,** Ötüken Neşriyat, İstanbul 1987.

Subhi es-Salih, **Hadis İlimleri ve Hadis Istılahları,** Mütercim: M. Yaşar Kandemir, M.Ü.İlahiyat Fakültesi Vakfı Yay., Ankara, 2016.

Şemseddin Sami, **Kamus-u Türkî,** İkdam Matbaası, İstanbul, 1900.

Tahir-ül Mevlevi, **Edebiyat Lügatı,** Enderun Kitabevi, İstanbul, 1994.

Temel, Nihat, **Kırâat ve Tecvid Istılahları,** İFAV, İstanbul, 2009.

Tirmîzî, Ebû Îsâ Muhammed b. Îsâ, **Sünen,** 1-5, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992.

Ünlü, Demirhan, **Kur'an-ı Kerim'in Tecvidi,** Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 1993.

Yiğit, İsmail, "Osman" md., **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, TDV Yayınları, Ankara, 2007, Cilt 33, s. 438-443.

Yücel, Ahmet, **Hadis Usulü**, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 2016.

İnternet Kaynakları

http://hadislerleislam.diyanet.gov.tr./ (12.01.2018)

http://www.islamansiklopedisi.info/ (12.01.2018)

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts (12.01.2018)

GÖRSEL KAYNAKÇA

Kitap Kapağı:	https://pixabay.com/tr/photos/medine-umre-hac-3537744/
1. Ünite Kapağı	
Görseli	Hattat Yusuf Bilen koleksiyonu
Görsel 1.1	https://www.freepik.com
Görsel 1.2	https://www.freepik.com
Görsel 1.3	Hattat Yusuf Bilen koleksiyonu
Görsel 1.4	Erdem Köymen koleksiyonu
Görsel 1.5	https://soul-union.com/one-love-youre-searching/
Görsel 1.6	https://tr.pinterest.com/pin/74590937558041842/
Görsel 1.7	Erdem Köymen arşivi
Görsel 1.8	https://www.yazgulu.com/dagarcik/dunyayi-sadece-merhamet-kurtaracak.html
Görsel 1.9	https://www.pinterest.es/pin/352336370831967940/
Görsel 1.10	Https://www.freepik.com
Görsel 1.11	i.ahaber.com.tr/galeri/turkiye/ramazan-ayinin-ilk-cuma-namazi/10.jpg
Görsel 1.12	https://img-s1.onedio.com/id-58283a6ffdde492f68dc4c2a/rev-0/raw/s-5859a113236175ad0c87d3035d9b0a6232f36c69.jpg
Görsel 1.13	http://newturkpost.com.tr/images/Data/0da793ef-ab03-4117-b426-d0b77ecff380.jpg
Görsel 1.14	Mustafa Yılmaz koleksiyonu
Görsel 1.15	http://www.tarihsinifi.com/6664/4-%C3%BCnite-islam-tarihi-ve-uygarl%C4%B1%C4%9F%C4%B1-13-y%C3%BCzy%C4%B1la-kadar.html/islamiyet-%C3%B6ncesi-arap-yar%C4%B1madas%C4%B12
2. Ünite Kapağı	
Görseli:	Akif Güler Koleksiyonu
Görsel 2.1	http://www.ahsapkuaforu.com/hizmetlerimiz#&gid=1&pid=10
Görsel 2.2	http://1.bp.blogspot.com/-hq1wi3vZ2kA/UfVWrxYsYxI/AAAAAAAAOSE/DgMGMybjBLw/s1600
Görsel 2.3	http://nurpedia.org/wiki/Kuran:Ahzab
Görsel 2.4	https://freeislamiccalligraphy.com/?portfolio=al-shams-91-7-10
Görsel 2.5	Erdem Köymen arşivi
Görsel 2.6	Erdem Köymen arşivi
Görsel 2.7	https://www.bik.gov.tr/doguda-camiler-cocuk-sesleriyle-senlendi/
Görsel 2.8	Mustafa Yılmaz koleksiyonu

Görsel 2.9	http://iconmes.net/umrah_tours
Görsel 2.10	https://medium.com/adventure-of-the-quran/introduction-to-the-quran-903ed6039045
3. Ünite Kapağı	
Görseli	https://i.cnnturk.com/ps/cnnturk/75/1200x630/552b8be46ce43612dcec69e9.jpg
Görsel 3.1	https://i.ytimg.com/vi/sSQq0LP9Ibk/maxresdefault.jpg
Görsel 3.2	https://www.hayratyardim.org/tr/medya/fotograf-galerisi/galeri/32/suriye
Görsel 3.3	https://www.aksam.com.tr/yasam/izmir-iftar-vakti-2019-izmir-sahur-kacta-iftar-kacta-izmir-ramazan-imsakiyesi/haber-968933
Görsel 3.4	https://blog.prontotour.com/muhafazakarlar-en-cok-bu-ulkeleri-tercih-ediyor/
Görsel 3.5:	https://www.islamiokul.com/rasulullah-s-a-vin-gazve-ve-seriyyeleri/
Görsel 3.6	https://tr.pinterest.com/pin/365987907193580655/
Görsel 3.7	https://cdn.wallpapersafari.com/83/85/Y5jvt3.jpg
Görsel 3.8	Mustafa Yılmaz koleksiyonu
Görsel 3.9	https://www.dailymotion.com/video/x1us5te
4. Ünite Kapağı	
Görseli	Tahsin Kıvanç koleksiyonu
Görsel 4.1	https://www.hayratyardim.org/en/medya/video-galerisi/galeri/22/oven-in-syria
Görsel 4.2	https://tr.pinterest.com/pin/392587292489321290/
Görsel 4.3	https://freeislamiccalligraphy.com/all-quran/
Görsel 4.4	Din Öğretimi Genel Müdürlüğü Fotoğraf Arşivi
Görsel 4.5	http://wallpapercraft.website/free-stock-images/3140279-abundance_adults_box_business_commerce_customer_dates_grow_indoors_jars_light_market_men_people_sale_sales_sell_shop_store_wear_weighing-scale.html
Görsel 4.6	https://www.freepik.com
Görsel 4.7	https://www.freepik.com/free-photo/close-up-two-businessman-shaking-hands_4153125.htm
Görsel 4.8	Mustafa Yılmaz koleksiyonu

ÜNİTEMİZİ DEĞERLENDİRELİM SORULARI
CEVAP ANAHTARI

1. Ünite

Çoktan seçmeli sorular
1-D 2-E 3-C 4-D

Boşluk doldurma soruları
1-haya 2-şecaat 3-tevazu 4-ihlas 5-takva 6-merhamet

Doğru-yanlış soruları
1-Y 2-D 3-D 4-D 5-D 6-Y

2. Ünite

Çoktan seçmeli sorular
4-B 3-A 2-C 1-D

Boşluk doldurma soruları
1-tezkiye 2-tebliğ 3-tebyin 4-teşri 5-ridde

Doğru-yanlış soruları
1-Y 2-D 3-D 4-Y 5-Y

3. Ünite

Çoktan seçmeli sorular
1-D 2-A 3-B 4-D

Boşluk doldurma soruları
1-cihat 2-9.-10.-10.-11. 3-infak 4-mukabele 5-zekat

Doğru-yanlış soruları
1-Y 2-D 3-D 4-Y 5-D

4. Ünite

Çoktan seçmeli sorular
1-D 2-B 3-E 4-B

Boşluk doldurma soruları
1-nebiler, sıddıklar ve şehitlerle 2-Muhammedü'l-Emin
3-Hasan ve Hüseyin 4-Medine Sözleşmesi

Doğru-yanlış soruları
1-D 2-D 3-D 4-Y 5-D